

วารึกษาณาจักรน่าเจ้า

พ.ศ. ๑๓๙๐

คณะกรรมการ

จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี

สำนักนายการรัฐมนตรี

495.177

พิมพ์จำหน่าย

๓537๑

กรมวิชาการประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี

ของชนชาติไทยในอาณาจักรน่าเจ้า

หอสมุดแห่งชาติ
จังหวัดกาญจนบุรี

จารึกอาณาจักรน่านเจ้า

พ.ศ. ๑๓๙๐

ศิลาจารึก

คณะกรรมการ

จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี
สำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์จำหน่าย

เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี
ของชนชาติไทยในอาณาจักรน่านเจ้า

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

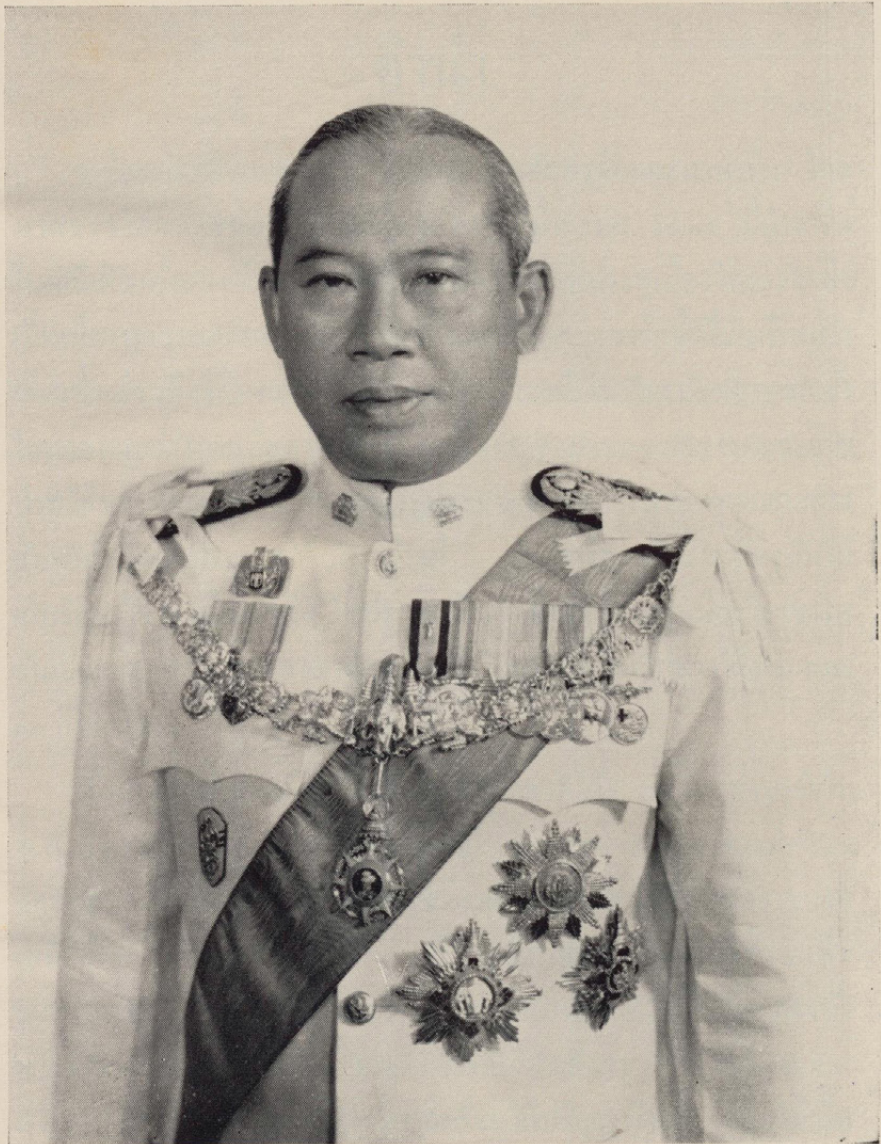
กระทรวงพาณิชย์

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

เลขที่ ๗๐

เลขหมู่ ๔๙๕.๑๗๗
๑๕๓๗๖

กระทรวงพาณิชย์ ๕๓๖๕๕๖๕๗๓๑
๕ ๕๒ ๖ ๐๑๒ ๕๔๓๓๗

๑ พลจ ๑ จอมพล ถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

คำนำ

จารึกอาณาจักรน่านเจ้า ได้จารึกด้วยอักษรจีนและภาษาจีน โดยพระราชโองการของพระเจ้าโกะล้อฝง เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๕ มีคำจารึกในหลักศิลาทั้งสองด้าน เดิมได้ประดิษฐานไว้ที่ประตูเมืองไทเซงโหซึ่ง เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรน่านเจ้าในสมัยนั้น จารึกนี้เป็นจารึกหลักเดียวที่กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรน่านเจ้า ในรัชสมัยของพระเจ้าโกะล้อฝงอย่างละเอียดพิศดาร ซึ่งเราสามารถจะทราบพระราชประวัติของพระองค์ การดำเนินรัฐประศาสน์นโยบาย การสงครามและการสัมพันธ์กับต่างประเทศได้เป็นอย่างดี ศิลาจารึกหลักนี้ในปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ ณ เมืองตาลี (ในประเทศจีน) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองไทเซงโหอันเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรน่านเจ้าในสมัยนั้นลงไปทางใต้ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

เมื่อกบฏไคซันกษัตริย์ในราชวงศ์หรงวนต์ได้อาณาจักรน่านเจ้าใน พ.ศ. ๑๗๕๖ อาณาจักรน่านเจ้าก็ตกเป็นประเทศราชของราชวงศ์หรงวน และต่อมาเมื่อได้รวมเป็นมณฑลหนึ่งของประเทศจีนในสมัยราชวงศ์เหม็งเรียกว่ามณฑลยูนนานแล้ว ศิลาจารึกหลักนี้ก็ถูกทอดทิ้งจมดินจมทรายอยู่ โดยไม่มีผู้สนใจไยดีเป็นเวลาจนถึง ๕๐๐ ปี จนกระทั่ง นายวังซัง หรือหวางฉัน ชาวจีนเกิดที่เมืองเกียงซู (พ.ศ. ๒๒๖๕ - ๒๓๔๕) ซึ่งมีความรู้ทางอักษรศาสตร์จีนได้ปริญาจีนสี่ และได้เป็นขุนนางจีนสมัยราชวงศ์เซ็งในรัชกาลของจักรพรรดิเคี้ยนลิ่ง นายวังซังได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงไปตรวจราชการที่มณฑลยูนนาน (คืออาณา

(ข)

จักรน่านเจ้าเดิม) ได้ไปพบศิลาจารึกหลักนั้นจมอยู่ในดินที่เมืองโทเซงโฮ
ปรากฏว่าศิลาจารึกนั้นได้แตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แต่ด้วยความอุตสาห
ของนายวังซัง จึงได้รวบรวมศิลาจารึกที่แตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยนั้นมา
ติดต่อกันให้เข้ารูป จนสามารถทราบได้ว่าถ้อยคำที่จารึกไว้นั้นมีรวมทั้ง
สิ้นถึง ๓,๘๐๐ คำ แต่น่าเสียดายที่สามารถอ่านได้เพียง ๘๐๐ คำเท่านั้น
เหลืออีก ๓,๐๐๐ คำนั้นอ่านไม่ออก เพราะตัวจารึกได้กระเทาะหายไป
บ้าง ลบเลือนมากจนไม่สามารถจะอ่านได้บ้าง นายวังซังจึงได้รวบรวม
ข้อความที่อ่านได้จากจารึกนั้น แล้วเขียนขึ้นใหม่และตั้งชื่อว่า กิมเจียะ
ซุ่ยฝั้น ซึ่งหมายความว่าศิลาจารึกที่แตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย และได้นำ
ไปตีพิมพ์รวมไว้ในหนังสือกิมซอชวยเปียน นับเป็นบทที่ ๑๖๐ ของ
หนังสือนี้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ แต่ข้อความในศิลาจารึกดัง
กล่าวนี้ได้เคยตีพิมพ์มาแล้วในหนังสือยูนิานานทังจือเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๘
ก่อนหนังสือกิมซอชวยเปียนถึง ๑๐ ปี และนายเซอฝั้นได้นำมาตีพิมพ์
ในหนังสือเตียนฮอกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐

ผู้แต่งข้อความในศิลาจารึกอาณาจักรน่านเจ้าในชื่อเซงเหว ท่าน
ผู้เป็นชาวจีน ซึ่งเข้ารับราชการอยู่ในราชสำนักของพระเจ้าโกะล่อฝง
การทำอาณาจักรน่านเจ้าต้องใช้คนจีนแต่งคำจารึกนั้น ก็เพราะว่าในขณะ
นั้นอาณาจักรน่านเจ้าไม่มีตัวหนังสือสำหรับใช้เขียน ต้องอาศัยใช้หนังสือ
จีนเป็นหนังสือทางราชการ และหนังสือจีนนั้นถ้าจะเขียนเป็นภาษาอัน
ย่อมไม่ตรงกับถ้อยคำของภาษานั้น เพราะอักษรจีนแต่ละคำมีความหมาย
โดยเฉพาะ ไม่ได้ใช้วิธีเอาสระกับพยัญชนะมาผสมกันเหมือนอย่างอักษร

(ก)

โรมัน หรืออักษรไทยในปัจจุบัน ฉะนั้น เมื่อต้องใช้ภาษาหนังสือแล้ว จึงจำเป็นต้องเขียนเป็นอักษรจีนและภาษาจีนด้วย ส่วนภาษาพูดของ อาณาจักรน่านเจ้านั้นอาจเป็นภาษาไทย ไม่ใช่ภาษาจีน

การที่จะได้สำเนาจารึกอาณาจักรน่านเจ้านั้น เนื่องจากนายขจร สุขพานิช กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ได้ไปประชุมเรื่องเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ของชาติในเอเชียที่มหาวิทยาลัยฮ่องกง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ตรวจพบเรื่องที่นายเอดูอาร์ ซาวานน์ แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส และ ตีพิมพ์ในวารสารภาษาฝรั่งเศสชื่อเยอแนล เอเชียติก (Journal Asiatique) และภาษาจีนซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเทียนสี ซึ่งมีอยู่ในหอสมุดของมหาวิทยาลัยฮ่องกง จึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่หอสมุดนั้นถ่ายรูปด้วยวิธีโฟโตสตัดด์ แล้วนำมามอบให้นายตรี อมาตยกุล กรรมการจัดพิมพ์เอกสารทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีพิจารณา และเนื่องจากจารึก อาณาจักรน่านเจ้านั้น ไม่ปรากฏว่าเคยมีผู้แปลออกเป็นภาษาไทย นายตรี อมาตยกุล จึงได้นำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ โบราณคดี ขอให้คณะกรรมการพิจารณา จัดหาผู้แปลออกเป็นภาษาไทยทั้งฉบับภาษาฝรั่งเศสและฉบับภาษาจีน เพื่อเปรียบเทียบกัน ที่ประชุมคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารฯ ได้ลงมติ เห็นชอบ และได้มอบฉบับภาษาฝรั่งเศสให้นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเป็นกรรมการจัดพิมพ์เอกสารฯ ด้วยผู้หนึ่งรับไปให้บาทหลวง แคนนีส (Dr. Eugene Denis, S.J.) แปล ส่วนภาษาจีนนั้นได้มอบให้ นายชิน ชุมรมุข กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจัดพิมพ์

(๗)

เอกสาร ฯ นำไปให้หลวงจีนเขียนเกียรติ (ลิจิต ฮุนตระกูล) แปล เมื่อได้แปลเสร็จแล้วจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นทั้งสองฉบับรวมทั้งตำเนจารึก ซึ่งเป็นตัวอักษรจีนด้วย โดยมอบให้นายตรี อมาตยกุล กับ นายขจร สุขพานิช เป็นผู้ตรวจในการจัดพิมพ์ ส่วนการตรวจชื่อภาษาจีนที่ปรากฏอยู่ในวงเล็บนั้น นายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสาร ฯ ได้ขอให้นายเลียง เสด็จรสุด ซึ่งเป็นผู้รู้ภาษาจีนดีผู้หนึ่งเป็นผู้ตรวจสอบให้ตรงกับต้นฉบับที่แปล

เนื่องจากการพิมพ์คราวนี้มีทั้งฉบับที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสและภาษาจีน ฉะนั้น ชื่อคนและชื่อสถานที่ย่อมมีผิดกันบ้าง เช่นฉบับภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “ตั้งชวน” แต่ฉบับภาษาจีนเรียก “เตงฉวน” และฉบับภาษาฝรั่งเศสว่า “นายทหารชื่อวังเฉาเชื่อนแดงและยังฉวนโมเมี้ยว” ส่วนฉบับภาษาจีนว่า “ขุนนางผู้ใหญ่ชื่อหวางเจียงช้วนเตงและหยางชวานโมมุน” เป็นต้น หรือฉบับภาษาฝรั่งเศสว่าเป็นลุง แต่ฉบับภาษาจีนว่าเป็นอาเช่นนี้ ผู้ตรวจสอบในการจัดพิมพ์มิได้แก้ แต่ได้ทำเชิงอรรถไว้เฉพาะชื่อที่สำคัญเป็นบางแห่ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าเป็นคนละคน ส่วนที่เป็นคริสตศักราชในฉบับภาษาฝรั่งเศสนั้น ได้เทียบเป็นพุทธศักราชหมด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดีขอขอบพระคุณบรรดาท่านที่กล่าวนามมาแล้วทุก ๆ ท่าน ที่ได้ร่วมมือช่วยเหลือในการจัดพิมพ์จารึกอาณาจักรน่านเจ้าซึ่งเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ขึ้นเพื่อให้เป็นเอกสารสำหรับใช้ศึกษาและ

(ง)

กลัวว่าต่อไป หวังว่าเอกสารชิ้นนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่บรรดาผู้สนใจ
ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งเคยเป็นอาณาจักร
อันรุ่งเรืองของชนชาติไทยในสมัยหนึ่งเป็นอย่างดี

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

คำอธิบายจารึกอาณาจักรน่านเจ้า

จารึกซึ่งท่านจะได้อ่านคำแปลต่อไปนี้ได้จารึกไว้ในปี พ.ศ. ๑๓๐๕ ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าโกะโล่ฝง (Ko-lo-fong) กษัตริย์แห่งน่านเจ้า ซึ่งมีเมืองไทโฮเซง (Tai-ho-tch'eng) เป็นเมืองหลวง และเป็นเมืองที่ใกล้กับศิลาจารึกที่เราจะกล่าวถึงต่อไป เมืองดังกล่าวนี้อยู่ห่างจากเมืองตาลี (Ta-li) ลงไปทางใต้ ๑๕ ลี้* และอยู่ในแคว้นยูนนาน จารึกที่ว่านี้ยังปรากฏอยู่ ณ ที่เดิมจนทุกวันนี้ แต่ทว่าได้ผุพังไปมาก คำจารึกทั้งสิ้นมี ๓,๘๐๐ คำ แต่อ่านได้เพียง ๘๐๐ คำเท่านั้น คำจารึกที่ได้อ่านไว้แล้วซึ่งข้าพเจ้าได้มาจากพวกมิชชันนารีฝรั่งเศสในประเทศจีนนั้น คำที่อ่านออกมีไม่ถึง ๘๐๐ คำด้วยซ้ำไป สาเหตุที่ศิลาจารึกนี้ผุพังไปมาก เราพอจะเข้าใจได้ คือ เมื่อวังซัง (Wang-tch'ang) (พ.ศ. ๒๒๖๗ - ๒๓๔๕)** ได้ค้นพบศิลาจารึกวางนอนอยู่บนดิน และคนในดินนั้นรู้จักในนามว่า "หินลับมีด" อันที่จริงความหมายของจารึกนี้จะตีไม่ออกเลย ถ้าหากว่าข้อความทั้งหมดคนไม่ได้ถูกรักษาไว้ในหนังสือยูนนาน ทังจ้อ (Yun-nan-t'ong-tche) พิมพ์ครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๒๓๔ ข้อความนี้วังซังได้พิมพ์อีกในบทที่ ๑๖๐ ในหนังสือซ้อ กิ้น เซอ ซวย เปียน (Kin-che-tsoei-pien) ซึ่งได้พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๓๔๘ และเซอฝั้น (Che-fan) ได้พิมพ์อีกครั้งหนึ่งในภาคที่ ๗ บทที่ ๘ ในหนังสือเทียนฮี (Tien-hi) พิมพ์ในปีพ.ศ. ๒๓๕๐ และจากหนังสือเทียนฮีนี้เอง ที่ข้าพเจ้าจะแปลต่อจากคำนำนี้

ด้านหลังของศิลาจารึก เป็นชื่อนายทหารสำคัญๆ ของอาณาจักรน่านเจ้า รายชื่อนี้ไม่มีอะไรน่าสนใจ นอกจากทำให้เรารู้จักยศและ

* ลี้เป็นมาตราวัดระยะของจีน ๑ ลี้ = ๕๗๖ เมตร - ผู้แปล

** พ.ศ. ๒๒๖๗-๒๓๔๕

ตำแหน่งในสมัยนั้น ชื่อบางชื่อที่ยังปรากฏบนศิลาจารึก จะพบได้ใน
บทที่ ๑๖๐ ของหนังสือ กิน เซอ ซวย เป็น

ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาจะเขียนประวัติศาสตร์ของอาณาจักรน่านเจ้า
แต่จำเป็นจะต้องอธิบายถึงเหตุการณ์ที่ในจารึกได้กล่าวถึง

พื่อโกะ (P'i-lo-ko) ผู้เป็นพ่อ และครองราชสมบัติก่อน โกะ-
ลือฝง เป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรน่านเจ้า เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ
ในปี พ.ศ. ๑๒๗๑ อาณาจักรของพระองค์เป็นเพียงอาณาจักรเล็ก ๆ คือ
มณฑลหมงฮัว (Mong-hoa) ในปัจจุบันอยู่ทางใต้ของเมืองตาลีฟู (Ta-li-
fou) เนื่องจากนามสกุลของพระองค์คือ หมง (Mong) คนจึงเรียก
เมืองหลวงของพระองค์ว่าหมงชูเจ้า (Mong-cho-tchoa) ซึ่งแปลว่าที่
ประทับของสกุลหมง คนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าน่านเจ้า ซึ่งแปลว่า เจ้า
บักย์ใต้ คำเจ้า (Tchoa) เป็นคำมาจากภาษาไทย หมายถึงกษัตริย์
นอกจากคำนี้จะยังใช้อยู่ในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว ยังใช้ในภาษาลาว
และประเทศในอินโดจีนตอนกลางอีกด้วย ตามความคิดของคนใน
ปัจจุบันเชื่อว่าอาจจะเป็นไปได้ว่า ราชวงศ์ของน่านเจ้าหรือประชาชน
ทั้งหมดของน่านเจ้า เคยเป็นสาขาหนึ่งของชนชาติไทย

ทางเหนือของน่านเจ้าหรือเจ้าบักย์ใต้ ยังมีแคว้นเล็กอีก ๕ แคว้น
อาณาเขตติดต่อกันรวมทั้งน่านเจ้าด้วยจึงเป็น ๖ “เจ้า” ด้วยกัน พวกแรก
คือพวก ๓ ลัง (Lang) ที่เรียกดังนี้เพราะว่าประชาชนมีชื่อว่า “ลังฉน”
“ลัง” สามพวกนี้ คือ

๑) เซอ ลัง เจ้า (Che-lang-tchao) ซึ่งอยู่บนดินแดนปัจจุบัน
ของหมง เส โส (Mong-tse-ho) ในอำเภอลังจง (Lang-k'iong)

๒) เตง ชัน เจ้า (Teng - chan - tchao) ซึ่งในปัจจุบัน คือ จังหวัด
เตงฉวน (Teng - t'choan)

๓) ลัง จง เจ้า (Lang - k'iong - tchao) ซึ่งตรงกับอำเภอตั้งจง
(Lang - kiong) ในปัจจุบัน

เหนือขึ้นไปเป็นเจ้ายวสี่ (Yuc-si) ซึ่งมีเมืองหลวงที่เมือง
ลี่เกียงฟู (Li - kiang - fou) ในปัจจุบันเมืองนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า
ยวสี่โมโสเจ้า (Yuesi mo - so - tchao) การที่มีชื่อเช่นนี้ เป็นเพราะเมืองนี้
เป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าโมโส (Mo-so) ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพวกชัมเบต
(แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรที่มีชื่อลงท้ายว่า “เจ้า” ทั้งหมดนั้นไม่ได้หมายความว่า
ประชาชนทั้งหมดมีเชื้อชาติไทย)

“เจ้า” ที่อยู่เหนือสุดในบรรดาเจ้าทั้งหลายก็คือ หมง ฮี เจ้า (Mong-hi)
ซึ่งทำให้กึ่งชื่อของกองทัพม้าแห่งยวสี่ (หรือยวสี่) ซึ่งเคย
ครอบครองดินแดนเดียวกันมาก่อน รัฐเล็ก ๆ นี้ (คือหมงฮี) ก็นำอาณา
เขตตลอดหุบเขาเกียงฉิ่ง (Kien - tch'ang) และมีเมืองหลวงซึ่งปัจจุบันคือ
เมือง นิง ยวน ฟู (Ning - yuen - fou) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของ
มณฑลเสฉวน ไม่ไกลจากแม่น้ำเล็ก ๆ ชื่อ งาน นิง (Ngan - ning) ซึ่ง
เป็นแควซ้ายของแม่น้ำยาลองเกียงมากนัก

ตราบใดที่เจ้าทั้ง ๖ แยกกันอยู่ ก็ไม่เป็นที่น่าหวาดเกรงอันใด และ
ทางราชสำนักจีนถือว่าเป็นผลประโยชน์ของจีนที่จะต้องพยายามให้เจ้า
ทั้งหลายต่างคนต่างอยู่ เพื่อไม่ให้รวมกำลังกัน แต่ฟัล่อโทะ เจ้าแห่งน่านเจ้า
เป็นผู้มีความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูง ประจวบกับตัวแทนของราชสำนักจีนที่ส่งมา
ดูแลดินแดนแถบตะวันตกเฉียงใต้ เป็นคนโลภมาก ฟัล่อโทะจึงคิดสิน-

บนด้วยการให้ของขวัญ เมื่อแน่ใจว่าหมดห่วงทางด้านนี้แล้ว พระองค์จึงได้โจมตีและมีชัยชนะเจ้าทั้งห้า จากการที่ได้กลายเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรอันกว้างขวางเพียงพระองค์เดียว พระองค์จึงได้ย้ายเมืองหลวงไปตั้งใหม่ที่เมืองไทโหเซง (Tai-ho-tch'eng) ใกล้เคียงกับเมืองตาลีฟูในปัจจุบัน ราชสำนักจีนได้ยกย่องให้เกียรติอันสูงส่ง และแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์แห่งยูนนาน เมื่อพลั่วโก๊ะสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๑๒๕๑ ราชสำนักจีนได้แต่งตั้งให้โก๊ะล่อฝงเป็นกษัตริย์สืบต่อจากบิดา และให้มีศรัทธาบรรดาศักดิ์เท่าเทียมกัน

แต่สัมพันธไมตรีอันดี (ระหว่างราชสำนักจีนกับยูนนาน) ไม่ยั่งยืนเท่าใดนัก ประการแรกเนื่องจากจีนมีความประสงค์จะสร้างทางไปยังเมืองตังเกี๋ย (Tonkin) โดยให้ผ่านดินแดนของพวกสวน (Ts'oan) ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพวกโลโล่ (Lolos) ปัจจุบัน ดินแดนดังกล่าวอยู่ทางใต้ของยูนนานฟู (Yun-nan-fou) ประการที่สอง บรรดาหัวหน้าชนเผ่าสวนต่างใช้เล่ห์เหลี่ยมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการระส่ำระสายในหมู่ชนเผ่าสวนทั้งหลาย โก๊ะล่อฝงได้เข้าขัดขวางและจัดการปกครองจนเป็นที่เรียบร้อย แต่ราชสำนักจีนเข้าใจเจตนาของพระองค์ผิด และโก๊ะล่อฝงต้องใช้ความพยายามอย่างมากมาในการชี้แจงให้ราชสำนักจีนเชื่อว่าพระองค์มีเจตนาบริสุทธิ์

เหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ได้ก่อให้เกิดความระแวงซึ่งกันและกันระหว่างนานเจ้าและจีน นายทหารจีนคนหนึ่งชื่อ ชัง เกียน โถ (Tchang-kien-to) ซึ่งราชสำนักจีนส่งมาก็ไม่ได้ช่วยไกล่เกลี่ยให้ความระแวงหมดไป โก๊ะล่อฝงจึงได้กราบทูลข้อข้องใจของพระองค์ที่มีต่อ

นายทหารจีนผู้นั้นต่อจักรพรรดิจีน แต่จักรพรรดิไม่พอใจโก๊ะล่อฝงอยู่
แล้ว จึงตอบคำกราบทูลด้วยการส่งกองทัพ ๓ กองทัพให้เข้าโจมตี
น่านเจ้าพร้อมกันโดยทางเสฉวนและตังเกี๋ย โก๊ะล่อฝงได้ขอเจรจาอย่าง
สงบแต่ถูกปฏิเสธ เมื่อไม่มีทางอื่นที่จะปลอดภัยไปกว่าการต่อสู้
พระองค์จึงเป็นแม่ทัพด้วยพระองค์เอง ในฤดูร้อนปี พ.ศ. ๑๒๕๔
พระองค์ได้เข้าโจมตีทัพของนายพลเสียนยฺชงตง (Sien - yu - tchong - t'ong)
ซึ่งได้ยกทัพมาใกล้เมืองหลวงอย่างอาจหาญ การประจัญบานของกองทัพ
ทั้งสองเกิดขึ้นริมทะเลสาปเอิลไห (Eul - hai) ห่างจากอำเภอเจ้า (Tchao)
ไปทางตะวันตก ๒๕ ลี้ ทหารจีนถูกบดขยี้เสียชีวิตถึง ๖๐,๐๐๐ คน

ด้วยความหวาดเกรงที่มีชัยชนะ และห่วงกลัวการแก้แค้นอัน
ทารุณที่อาจจะเกิดขึ้น โก๊ะล่อฝงจึงแสวงหาสัมพันธมิตร และได้พบว่า
กษัตริย์ธิเบตนั้นจะเป็นสัมพันธมิตรกับพระองค์ ธิเบตซึ่งในขณะนั้นมี
อำนาจเข้มแข็ง ได้แข็งข้อต่อจีน พระองค์รับกำลังหนุน (ที่โก๊ะล่อฝง)
ได้เสนอต่อพระองค์ด้วยความกระตือรือร้น พระองค์ได้ทำการติดต่อกับ
น่านเจ้าอย่างใกล้ชิด และยกกองโก๊ะล่อฝงให้เป็น “กษัตริย์ผู้น้อง”
(Btsanpo Cadet) Btsanpo เป็นตำแหน่งกษัตริย์ธิเบต

เมื่อได้กำลังสนับสนุนเข้มแข็งขึ้น โก๊ะล่อฝงจึงสามารถตีกลับ
กองทัพทหารจีนในปี พ.ศ. ๑๒๕๗ พระองค์ได้มีชัยชนะนายพลลี่มี (Li - mi)
อย่างงดงาม นายพลลี่มีผู้นี้ได้ยกทัพบุกเข้ามาถึงเมืองเตงจวน (Teng -
tch'oan) ทางเหนือของเมืองตาลีฟู ในการรบครั้งนี้ทหารจีนเสียชีวิต
ถึง ๒๐๐,๐๐๐ คน

ต่อมาไม่นาน งามลูแซน (Ngan - lou-chan) นายพลจีนเชื้อสาย
 บาร์บาร์ (Barbare) รับราชการอยู่ในราชวงศ์ฉิ่ง ได้ปฏิวัติขึ้นทำให้เกิด
 ความระส่ำระสายขึ้นในอาณาจักรจีน งามลูแซนได้เข้ายึดเมืองหลวง คือ
 เมืองฉิ่งจัน (Tch'ang - ngan) และจักรพรรดิเฮียนตง (Hien - tsong) ต้อง
 หลบหนีไปอยู่เสฉวน พระโอรสของพระองค์ซึ่งต่อมาคือจักรพรรดิ
 ซูตง (Sou-tsong) เป็นผู้กอบกู้เกียรติยศของราชวงศ์คืนมาได้ ด้วย
 การนำทัพที่ยังซื่อสัตย์ต่อพระองค์อยู่เข้ายึดเมืองหลวงคืนมาได้ในปี
 พ.ศ. ๑๓๐๐ นอกจากนี้พระองค์ต้องต่อสู้กับกบฏที่เกิดขึ้นอีกเนื่อง ๆ
 จนกระทั่งปี พ.ศ. ๑๓๐๖ ชีเบตก็เลยฉวยโอกาสที่จีนอ่อนกำลังยกทัพเข้า
 รุกราน โดยได้ยกทัพเข้าไปบดขยี้จนถึงเมืองฉิ่งจัน (Tch'ang - ngan)
 ยิ่งกว่านั้นยังได้แต่งตั้งจักรพรรดิองค์หนึ่งขึ้นครองราชบัลลังก์จีน
 อย่างไม่รู้ตัวด้วยความหวาดกลัวการจู่โจมโดยไม่รู้ตัวจากพวกจีน
 ชีเบตจึงถอนตัวจักรพรรดิหลังจากที่ได้แต่งตั้งไปเพียง ๑๕ วัน แต่
 ยังคงครอบครองดินแดนส่วนใหญ่ของกันซู่ (Kan-sou) ในปี พ.ศ. ๑๓๐๗
 และ ๑๓๐๘

นับเป็นประโยชน์อย่างดีที่สุดแก่สตรีจีนเจ้าในการที่จีนอ่อนแอลง
 และที่ริเบตเข้มแข็งขึ้น โกะล่อฝงจึงได้แผ่แสนยานุภาพไปในยูนนาน
 และเสฉวนในปี พ.ศ. ๑๓๐๖ ด้วยความแน่วพระทัยว่าจีนไม่สามารถที่จะ
 กลับมีกำลังต้านทานได้อีก พระองค์ได้กรีธาทัพไปปราบปรามประเทศ
 เซียนฉวน (Siun - tch'oan) ซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า
 ปรากฏว่าพระองค์ได้แผ่อำนาจปกครองไปจนตลอดฝั่งทะเลของอ่าว
 เบงกอล ทางด้านตะวันออก พระองค์ได้ไปตั้งหลักแหล่งที่เมืองงานนิง
 (Ngan-ning) ใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการชนเผ่าสวน และในขณะเดียวกัน

ไซเมืองนี้เป็นประตูที่จะนำไปสู่ตั้งเกี่ยวกับ ในที่สุดในปี พ.ศ. ๑๓๐๘ พระองค์ได้มอบหมายให้โอรสองค์ใหญ่ คือ ฟงเกี้ยว (Fong - kia-i) ให้ไปควบคุมก่อสร้างป้อมปราการขันทเมือง เถ ถง (Tche - tong) ซึ่งในปัจจุบันคือยูนนานนั่นเอง เมืองเถถงนี้ต่อมาได้กลายเป็นเมืองหลวงเมืองที่สองของน่านเจ้า ภายใต้อำนาจ ชง ชง (Chan - chan)

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในจารึกจบลงแค่นั้น คือ จบตอนที่ น่านเจ้าตกเป็นรัฐสมทบของราชสำนักชเวต และได้ขาดความเป็นเมืองขึ้นต่อจีนอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม เมื่อได้อ่านจารึกนี้ เราจะเห็นได้ชัดว่า น่านเจ้าพุดถึงรัฐบาลจีนด้วยความอ้อมอ้อมเป็นอย่างมาก น่านเจ้าไม่เคยกล่าวหาจักรพรรดิจีนว่ามีเจตนาร้ายต่อน่านเจ้าเลย มีแต่แสดงความเสียยที่พระจักรพรรดิถูกข้าราชบริพารหลอกลวง และว่าความผิดทั้งปวงนั้นมาจากพวกนายทหารที่มักใหญ่ใฝ่สูงและโง่เขลา โท้ละลือฝงพยายามชี้ให้เห็นถึงความจงรักภักดีของพระองค์ที่มีต่อราชสำนักจีน ส่วนการที่พระองค์ปฏิวัติขึ้น ก็เป็นเพราะพระองค์จำใจต้องทำ และดูเหมือนว่าพระองค์ปรารถนาที่จะคืนดีกับเจ้าประเทศราชเดิมของพระองค์อยู่เสมอ ประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ถังก็ได้เข้าใจความหมายของจารึกนี้ถูกต้องทุกอย่าง เพราะในตอนท้ายจารึกได้สรุปไว้ว่า “มีศิลาจารึกอันหนึ่งตั้งไว้ที่ประตูเมืองหลวง เพื่อแสดงว่าการที่พระองค์ (โทะลือฝง) ปฏิวัติขึ้น เพราะไม่สามารถจะหาทางออกวิเศษอื่นได้ พระองค์ได้กล่าวว่า บรรพบุรุษของข้าพเจ้าหลายชั่วคนได้รับการแต่งตั้งและของขวัญจากราชสำนักจีน ลูกหลานของข้าพเจ้าจะได้แสดงศิลาจารึกอันนี้ต่อเขา เพื่อเป็นข้อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของข้าพเจ้า”

เป็นที่แน่นอนว่า นานเจ้ามีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับจีน และจีนนั้นเองที่เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมทั้งปวงให้นานเจ้า ถึงแม้ว่านานเจ้าจะต้องตัดสัมพันธ์กับจีนในการที่ไปเป็นพันธมิตรกับชเวตกีตาม ศีลาจารึกที่เขากล่าวถึงนั้นก็เขียนเป็นภาษาจีน ไม่ใช่ภาษาชเวต ภาษาพื้นเมืองของนานเจ้าซึ่งน่าจะคล้ายภาษาไทยนั้น ไม่มีภาษาเขียน ภาษาจีนจึงเป็นภาษาเขียนภาษาเดียวที่ใช้ในนานเจ้าสมัยนั้น เช่นเดียวกับที่ใช้ในเกาหลี ญี่ปุ่น และญวน อยู่เป็นเวลานาน ยิ่งกว่านั้นยังมีชาวจีนเป็นจำนวนมากที่ได้อพยพไปอยู่ในนานเจ้าและได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในราชสำนักเนื่องจากเป็นเพราะมีความรู้ในภาษาเขียน หนึ่งในบรรดาคณจีนดังกล่าว มีชื่อว่า เซงเหว* (Tcheng-haei) เป็นผู้แต่งจารึกที่เราจะแปลต่อไป ผู้ที่ได้รับมอบให้ก่อตั้งศิลาจารึกอันนี้คือสกุลตวน (Toan) ตระกูลเก่าแก่ของจีนตระกูลหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแห่งรัฐของนานเจ้า การที่ถูกแวดล้อมแต่คนจีน และยิ่งกว่านั้นยังแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ นี้เอง กษัตริย์นานเจ้าจึงตกอยู่ในอันตรายตลอดมา และในที่สุดผู้สืบสายจากเซงเหวคนหนึ่งก็ได้กำจัดพวกนานเจ้าได้สำเร็จในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ และชาวจีนคนหนึ่งแห่งสกุลตวน (Toan) ก็ได้ตั้งอาณาจักรตาลี (Ta-li) ขึ้นในปี พ.ศ. ๑๔๘๑ บนซากเดิมของอาณาจักรนานเจ้านั้นเอง

นอกเหนือไปจากจารึกที่เราจะได้แปลแล้ว ยังมีจารึกที่ไม่ค่อยมีความสำคัญนักอีก ๒ แห่งของนานเจ้า ซึ่งใจความสำคัญก็คือ ต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่นับถือกันอย่างแพร่หลายในประเทศนี้ ศีลาจารึก พ.ศ. ๑๓๐๕ จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นหลักฐานที่สำคัญเพียงอันเดียวที่อาณาจักรนานเจ้าเหลือไว้ให้เรา จากการเมืองและวัฒนธรรมของเขา

* ฉบับหลวงจีนเขียนเกียวกี แปลเรียกเจ้งห่วย

จารึกอาณาจักรน่านเจ้า

แต่งโดย เซงเหว

เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เป็นไปอย่างถูกต้องทางองคตองธรรม

เป็นความขมขื่นที่ยึดติดกันมาตลอดเวลาว่า เมื่อความดีและความชั่วได้แยกทางกันเป็นครั้งแรก ทำให้หยิน (Yin) และหยาง (Yang) เป็นสาเหตุของความวุ่นวาย* และเป็นสาเหตุให้เกิดสัตว์โลกหมื่นชนิด และเชื่อกันว่า หลังจากทีแม่ฟ้าและภูเขาสู่สภาพปกติ จึงได้เกิดผู้นำแห่งโลกขึ้น ขณะเดียวกันอากาศทั้งแปดในท้องฟ้าเข้าสู่สภาพปกติแล้ว ในขณะที่ได้มีการปกครองโดยมีเหตุผล ทั้งภายในและภายนอกอาณาจักรก็จะมีแต่สันติสุข ตรงกันข้าม ขณะที่รัฐบาลปฏิบัติไม่ชอบ ฟง (Fong) และยา (Ya) ก็ไม่มีความหมายอันใด**

กษัตริย์น่านเจ้าของเราซึ่งเคยเป็นเจ้าเมืองใหญ่แห่งอาณาจักรหมง (หมงเป็นชื่อตระกูลของกษัตริย์ฟ่งโก๊ะ ภายหลังได้กลายเป็นชื่ออาณาจักรที่พระองค์ปกครองไปด้วย อาณาจักรหมงนั้นคนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า น่านเจ้า ดังนั้น คำว่าหมง ผู้นำจะเป็นคนละคำกับคำว่า “เมือง” ในภาษา

* ตามความเชื่อในลัทธิเต๋า เชื่อกันว่าถ้า หยิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความตาย ความมืดและหยาง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมีชีวิต ความสว่าง รวมกันได้สัดส่วนพอดี โลกก็จะเจริญไปด้วยดี แต่ถ้ามีข้างใดข้างหนึ่งมากหรือน้อยเกินไป จะเกิดความวุ่นวายขึ้นในโลกมนุษย์ ในที่นี้ผู้แต่งจารึกหมายความว่า ในสมัยพระเจ้าโก๊ะล่งฟงนั้น หยินและหยางรวมกันไม่ได้สัดส่วน จึงเกิดกาลวิฤกษ์ขึ้น - ผู้แปล

** ฟง และ ยา เป็นชื่อบทสองบทที่ว่าด้วยเรื่องพระราชพิธีอันถูกต้องในหนังสือเซอชิง เมื่อใดที่รัฐบาลไม่ปกครองบ้านเมืองให้ถูกต้องทางองคตองธรรม ก็เท่ากับว่าไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ว่าไว้ในฟง และ ยา เมื่อเป็นเช่นนั้น หนังสือทั้งสองบทนี้ก็เท่ากับ ไร้ประโยชน์ - ผู้แปล

ไทย) เป็นผู้ประพฤติชอบ พระองค์มีสายตาไกลในอันที่จะคาดการณ์ดี หรือร้ายล่วงหน้าได้ถูกต้อง ทรงประกอบกิจตามเวลาอันควร เพื่อให้นโยบายการเมืองดำเนินไปด้วยดี พระองค์มักพิจารณาหาทางปกครองในแนวที่ประชาชนได้ผลประโยชน์ เมื่อทรงละเว้นการปฏิบัติบางอย่าง ก็ทรงทำโดยไม่ขัดต่อคุณธรรม และเมื่อใดที่พระองค์ประกอบกรณียกิจใด ๆ ก็ตาม ก็ทรงทำโดยที่ไม่ได้รับความอับอายในภายหลัง

นามสกุลของกษัตริย์ของเรา คือ หมง (Mong) พระนามของพระองค์คือ โกะล่อฝง ทรงเป็นโอรสองค์ใหญ่ของกษัตริย์แห่งยูนนาน ได้รับแต่งตั้งจากราชวงศ์ถัง อันมีชื่อเสียงให้ดำรงตำแหน่งดุคแห่งไคฟู (ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งสูงสุดที่ราชสำนักจีนแต่งตั้งเจ้าประเทศราชดุคแห่งไคฟู แปลว่าเจ้าแห่งอาณาจักรนอกราชอาณาจักรจีน ตำแหน่งดังกล่าวนี้ พี่ล่อโก๊ะ ได้รับแต่งตั้งมาก่อน) การยอมรับอิทธิพลของสิ่งมหัศจรรย์เหนือวิสัยมนุษย์ ทำให้พระองค์เป็นคนสง่างามอยู่เป็นนิจ และด้วยตั้งมั่นในศีลธรรม พระองค์จึงมีชีวิตที่รุ่งโรจน์ ลักษณะผิดปกติของพระองค์ที่เป็นปมยื่นออกมา ซึ่งให้เห็นว่าพระองค์เป็นบุรุษมหัศจรรย์ ปรากฏการณ์เป็นรูปมังกร (ในท้องฟ้า) เป็นพยานในบุญญาภิหารของพระองค์

ในตอนแรกเมื่อครั้งพระองค์ (โก๊ะล่อฝง) ยังประทับอยู่ ณ วังมกุฎราชกุมาร พระจริยาวัตรของพระองค์นั้นนักรรสรรเสริญใน ๓ ประการ (คือ การปฏิบัติตนชอบในฐานะพ่อของลูกหนึ่ง นายต่อลูกน้องหนึ่ง และพี่ต่อน้องหนึ่ง) ทรงมีลักษณะสง่างามดูดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ทรงอ่านแต่หนังสือที่เขียนโดยนักปราชญ์เท่านั้น ทรงศึกษาหาวิธีปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความเอาพระทัยใส่ เมื่อพระองค์เข้าบัญชา

การกองทหาร มักได้ขึ้นแต่เสียงสรรเสริญในพระปรีชาสามารถ เมื่อ
 พระองค์เข้าบริหารประเทศ พระองค์ก็มีแต่จะทำให้ชื่อเสียงของพระองค์
 โด่งดังขึ้น ราชสำนักจีน (หรือราชสำนักถัง) แต่งตั้งให้พระองค์ดำรง
 ตำแหน่งผู้บัญชาการกองทหารรักษาการณ์ฝ่ายขวา และผู้ว่าราชการจังหวัด
 หยังกัว (Yang - koa) ในขณะเดียวกัน อนึ่ง เมื่อพระเจ้าฟ่ลู่โก๊ะวางแผน
 ร่วมกับผู้แทนจากราชสำนักจีน ชื่อ เยน เซง เหว (Yen - tcheng-haei) ใน
 อันที่จะกวาดล้างพวกโจรสลัดที่รบกวนทางชายแดน พระเจ้าฟ่ลู่โก๊ะได้
 ทรงเป็นแม่ทัพด้วยพระองค์เองและได้เข้าตีเมืองซอสพานหิน ในโอกาส
 นั้นได้ทรงมอบให้โก๊ะล่อฝง กับ เยน เซง เหว ไปตีเมือง เซ โห เส (Che-
 ho-tse) โดยพระบิดาและโอรสได้แบ่งกำลังกันไป และทั้งคู่ได้ปราบปราม
 โจรสลัดราบคาบลง โก๊ะล่อฝงจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการกอง
 ทหารรักษาการณ์ฝ่ายซ้ายอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

ต่อมาไม่นาน โก๊ะล่อฝงได้ร่วมมือกับผู้แทนจากราชสำนักจีน ชื่อ
 วัง เซง เหียน (Wang - tch'eng-hiun) เข้าโจมตีเมืองเกียน ฉวน (Kien-
 tch'oan) ความจงรักภักดีของพระองค์ (ที่มีต่อราชสำนักจีน) จึงเพิ่มพูน
 ขึ้น และรางวัลของความซื่อสัตย์ยังตกทอดไปถึงลูกหลานอีกด้วย
 โก๊ะล่อฝงเองได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายพลผู้บัญชาการกองทหารรักษา
 การณ์ฝ่ายซ้าย มีหน้าที่คอยกำจัดผู้คิดร้ายต่อราชสำนักจีน ชื่อเสียง
 เกียรติยศ จึงเพิ่มขึ้นด้วยความสามารถของพระองค์แต่ผู้เดียวดังกล่าว
 แล้ว พระเกียรติคุณของพระองค์จึงเกิดขึ้นจากพระสติปัญญาของ
 พระองค์โดยแท้ ราชสำนักจีนยกย่องให้พระองค์ เป็นบุคคลตัวอย่าง
 ที่ดีที่สุดและมอบอำนาจให้เป็นผู้นำทางทหาร ต่อมาพระองค์ยังได้รับ

ตำแหน่งนายพลพิเศษ ผู้บังคับกองทหารม้าศึก เมื่อประเทศแห่งแม่น้ำ
ทั้งสองสาย (กือน่านเจ้า) มีความมั่นคงดีแล้ว อีกทั้งเจ้าประเทศราชอีก
๕ เจ้าอยู่ในความสงบ น่านเจ้าจึงได้หยุดทำสงคราม ราชสำนักจีน
ได้ส่งข้าหลวงออกไปครองดินแดนที่เพิ่งปราบปรามสงบราบคาบลง

อนึ่ง ยู เต็ง (Yu-tseng) ซึ่งเป็นลูกอันเกิดจากสนม และเจ้าชาย
สี่ (หนึ่งในบรรดาเจ้าทั้ง ๖ เป็นผู้ปกครองดินแดนทางด้านเหนือสุด)
เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในฝีมือโตฉิว (To-chouo)* ของตนเอง ได้บุกข้าม
แม่น้ำลู (Lou)** ได้คบคิดกับหัวหน้าผู้ทรยศ (คือเจ้าชาย สี่) ส่งม้าเร็ว
มาทำให้ราชสำนักจีนส่งนายพลทั้งหลายออกไปสู้รบ แต่เมื่อราชสำนักจีน
ส่งทหารออกไป ก็ถูกตรึงไว้บ้าง ถูกตีลอยกลับมาบ้าง พระเจ้าโก๊ะล่อฝง
ซึ่งขณะนั้นแม้จะมีอายุเพียง ๒๐ ปี แต่ก็เป็นผู้ตัดสินใจเด็ดเดี่ยว รู้สึก
แค้นใจที่คนชั่วเช่นนั้น กล้าคุมทัพเข้ามาสู้รบกับกองทัพอันเกรียงไกร
ของจีน จึงเสนอตัวขอเป็นผู้ปราบปรามศึกครั้งนี้ด้วยตนเอง โดยมีความ
ตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะกวาดล้างพวกกบฏให้ราบคาบ และจะนำความสงบ
มาสู่ราชอาณาจักร ในที่สุดพระองค์ก็ได้ตัดหัวของยูเต็งใส่กรงมาให้
ประชาชนทั้งหลายดู อีกทั้งได้ทำลายที่ซ่อนของพวกกบฏโดยสิ้นเชิง
ยึดโต ฉิว (กระบี่) ไว้ได้ทั้งหมด ทั้งยังได้ของมีค่าคืนมาอีกด้วย
การกระทำอันกล้าหาญนี้ ได้ขจัดความกังวลของบิดาพระองค์ให้สิ้นไป
ผู้แทนจากราชสำนักจีนได้รายงานความดีความชอบของพระองค์ไปยัง
พระจักรพรรดิผู้ซึ่งได้พระราชทานตำแหน่งชังชูกิว (Chang - tchou-
kouo)*** ให้โก๊ะล่อฝงเป็นบำเหน็จความดีความชอบ

* คือกระบี่ชนิดหนึ่ง

** ปัจจุบันคือแม่น้ำงานึงซึ่งเป็นแควซ้ายของแม่น้ำยาลองเกียง

*** แปลว่าผู้กำจุนราชบัลลังก์

ในปีเทียบปีที่ ๗ (พ.ศ. ๑๒๕๑) พระเจ้าฟ่ล่อโก๊ะสิ้นพระชนม์
 ลง พระจักรพรรดิได้ทรงคิดถึงความดีความชอบของเจ้าองค์นั้น ทั้ง
 ยังได้แสดงความนับถือในเจ้าผู้สิ้นพระชนม์ลงด้วย จึงได้ทรงอุปถัมภ์
 ผู้ที่เหลืออยู่ (คือโก๊ะล่อฝง) ได้ส่งผู้แทนราชสำนักจีน ชื่อ ลี คิง อี
 (Li-king-i) ถูกราชสาส์นไปถึงโก๊ะล่อฝง แต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์แห่ง
 ยูนนาน ส่วนโอรสองค์ใหญ่ของโก๊ะล่อฝงชื่อ ฝง เกีย อี (Fong-kia-i)
 ซึ่งขณะนั้นอายุ ๑๐ ขวบ ได้ถูกนำตัวเข้าเฝ้าจักรพรรดิจีนและได้ตำแหน่ง
 หง ลู เจ้า คิง (Hong-lou-chao-k'ing) หรืออีกนัยหนึ่งตำแหน่งมกุฎ
 ราชกุมารยูนนาน และให้ดำรงตำแหน่งทุกตำแหน่งที่โก๊ะล่อฝงได้เคย
 ดำรงเมื่อครั้งเป็นมกุฎราชกุมาร ซึ่งพระจักรพรรดิแสดงความไว้วางใจ
 และรักใคร่โปรดปรานในตัวโก๊ะล่อฝงมากขึ้นเท่าใด โก๊ะล่อฝงก็ยิ่งทำ
 ทุกอย่างเพื่อพิสูจน์ความซื่อสัตย์และความจริงใจของพระองค์ โอรสและ
 พระอนุชาของพระองค์ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้น
 เครื่องราชบรรณาการจากยูนนานที่มีไปถวายพระจักรพรรดิไม่เคยล่าช้า
 กว่ากำหนดถึง ๑ เดือนเลย อาจกล่าวได้ว่าทั้งตัวโก๊ะล่อฝง และบริวาร
 ของพระองค์ซื่อสัตย์ในคุณธรรมอันเดียวกัน ไม่มีการหลอกลวงกันทั้ง
 นโยบายภายในและภายนอก

ใครจะคิดว่าจะมีคนเลวทรามมาก่อความสงบเรียบร้อย และ
 ยุงคนชั่ว เพื่อให้เกิดการปฏิวัติ แรกเริ่มเดิมทีผู้ว่าราชการ (จาก
 ราชสำนักจีน) ชื่อ ช้าง จู เจน จิง (Tchang-k'ieou-kien-k'iong)
 ไม่ได้ไตร่ตรองให้ดีก่อนว่าจะเป็นการดีหรือเลวสำหรับเขาในสิ่งที่ได้
 ถวายรายงานต่อพระจักรพรรดิ ซึ่งในรายงานนั้น เขาแสดงความคิดเห็น

ทั้งที่ขัดแย้ง และที่เห็นด้วยในนโยบายการปกครองของอาณาจักรจีน บางอย่างไปโดยไม่มีเหตุผล ราชสำนักจีนได้ส่งผู้ว่าราชการแคว้นยวสี่ (Yue - si) ชื่อ ชู ลิง เซียน (Tchou - ling - tsien) ให้ไปก่อตั้งจังหวัด จังหวัดหนึ่งในดินแดนสวนตะวันออก (Ts'oan Orientaux) และให้สร้างทางไปสู่จังหวัดนั้นด้วย ราษฎรถูกเก็บภาษีต่างๆ มากเกินไป รัฐบาลใช้แรงงานของประชาชนมากขึ้น ประชาชนพากันหมดกำลังใจที่รัฐบาลเข้มงวดจนเกินไป ด้วยเหตุนี้ผู้ว่าราชการแคว้นงานนิง (ในมณฑลยูนนาน) ชื่อ สวน กวย วัง (Ts'oan - koei - wang) ผู้ว่าราชการแคว้นเก็น (Koen) ชื่อ สวน เจ ซิน (Ts'oan - je - tsin) ผู้ว่าราชการแคว้นลี่ (Li) ชื่อ สวน คี (Ts'oan - k'i) ผู้ว่าราชการแคว้นเกี้ยว (Kieou) ชื่อสวน โจ อี้ (Ts'oan cheou-i) ผู้มีเวทย์มนต์คาถาแห่งกุเขาโล (Lo) ชื่อ สวน เย็น ชัง (Ts'oan - yen - tchang) ผู้มีเวทย์มนต์คาถาแห่งแคว้นงานนิง ชื่อ สวน ชง เต้า (Ts'oan - t ch'ong - tao) และคนอื่นๆอีก ได้วางแผนล่อ ชู ลิง เซียน ไปฆ่าได้สำเร็จ ในขณะเดียวกันได้ทำลายเมืองงานนิง พัวดินได้บันดาลให้ผู้แทนจากราชสำนักจีนชื่อ ชวน ฮี ฉวง (Suen - hi - tchoang) ผู้พิพากษาชื่อ หัน เหี้ย (Han - hia) และผู้ครองแคว้นชื่อ ลี มี (Li - mi) และคนอื่นๆ นำความไปทูล ฟื่อ โกะ ให้เรียกข้าราชการบริพารที่อยู่ห่างไกลให้มาปฏิบัติราชการใกล้พระองค์ และยังทูลให้ลงโทษพวกกบฏอีกด้วย พวกสวน (Ts'oan) จึงมีความยำเกรงในพระปรีชาสามารถของพระองค์ และรักใคร่ที่พระองค์ได้ประกอบคุณงามความดี ในที่สุดแคว้นงานนิงก็ได้กลับคืนสู่สภาพปกติตามเดิม

อนึ่ง ลี่ มี่ (Li-mi)* ไม่ได้ยึดถือเอาใจใส่กับนโยบายการเมือง
ของราชสำนักจีนนัก แต่กลับดำเนินตามรอย ชัง เกี้ยว (Tchang-k'ieou)
ลี้ผู้นี้มีความมักใหญ่ใฝ่สูง และได้ช่วยตัวเองให้พ้นจากความมืดมน
เขาได้ก่อความยุ่งยากให้กับพวกสวนตะวันออกอยู่ทั่วไป เขาขยุ่ง ชงเต้า

(Tch'ong-tao) ให้ฆ่า กวย วัง (Koei-wang)

ในการประชุมได้เถียงกัน (เกี่ยวกับเรื่องของลี้มี่นี้ในราชสำนัก
น่านเจ้า) ที่ประชุมมีความเห็นต่าง ๆ กัน พระเจ้าแผ่นดินมีความเห็น
ให้ตัดไฟเสียแต่ต้นลม แต่ก็ทรงคิดว่าจะดำเนินวิเทโศบายตามแบบเดิม
ที่ได้ทำมาแล้ว (คือปกครองด้วยความเมตตากรุณา) พระองค์มีรับสั่ง
ให้นายพลชื่อ ตวน ชง กิว (Toan-tchong-kouo) สมทบกับผู้แทน
จากราชสำนักจีนชื่อ ลี่ กิง อี้ (Li-king-i) และผู้ว่าราชการลี้มี่ให้เดิน
ทางไปงานนี้ เพื่อไปปลุกฝังความสามัคคีกลมเกลียวในมณฑลสวน
อีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ลี้มี่แสวงทำเป็นว่ามีความฝักใฝ่สันติภาพ ได้พยายาม
ขยุ่งให้เกิดการแตกแยกกันในหมู่ศัตรู ได้คบคิดกับ ชง เต้า และพวก
วางแผนการจะฆ่าเจ ชิน (Je-tsin) บรรดาผู้ปกครองมณฑลสวนตะวันออก
ออกหากันตระหนกตกใจ และกล่าวว่า “กวย วัง (Koei-wang) เป็น
ลูก (พี่ของพ่อ)** ของชง เต้า ส่วนเจชินเป็นน้องสุดท้อง ชงเต้ากลับ
มีความไวเนื้อเชื้อใจคนให้ร้ายป้ายสีและชอบขยุ่งส่งเสริม ถึงกับวางแผน
ฆ่าแม่กระทั่งญาติพี่น้อง การที่คนเลือดเนื้อเชื้อไขเดียวกันฆ่าพินกันเอง
เป็นสิ่งที่ฟ้าดินไม่โปรด ดังนั้น พวกสวนจึงรวบรวมกองทัพและขอ

* ในฉบับภาษาจีนว่า ลี่มิด

** ในฉบับที่แปลจากภาษาจีนว่าเป็นอา

ร้องให้เราร่วมมือด้วย ลืมผู้ซึ่งแสวงทำเป็นรักความยุติธรรม และมีความซื่อสัตย์ได้ทำเป็นขอยืมกำลังทหารจากฝ่ายเรา แต่ความเป็นจริงนั้น เขาพยายามใช้กลอุบายทุกอย่าง และไปฟ้องพระจักรพรรดิจีนว่าทางเราเป็นกบฏ ซึ่งเป็นการพูดเท็จ อาศัยผู้ว่าราชการมณฑลทกั้ว กิว อี้ (Kou-kiu-i) เป็นตัวอย่างของคนดี เราจึงได้สามารถแสดงตัวว่าเราบริสุทธิ์ ลืมต้องถูกปลดและถูกเนรเทศในที่สุด หลังจากนั้นพรรคพวกของขงเต๋าก็พากันหลบหนีกระจัดกระจายแยกย้ายกันไป

ซัง เกียน โถ (Tchang-k'ien-t'o) ผู้ว่าราชการมณฑลยวฮี่ (Yue-hi) ซึ่งแต่ก่อนเคยเป็นผู้ว่าราชการมณฑลยูนนาน ฉวยโอกาสจากการที่เป็นผู้รู้จักขนบธรรมเนียมเก่าแก่อย่างดี ขอให้จักรพรรดิตั้งตัวเขาเป็นผู้ว่าราชการมณฑล อนึ่ง การทำดังนั้นเป็นการหลอกลวงต่อราชสำนักจีน ซึ่งรู้สึกผิดหวังเป็นอันมาก ซัง เกียน โถ ได้เตรียมแผนก่อกวนของเขาต่อไป

ด้วยเห็นว่าพวกตูโป (T'ou-po) (คือพวกซีเบต) เป็นศัตรูเก่าแก่ของพวกฮั่น (Han) (คือพวกจีน) ซัง เกียน โถ จึงไปเข้าด้วย และร่วมกันวางแผนการอย่างลับ ๆ จะมาย้ายเรา (น่านเจ้า) นั้นเป็นข้อที่น่าเสียใจประการแรกของเรา ข้อที่น่าเสียใจประการที่สองของเราก็คือน้องสุดท้องของกษัตริย์เซง ตี้ อันเกิดแต่สนม ได้ใช้ชีวิตอันต่ำต้อยอยู่ ณ เมืองซังชา (Tch'ang-cha) ปัจจุบันคือ ซัง ชา ฟู่ อยู่ในมณฑลฮูหนาน (Hou-nan) ทั้งนี้ เพราะเป็นผู้ที่ไม่มีความจงรักภักดีและขาดการอุปถัมภ์ ซัง เกียน โถ ได้เสนอแนะให้ราชสำนักจีนเรียกตัวเจ้าผู้หนักกลับสู่ราชสำนัก ด้วยมีความตั้งใจจะให้น้ำทำลายสามัคคีในหมู่พวกเรา ข้อที่น่าเสียใจประการที่ ๓ ก็คือ ขงเต๋อได้ทรยศต่อคำสาบาน เขาเป็นบุคคลที่ขยุ่งให้

แตกสามัคคี เป็นคนกบฏ การกระทำผิดอันร้ายแรงเช่นนี้ ทั้งตัวเองและวงศ์ญาติจะถูกลงโทษประหารชีวิต ชัง เกียน โถ กลับต้อนรับเขาเอาไว้ และให้ทำงานในกองรักษาการณ์ ด้วยมีความตั้งใจจะปลุกปั่นให้เป็นศัตรูของเรา ข้อที่น่าเสียใจประการที่ ๔ ก็คือ พวกที่เป็นศัตรูของเราต่างได้รับแต่งตั้งและยกย่องให้มีหน้ามีตา ส่วนพวกที่เป็นมิตรของเรา กลับต้องพจญกับการกดขี่บังคับและการดูถูก ความตั้งใจของเขาก็จะกดเราให้อยู่ในสภาพต่ำต้อย ข้อที่น่าเสียใจประการที่ ๕ ก็คือ เขา (ชัง เกียน โถ) ได้สร้างเมืองพร้อมด้วยบ่อนปรนการที่แข็งแกร่งขึ้นเมืองหนึ่ง ทั้งยังได้รวบรวมอาวุธยุทธโศปกรณ์ เกราะ และได้ฝึกซ้อมทหารไว้ด้วย ทั้งนี้ เพราะมีความตั้งใจจะโจมตีเราโดยไม่รู้ตัว ข้อที่น่าเสียใจประการที่ ๖ ก็คือ เขาได้ออกกฎข้อบังคับต่างๆ ให้เข้มงวดขึ้น เก็บภาษีเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว และยังเก็บเงินช่วยสงครามจากประชาชนอีก การบีบบังคับเป็นไปโดยไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ การกระทำดังกล่าวมีเจตนาจะให้เราล่มจมนั่นเอง

เมื่อตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ เราจึงแจ้งข่าวไปยังพระจักรพรรดิจีนโดยเร็วที่สุด พร้อมกับอธิบายความยุ่งยากที่เราเผชิญอยู่ พระจักรพรรดิได้พิจารณาเรื่องนี้แล้ว ได้มอบให้ เกีย กิ ชุน (Kia-k'i-tsiun) ตัวแทนคนหนึ่งของราชสำนักจีนรับเรื่องไปพิจารณาใต้สวนโดยละเอียด บังเอิญ เกีย กิ ชุน ผู้นี้เป็นนายทหารคนหนึ่งในบรรดานายทหารที่ไว้ใจไม่ได้ทั้งหลาย ปฏิบัติราชการไม่ดี เรื่องราวของเราถูกพิจารณาตัดสินโดยมีการตัดสินบน คณะกรรมการสอบสวนที่ตั้งขึ้นก็ฟังความจากชัง เกียน โถ ฝ่ายเดียว ช้างยังพยายามปิดบังความจริงต่อพระจักรพรรดิ และกล่าวหาอย่างโหดร้ายว่าฝ่ายเรากำลังคิดกบฏ

กษัตริย์ของเรา (โก๊ะล่อฝง) ตกตะลึงพริ้งเพริดเมื่อทราบข่าวนี้ จึงตรัสพร้อมกบถอนพระทัยว่า “อนิจจา ข้าพเจ้าไม่ได้ทำความผิดอะไรเลย ข้าแต่สวรรค์ ท่านน่าจะได้ประจักษ์แล้ว ท่านโอรสแห่งสวรรค์ (หมายถึงพระจักรพรรดิ) อยู่ภายในกำแพงล้อมรอบถึง ๕ ชั้น เป็นการยากที่จะได้เข้าเฝ้าพระองค์ในระยะห่างแค่ ๘ นิ้ว หรือหนึ่งฟุต จำเป็นด้วยหรือที่ข้าราชบริพารผู้ซื่อสัตย์ ซึ่งอยู่ห่างจากราชตำหนักถึงหมื่นลี้ต้องผจญกับความอยุติธรรม ที่คนชั่วช้าเลวทรามเพียงคนเดียวได้ก่อขึ้น” แล้วพระองค์ (โก๊ะล่อฝง) ได้ส่งนายพลชื่อ ยัง โถ เซียง (Yang-lo-tien) พร้อมด้วยนายทหารอีกหลายคนให้ไปทูลชี้แจงความเป็นจริงและร้องทุกข์ไปในตัว เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะกล่าวว่า ฟานนั้นอยู่สูงเกินไปที่จะได้ยินเสียงร้องทุกข์ของเรา เรื่องเล็กเพียงแต่รอยเท้าแมลงวัน กลับไปถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ดูจรรยาของหยก แม้ว่าเราจะได้เปิดเผยความเป็นจริงและความรู้สึกที่แท้จริงของเราให้ฟังแล้วก็ตาม เราหาได้รับความเห็นใจและความเอาใจใส่ไม่

พวกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเราพากันกล่าวว่า “เมื่อเจ้าเหนือหัวถูกดูหมิ่น คณะรัฐมนตรีก็เท่ากับตายแล้ว ดังนั้นสิ่งที่เราควรทำกันคือ เราควรร่วมมือร่วมใจกันรวบรวมกำลังและยอมพลีชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เมื่อรู้แล้วว่าอันตรายจะเป็นอย่างไร เราต้องหาทางป้องกันไว้ก่อน ไม่ควรนั่งอมมือรอคอยให้ความหายนะและความปราชัยมาถึงตัว” ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระเจ้าแผ่นดิน (โก๊ะล่อฝง) จึงมอบหมายให้นายพลคนสำคัญ ๆ ของกองทัพ อันมี วัง ปี่ฉวง (Wang pi-choang) โล เชอ (Lo-che) เมี้ยวสัว (Meou-tsiu) และ

นายพลอื่น ๆ อีก ให้เตรียมกำลังทางทหารไว้ให้พร้อม และกระจายข่าวเตรียมรบ

ตั้งแต่ฤดูใบไม้ร่วงจนถึงฤดูหนาว เราเผ้าคอยด้วยความกระวนกระวายใจว่า ชะตากรรมของเจ้าเหนือหัวเราจะเป็นอย่างไร เราพากันหวังว่าพระองค์จะบริสุทธิ์จากการกล่าวหา เราคิดไม่ถึงว่า เชีซ ตู เซอ (Tsie-tou-che) ซื่อเซี่ยนยู (Sien-yu) และจง ตง (Tchong-t'ong)* ผู้เป็นแม่ทัพใหญ่ จะเดินทัพลงมาตามนานก๊ก (ในมณฑลเสฉวน) เราคาดไม่ถึงว่านายพลลี่ หวย (Li-hoei) จะนำทัพเดินลงมาทางฮวย ทง (Hoei-t'ong) (อยู่ในมณฑลเสฉวนเช่นเดียวกัน) คิดไม่ถึงว่าผู้บัญชาการแห่งนั้นนัง (Ngan-nan) ก็คือพวกตั้งเกีย (Ton-kin) ซื่อวัง เซอซัน (Wang-tche-tsin) จะยกกันเข้ามาทางพูเตี้ยว (Pou-t'eu) การที่กองทัพต่าง ๆ ยกเข้ามาโจมตีเราพร้อม ๆ กันดังนี้ เราจะปล่อยให้เหตุการณ์ล่วงเลยจนสายเกินไปหาได้ไม่ ดังนั้น กษัตริย์แห่งน่านเจ้าจึงได้ออกคำสั่งให้ทหารในกองทัพพระองค์เตรียมพร้อม แล้วสั่งให้เข้าโจมตีกองทัพจีนทั้ง ๔ ด้านพร้อม ๆ กัน มีกองทัพของเราอยู่ ๓ กองทัพ ที่ได้ร่วมมือกันรบจนสุดความสามารถ วิชาญาณของบรรพบุรุษได้สนับสนุนเราอย่างมหัศจรรย์ สวรรค์ก็ได้เข้าข้างเราด้วย ทั้งสวรรค์และทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจกัน กองทัพและประชาชนทั้งชาติก็ได้ร่วมมือกันในการรบครั้งนี้ ชั่งเกียนโถ มาตัวตายด้วยการดื่มยาพิษ พวกแม่ทัพจีนต่างพากันล่าถอยไป

เมื่อคิดว่าความยุ่งยากทั้งหลายน่าจะจบลงพร้อม ๆ กับการตายของชั่ง เกียนโถ และด้วยคิดว่าความผิดครั้งนี้ไม่ได้มาจากคนจีนทุกคน อีกประการหนึ่งการสร้างและย้ายบ่อนปรกการนั้นอาจจะพิจารณากันใน

* ฉบับหลวงจีนเขียนเกียรติแปล ว่าสมุหเทศาภิบาล เซนยูจงทง

โอกาสหน้า โกะล่อฝงจึงเสด็จไปยังงานนิ้งโดยไม่รอช้า พระองค์ได้พยายามแสดงความบริสุทธิ์และความจงรักภักดีของพระองค์ (ที่มีต่อราชสำนักจีน) อีกเป็นครั้งที่ ๒ แต่เจ้าเมืองวัง โค เจ้า (Wang-k'o-tchao) ยังสำคัญผิดและไม่ยอมรับสถานการณ์อยู่นั่นเอง ซ้ำยังทำตัวเป็นปฏิปักษ์ และปฏิเสธการขอร้องของโกะล่อฝง ในที่สุดทางเราจึงได้ส่งนายพลชื่อ ลี โค โท (Li k'o-to) พร้อมด้วยนายพลอื่นๆอีก นำทัพไปโจมตี วัง โค เจ้า เรามีสิทธิที่จะทำดังนั้น เพราะว่าเขาทำไม่ถูก และเรามีเหตุผลพอ เมืองวัง โค เจ้า ถูกทำลายและบรรดานายพลพากันหลบหนีไป

อย่างไรก็ตามกองทัพใหญ่ของชง ทง (T'chong-t'ong) ได้เดินทางมาถึงอำเภอเกิว (K'iu) และสิง (Tsing) แล้ว ทางเราได้ส่งแม่ทัพชื่อ ยาง เส เฟิน (Yang-tse-fen) พร้อมด้วยเลขานุการแคว้นยูนนานชื่อจาง จู เซอ (Kiang-jou-tche) ออกไปพบอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับได้เสนอรายงานที่แสดงความบริสุทธิ์ของเรา “แต่ก่อนนี้ คำให้ร้ายป้ายสีและความไม่เห็นด้วยของผู้มีอำนาจเช่น ช่ง เกียน โถ ได้ทำให้พวกบาร์บาร์ (ชาวเขาทางชายแดนของจีน) และพวกจีนหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ส่วนกษัตริย์ชิวเบตก็คอยจับตาดูพวกสวน (Ts'oan) และพวกลังจิง (Lang-k'iong มีอาณาเขตทางตะวันตกสุดในบรรดาดินแดนทั้งหกเจ้าด้วยกัน และมีอาณาเขตด้านหนึ่งติดต่อกับชิวเบตด้วย) บางครั้งพระองค์ (กษัตริย์ชิวเบต) ก็ทำให้รัฐดังกล่าวหวาดกลัวในกำลังทหารอันมากมายของพระองค์ บางครั้งพระองค์ก็ทำตัวเป็นผู้ปกครองรัฐทั้งสองโดยให้ความช่วยเหลือบ้าง ให้ผลประโยชน์บ้าง การที่เรามาทะเลาะกันเองครั้งนี้ เปรียบเสมือนหอยกับนกกินปลาที่คุ้มเชิงซึ่งกันและกัน เป็นที่น่า

กลัวว่าทั้งคู่อาจจะตกเป็นเหยื่อของชาวประมง* อย่างกราบกราน ข้าพเจ้า
ขอลวาททุกสิ่งทุกอย่างที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของอยู่ แม้ว่าข้าพเจ้าจะมีชัยชนะ
ท่านจะหาว่าแพ้ก็ได้ กำแพงสองแห่งที่ถูกทำลายไปนั้น ข้าพเจ้าจะสร้าง
ให้ใหม่ ขอให้พระองค์ให้โอกาสให้ข้าพเจ้าได้แก้ตัวด้วยเถิด ”

ซง ทง ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงในอันที่จะเข้าข้างเรา ตรงกันข้ามเขา
ได้เดินทางมายังเกียง เกี้ยว (Kiang - k'eu) อย่างโกรธแค้น** เราได้
พยายามอธิบายอีก ๒ หรือ ๓ ครั้ง ซึ่งให้เห็นว่า เรายังคงมีความจงรัก
ภักดีที่บริสุทธิ์ใจ ซง ทง ยังคงยืนยันหยัดไม่ยอมรับฟังความจริง และยัง
กลับจับใส่ใส่ส่งญาติพี่น้องของตน มอบความไว้วางใจให้กับพวกทหาร
และนิยมชมชอบความโหดร้ายทารุณ ซ้ายยังกล่าวแต่่ว่าจากที่แสดงความ
โหดเหี้ยม ทูตของเราต้องรับคำติเตียนต่าง ๆ นานาจากเขา ยิ่งกว่านั้น
ยังออกคำสั่งให้นายพล วัง เซียน ยุน ให้เป็นแม่ทัพนำกองทัพอัน
ประกอบด้วยนักรบชั้นนำไปตั้งมั่นอยู่ทางทิศตะวันตกของภูเขาเทียนสัง
(Tien - ts'ang)*** ซง ทง ทำดังนั้นเพื่อเตรียมพร้อมจะโจมตีเราทั้ง
ด้านหน้าและด้านหลังโดยไม่รู้ตัว

เราได้เตรียมฆ่าสัตว์เพื่อสังเวย เราจัดแท่นบูชาบนลาน เราก็ม
ีศีรษะจดดินจนโลหิตไหลออกมา และพากันกล่าวว่า “ตั้งแต่สมัยโบราณ

* มีนิทานจีนเล่าว่า หอยตัวหนึ่งขึ้นมากลางเลนบนชายหาด นกกินปลาตัวหนึ่งมาพบเข้าและ
ต้องการจะกินหอยนั้น ต่างฝ่ายต่างก็พูดจาข่มขู่ได้ต่อกันซึ่งกันและกัน บังเอิญมีชาวประมง
มาพบเข้า เลยจับไปทั้งคู่ การที่โกะล่อฝงยกนิทานนี้เป็นอุทาหรณ์ก็เพราะต้องการจะเตือน
สติให้ราชสำนักจีนได้ตระหนักว่า การที่พวกเดียวกันมาฉันทะเลาะกันเองนั้น กษัตริย์ธิเบต
อาจจะฉวยโอกาสสามารถานได้โดยง่ายตาย

** เกียง เกี้ยว เป็นตำบลหนึ่งตั้งอยู่บนแม่น้ำยัง บี เกียง ซึ่งเป็นแควซ้ายของแม่น้ำโขง แม้
น้ำโขงนี้ไหลผ่านเมืองทาลิฟู ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองหลวงของน่านเจ้า

*** เป็นภูเขาที่ตั้งห่างจากเมืองทาลิฟูไปทางทิศตะวันตกของภูเขา เป็นระยะทาง ๕ ลี้

มาจนถึงปัจจุบัน เราตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกฮั่น (จีน) ซึ่งไม่เคย บุกรุกอาณานิคมของเขาเลย และไม่เคยแสดงตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อเขาเลย มาบัดนี้ ชง ทง กระทบความซุ่มักใหญ่ใฝ่สูง เขาต้องการลงโทษเรา ซึ่งความจริงการลงโทษเช่นนั้น น่าจะทำกับคนที่ไม่รู้จักบุญคุณเจ้านายมากกว่า ทั้งหมดนี้เป็นคำพูดที่เราได้ประกาศต่อฟ้าและดินอย่างเปิดเผย เมื่อกล่าวสุนทรพจน์นั้นจบ ผู้สาวอ่อนหวานหมอบกราบไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ* น่านเจ้าทั้งหมดลมีแต่ความเจ็บแค้น ภูเขาและสายน้ำทุกหนทุกแห่งกลับกลายเป็นสีดำ เทพเจ้าคงเห็นใจในความจริงใจของเรา เกิดมีลมพัด ฟ้าร้องและฝนตกหนัก

แล้วกษัตริย์ของเราได้ประกาศว่า “ถ้าหากว่าราชสำนักจีนต้อนรับเรา แสดงว่าเขายังเป็นนายเราอยู่ แต่ว่าบัดนี้เขาไม่ต้อนรับเราแล้ว แสดงว่าเขาเป็นศัตรูของเรา การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญในสงคราม การลงเฉใจอาจเป็นทางนำไปสู่ความปราชัย” กล่าวแล้วพระองค์ได้ขอร้องให้ทหารทุกคนพยายามรบสุดความสามารถ โดยให้ปืนขึ้นไปบนกำแพงแล้ว พระองค์ได้กล่าวกับผู้เฝ้าล้อมพระองค์อยู่ว่า ผู้ที่มีความจงรักภักดีไม่ควรขาดผู้บังคับบัญชา (คือผู้ให้ความอุปถัมภ์เรา) ส่วนผู้ที่มีความเคารพนับถือ ก็ไม่ควรจะขาดบิดา” แล้วพระองค์ได้ส่งหัวหน้าใหญ่ชื่อ ยั้งลี่ (Yang-li) พร้อมด้วยนายทหารอื่น ๆ อีกให้เดินทางไปยังลัง จง (Lang - k'iong) เพื่อเข้าเยี่ยมคำนับผู้แทนของธิเบตชื่อ ลวง โจ ชัน (Luen-jo-tsan) ผู้ซึ่งเข้าใจว่าบัดนี้กาลเวลาได้เปลี่ยนไปแล้ว และด้วยความเข้าใจในสถานการณ์ที่แท้จริง ลวง โจ ชัน จึงได้ถอนทหารมาช่วยเหลือเรา

* คนจีนเชื่อว่าทิศนี้เป็นที่สิงสถิตของเทพเจ้า

ขณะนั้นกองทัพใหญ่ของ ชง ทง ซึ่งตั้งอยู่ที่เกียง เกี้ยว ได้ตั้งแถวไว้อย่างพร้อมเพรียง โกะล่อฝงจึงได้ให้หาฤกษ์ยาม (ในอันที่จะเข้าโจมตีข้าศึก) พระองค์ได้เฝ้าสังเกตการณ์กองทัพที่ล้อมอยู่ที่ข้างหน้าและข้างหลัง ทรงมอบหมายหน้าที่ให้ทหารทุกคน แล้วทรงนำทัพเข้าโจมตีด้วยพระองค์เอง ได้ทรงกวาดล้างทำลายกองทัพศัตรูอย่างสิ้นเชิง และทรงสั่งให้โอรสองค์ใหญ่ทรงพระนามว่า ฝง เกี้ยว อี้ (Fong-kai-ii) นายพลตวน ชิน โท (Toan-tsiuen-ko) และคนอื่นๆ อีก ให้เดินทางไปยังตำบล เกี้ยว เซียน โท (K'ieou-ts'ien-ho) เพื่อสู้รบกับทัพของนายพลวัง เทียน Yun (Wang-tien-yun) ที่กำลังออกมาจากหลังภูเขา นายพลของเราได้ชัยชนะและตัดหัวตวน ชิน โท แขนงไว้ที่ประตูค่าย ชง ทง ได้ละทิ้งกองทัพและหลบไปตอนกลางคืน นายทหารของเราจะติดตามไปจับตัว แต่กษัตริย์ของเราตรัสว่า “ อย่าไปเลย นักปราชญ์ไม่ควรจะทำตัวให้เหน็ดเหนื่อยมากนัก ยิ่งกว่านั้นนักปราชญ์ไม่ควรหมั่นประมาทโอรสแห่งสวรรค์ (คือพระเจ้าพรตจีน) ด้วย ” แล้วพระองค์ได้กล่าวต่อคณะที่ปรึกษาว่า “ เมื่อใดที่ผู้น้อยมีชัยชนะต่อผู้ใหญ่นั้น เมื่อนั้นภัยพิบัติกำลังจะเกิดขึ้น การผูกมิตรกับคนดีและการมีสัมพันธไมตรีกับเพื่อนบ้านนั้น เป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับประเทศ ” ดังนั้น พระองค์จึงได้ส่งโอรสชื่อ โต ฉวน เกี้ยว (To-tchoan-kieou) กับนายทหาร ชื่อวัง ฉวน เตง (Wang-tchao-ts'iuen-teng) และยัง ฉวน โม เมี้ยว (Yang-tch'ouan-mo-meou) พร้อมทั้งลูกชายและน้องชายของพระองค์ทั้งสิ้นมีจำนวน ๖๐ คน ให้นำเครื่องราชบรรณาการมากมายอันประกอบด้วยเครื่องประดับมีค่าและของอื่นๆ อีก ไปถวายราชสำนักแห่งตะวันตก

(คือกษัตริย์ธิเบต) พร้อมกับอวยพรพระองค์ด้วย กษัตริย์ธิเบตผู้ซึ่งเป็นคนดีและเฉลียวฉลาด ได้ต้อนรับไมตรีจิตของเราด้วยความอารี และรับสั่งให้ที่ปรึกษาแห่งรัฐชื่อ อี เซียง เย โล (E-siang-ye-lo) ให้นำหมวกทอง เสื้อไหม เข็มขัดทำด้วยทองและเพชร ผ้าม่านทอง กลดสีแดง สัตว์ทำด้วยเงินพร้อมด้วยอาน และภาชนะที่ใช้ในการกินและการดื่ม เปลือกหอย ไข่มุก พรม เสื้อผ้า อูฐ ม้า วัว และอาน ฯลฯ มามอบให้เรา โดยยกย่องให้เราเป็นอาณาจักรผู้น้อง

ในปีเทียนเป่าที่ ๑๑ พ.ศ. ๑๒๕๕ วันแรกของเดือนแรก ที่เมืองตัง ชวน (Teng-tcho'an) ได้มีหมายแต่งตั้งจากกษัตริย์ธิเบตให้โก๊ะล่อฝงเป็น ซันโป ชง (Tsanpo-tchong แปลว่ากษัตริย์ผู้น้อง) กับแต่งตั้งให้ฝงเกียอี โอรสองค์ใหญ่ของโก๊ะล่อฝงดำรงตำแหน่ง ตู เซอ ปิง มา ตา เซียง พร้อมกับพระราชทานประกาศนียบัตรชั้นหนึ่งในกรอบเพชรสีเขียวให้แก่ฝงเกียอีด้วย ข้าราชการทุกคนก็ได้บำเพ็ญความดีความชอบโดยทั่วกัน เราได้ให้สัตย์สาบาลต่อกันอย่างมั่นคงท่ามกลางภูเขาและแม่น้ำ ว่าเราจะเป็นประจวบป้อมปรการของกันและกันชั่วฟ้าดินสลาย เราได้เปลี่ยนชื่อของปีนั้น โดยให้ชื่อว่า "ปีแรกแห่งกษัตริย์ผู้น้อง"

ในปีที่สอง (พ.ศ. ๑๒๕๖) จักรพรรดิจีนได้มีพระบรมราชโองการให้ข้าหลวงแห่งฮัน จง (Han-tchong) ชื่อ เส กง ชี ดี (Se-k'ong-Si-li) และ เน เซอ (Nei-che) ชื่อ เกีย กี่ ชวน (Kia-k'i-tsiun) ให้คุมกองทัพไปสร้างอำเภอเย้า (Yao) ขึ้นใหม่ และทรงตั้งให้เกีย กวน (Kia-koan) เป็นผู้บังคับบัญชากองทัพของอำเภอนี้ พวกเราพากันกล่าวว่า "พวกฮัน (Han คือจีน) ไม่เคยนึกถึงคุณธรรมเลย ช้ายังหาทางคัดค้านเราด้วยวิธีการอันรุนแรง ถ้าเราไม่คิดกำจัดเสียให้ทันทั่วทั้งที่

ก็เป็นที่น่ากลัวว่า เราจะต้องลำบากในภายหลัง” ดังนั้น เราจึงได้ส่ง นายพล ชื่อ วัง ปิง โกะะ (Wang-p'ing -ko) ให้ไปตัดทางลำเลียงเสบียงอาหาร ยิ่งกว่านั้น เรายังได้ส่งนายพล ฮง กวง เฌง (Hong-koang-tcheng) และนายพลอื่น ๆ พร้อมด้วยตู เจ ปิง มา เช (Tou-tche-ping -ma-che) แห่งตำบลเฉิน (Chen) ชื่อ ลวน กิ ลี ซิว (Luen-k'i-li-siu) เจ้าโจมตี อำเภอย่า (Yao) พร้อม ๆ กัน ทหารของเราได้ทำลายอำเภอนี้สำเร็จ ง่ายดาย เหมือนถอนต้นไม้ผู้ได้ภายในสองวันเท่านั้น เกี้ย กวนยอมจำนน โดยดี ส่วนทหารของเขาพากันหลบหนีไปหมด

ในปีที่ ๓ (พ.ศ. ๑๒๕๗) พวกจีนได้มีคำสั่งให้อดีตผู้บัญชาการทหารของยูนานาน คือ ลี่ มี (Li-Mi) ซึ่งดำรงตำแหน่งเซ ยู เช (Che-yu-che) อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย และโฮ ลี กวง (Ho-li-koang) เจ้าเมืองกวง (Koang) ซึ่งมีตำแหน่งชง เช (Tchong-che) พร้อมด้วย เช ตา เต่า เฮียน (Che-sa-tao-hiuen) ให้รวบรวมชายฉกรรจ์ที่มีความกล้าหาญในเมือง ซินหลง (Ts'in-long)* และเมืองงาน นัง (Ngan-nan) แล้วให้พากันไปตั้งค่ายอยู่ที่เมืองลอง ป่า (Long-pa) ทำการแผ่อิทธิพลทางทหาร ซึ่ง ยังได้เตรียมเรือและพายว้อย่างพร้อมเพรียง เนื่องจากมีความตั้งใจที่จะโจมตีเราทั้งทางบกและทางเรือพร้อม ๆ กัน

ทางเราได้มีคำสั่งให้นายพล วัง โด กวน (Wang-lo-k'oan) และ นายทหารอื่น ๆ อีก ให้แอบไปโจมตีศัตรูที่กำลังสร้างเรือโดยไม่รู้ตัวโดยด่วน ฝ่ายเราได้ซ่อนกำลังไปไม่ให้ข้าศึกเห็น ยังผลให้ศพของข้าศึกเกลื่อนกลาดบนที่ราบปีโช (Pi-cho) ลี่มีไม่ประมาณแม้กระทั่งกำลัง

* Ts'in-long นี้ ปัจจุบันคือแคว้นชานตี Chan-si

ทหารของตน เดินทัพเข้ามาที่เมืองตง ฉวน (Teng-tch'oan) ขณะนั้น
 พอดีกับฉวนกิลิชีวิตดำรงตำแหน่งตุเฉปิงมาเซ แห่งตำบลเซน ยกกำลัง
 มาช่วยเราและได้เดินทัพมาถึงภูเขาปาเกี้ยว (Pa-kiao) พอดี ทางเราจึง
 ได้สั่งให้นายพลแม่ทัพชื่อ ตวน ฟุ โกะะ (Toan-fou-k'o) และทหาร
 ของเขา ให้รวมกำลังเข้ากับกองทหารของตุเฉปิงมาเซ แล้วช่วยกันโจมตี
 ศัตรู ข้างฝ่ายทหารจีนนั้นไม่มีเวลาแม้แต่จะโค้งธนูหรือชักดาบ อากาศ
 มืดครึ้มไปด้วยฝุ่นสีแดงทั้ง ๆ ที่เป็นเวลากลางวันที่มีแดดจ้า โลหิตไหล
 ดูชารน ซากศพทหารกองทั่วมกกันขวางลำแม่น้ำ กองทัพทั้งสาม
 ของข้าศึกถูกตีกระจัดกระจายหายไป ส่วนหัวหน้าใหญ่ นั้นจมน้ำตาย

กษัตริย์ของเรา (โกะล่อฝง) ได้ตรัสว่า “ถึงแม้ว่านายทหารเหล่านี้
 นั้นเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่จะมุ่งร้ายต่อเรา บัดนี้เขาได้ตายไปแล้ว ความ
 กลียดชังของเราที่มีต่อเขาควรจะสิ้นสุดลงไปด้วย จะให้ข้าพเจ้ามัว
 พยายามความผิดเก่า ๆ ของเขาจนกระทั่งลืมพิธีสำคัญอย่างยั้งได้
 อย่างไร?” ดังนั้น พวกเราจึงได้รวบรวมศพของบรรดานายพลที่ถูกฆ่า
 ตาย และทหารอื่น ๆ แล้วทำพิธีสังเวชและพิธีฝัง เพื่อแสดงว่าเรายัง
 รักษาประเพณีที่ดีงามอันเก่า ๆ ไว้เสมอ

ในปีที่ ๕ (พ.ศ. ๑๒๕๕) ผู้ว่าราชการการเมืองฟง ยัง (Fon-yang) ชื่อ
 งัน ลู แซน (Ngan-lou-chan) ได้เข้ายึดดินแดนที่อยู่ระหว่างแม่น้ำฮวง-
 โห (Hoang Ho) และแม่น้ำโล (Lo) ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย
 จักรพรรดิไคยวน (K'ai-yuen) ได้หนีออกจากเมืองหลวงไปตั้งมั่นอยู่
 ที่เมืองเกียง (Kiang) และเมืองเกียน (Kien) ทั้งสองเมืองนี้อยู่ในมณฑล
 เสฉวน

กษัตริย์ธิเบตได้ส่งเจ้าหน้าที่ชื่อ ฉั้น ลัง โล (Tsan-lang-lo) ให้
 ถูสาสน์ไปยังเมืองหยัง เจ (Yang-kie) มีใจความว่า “เมื่อเราปลูกฝัง
 ความดี ก็ควรให้ความดีนั้นเจริญงอกงามขึ้นตามลำดับ เมื่อเราจัดความ
 ชั่วก็ควรจะถอนรากมันทิ้งเสีย เมืองยวย ฮี (Yue-hi) และเมืองหวย
 ถอง (Hoei-t'ong) ได้กบคิดกันแข็งเมืองต่อข้าพเจ้า เราควรจะต้อง
 เพ่งเล็งเมืองทั้งสองนี้เป็นพิเศษ” กษัตริย์ของเรา (โก๊ะล่อฝง) รับ
 คำสั่งจากผู้เป็นนายด้วยความเคารพ และได้มอบหมายให้นายพล
 แม่ทัพอันประกอบด้วย ฮง กวง เจง (Hong-koang-tcheng) ตู โล เซง
 (Tou-lo-cheng) ตวน ฟู่โก๊ะ เจ้าฟู่ยู (Tchao-fou-yu) วัง โล เซียน
 (Wang-lo-tsien) วัง เซียน ล่อ ฝง (Wang, tsien-lo-fong) และ
 ที่ปรึกษารัฐชื่อ ฉะ ชวน เต็ง (Tchao-tsiuen-teng) และนายทหาร
 คนอื่นๆ อีกให้คุมขบวนเมืองสี่ ยู (Si-yu) เดินทัพผ่านไปทางเกินหมิง
 (Koen-ming) พร้อมด้วยที่ปรึกษารัฐแห่งธิเบต ชื่อ อี เสียง เย โล
 (I-siang-ye-lo) และเจ้าเมือง ช้าง จง ฉั้น (Chang-kien-tsan) ให้เจ้า
 โจมตีเมืองยวย ฮี พร้อม ๆ กัน กษัตริย์ของเราได้เป็นผู้นำทัพด้วย
 พระองค์เอง โดยมีมกุฎราชกุมาร (ค้อฝงเกี้ยว) ติดตามไปด้วย พระ
 องค์นำกองทัพเข้าล้อมเมืองหวย ถอง เมืองยวย ฮี นั้นได้ต่อต้านอย่าง
 แข็งขัน ชาวเมืองถูกฆ่าตาย ส่วน หวย ถอง ขอบยอมแพ้งจึงไม่เสียเลือด
 เนื้อ จับได้เชลยหญิงชาย และยึดได้ของมีค่า เช่นเครื่องหยกและผ้าไหม
 ขบวนของเชลยที่ขังมาได้เป็นระยะทางยาวถึงร้อยสี่ นอกจากนั้น ยังได้
 วัว แกะ ข้าว และเสบียงต่างๆ อีกพอที่จะเป็นอาหารของพวกเราไปได้
 นานถึงหนึ่งเดือน

ในปีที่ ๖ (พ.ศ. ๑๓๐๐) ประเทศจีน (หรือพวกฮั่น) ได้ก่อตั้งเมืองยวฮี่ ซันอ็อก และแต่งตั้งให้ยัง ตึง ติน (Yang-ting-tsin) เป็นผู้ควบคุมดูแล ในขณะที่พวกฮั่นยังได้สร้างกำแพงล้อมรอบเมืองไต เตง (T'ai-teng) อีกด้วย ทูตของกษัตริย์ชิวเบตคนหนึ่งมาแจ้งข่าวกับเราว่า “จีนได้มีคำสั่งให้ตั้งเมืองยวฮี่ ซันใหม่ ด้วยมีเจตนาที่จะปลดปล่อยให้ดินแดนเกิน หมิง (Koen-ming) เป็นอิสระ ถ้าเราไม่รับทำลายเมืองยวฮี่ อี้อีกครั้งหนึ่ง น่ากลัวว่าฝ่ายศัตรูจะแผ่สาขาออกไปไกล ” เมื่อได้รับสาส์นนั้น โท๊ะล่อฝงได้ชักชวนพร้อมกับรับสั่งให้โอรสใหญ่ คือฝงเกียอให้ไปตั้งค่ายริมฝั่งแม่น้ำลู (Lou) มอบอำนาจให้ดำเนินการและตัดสินใจทำทุกอย่างที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ยังรับสั่งให้นายพล ยังฉวน โม เมี้ยว (Yang-tch'oan-mo-meou) และนายทหารอื่นๆ อีก ให้ทำงานประสานกับนายพล กิ กิ ลี จู (K'i-ki-li-jou) โดยให้เข้าโจมตีหลาย ๆ ทางพร้อม ๆ กัน ยวฮี่ จึงถูกทำลายล้างอีกครั้งหนึ่ง ไต เตง ก็ถูกทำลายไปด้วย ผู้ควบคุมดูแลเมืองทั้งสองถูกจับได้ ทหารถูกจับเป็นนักโทษ เราได้มีชัยชนะอย่างงดงามที่จิงปู้ (K'iong-pou) นายพลจีนพากันหลบหนีไปเป็นจำนวนมาก บ้างก็นำธงประจำเมืองเกิน หมิง ถอยกลับเข้าไปในเมือง และกั่มลงกราบกรานเราอยู่ในบ้อมที่ถูกโจมตีจนพังทลาย จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เราพอจะกล่าวได้ว่า (การที่เราได้ปฏิบัติงานได้ผลเช่นนั้น) เป็นการสืบทอดตระกูลที่ดี เป็นการดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ และในชั่วคนหนึ่ง ๆ เราไม่เคยขาดคนฉลาด บุคคลผู้ซึ่งสามารถคุมทหารถึงแสนคนและสามารถรบชนะตั้งแต่ตะวันออกจดตะวันตก และบุคคลผู้ซึ่งสามารถจับนายพลผู้เป็นศัตรูเข้าคุกได้ถึง ๗ ครั้ง และรบชนะตั้งแต่เหนือจดใต้นั้น ก็ยังไม่อาจจะนำมาเปรียบเทียบกับกษัตริย์น่านเจ้าผู้สามารถ (คือโท๊ะล่อฝง) ได้

หลังจากนั้น เราได้ส่งกองทัพไปยึดชุน ฉวน (Siun - tchoan)* ซึ่งเป็นถิ่นที่มีการเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ มีคนหนาแน่นและผลผลิตทางกสิกรรมมากมาย ดินแดนนี้มีอาณาเขตทิศใต้จดไปไฮ (Po - hai)** ทิศตะวันตกจดตา ซิน (Ta - ts'in) ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาแล้ว ชื่อเสียงและคำสอนของผู้มีปัญญาไม่เคยได้ล่วงล้ำเข้าไปในดินแดนนี้เลย ตั้งแต่สมัยกษัตริย์ ฟู่ ฮี (Fou - hi) มา ก็ไม่เคยมีกองทัพใด ๆ ผ่านเข้ามาในดินแดนนี้ กษัตริย์ของเรา (โก๊ะ ล้อฝง) ต้องการจะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของคนในแถบนี้ โดยได้พระราชทานเครื่องนุ่งห่ม หมวก รับสั่งให้จัดพิธีต่าง ๆ ใหม่ขึ้น ให้ความยุติธรรม เป็นต้น ในฤดูหนาวของปี ๑๑ (พ.ศ. ๑๓๐๕) พระองค์พร้อมด้วยคณะนายทหาร คณะรัฐมนตรี และแม่ทัพทั้งหลาย ได้ช่วยกันตัดต้นไม้เพื่อทำทาง ได้ช่วยกันสร้างเรือทำสะพาน ความสามารถทางทหารของกษัตริย์เราเป็นที่ประจักษ์แก่ทุกคน ทรงอบรมสั่งสอน (ข้าราชการบริพาร) ด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ผู้ใดที่มีความจริงใจและขอมอ่อนน้อม พระองค์จะทรงให้ความสนับสนุน ทรงปลอบโยน ทรงให้ความมั่นใจในความสงบสุข ผู้ใดที่คิดต่อสู้หรือแข็งข้อต่อพระองค์ พระองค์จะจับตัวมารวมร้อยต้นคอไว้ด้วยกัน และให้เดินเป็นแถว แต่เมื่อทรงเวทนาในความเขลาของคนเหล่านั้น ก็ทรงปล่อยตัวไปในที่สุด นอกจากนั้น ยังได้ทรงเลือกบริเวณที่จะสร้างเมืองที่มีบ้อมปราการพร้อมขึ้นอีก พวกที่ไร้อารยธรรมซึ่งอาศัยอยู่ทางตะวันตกของเขียน ฉวน*** ได้เข้ามาอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์เรา โดยไม่ได้มีการบังคับขู่เข็ญ

* ปกติหมายถึงดินแดนพม่าตอนเหนือ

** หมายถึงอำเภอเป เช ตี Pe - chi - lee เมื่อเป็นกึ่งนี้ แสดงว่าผู้เขียนจารึกใช้คำ ชุน ฉวน นั้น หมายความว่าถึงพม่าทั้งประเทศ มิใช่แต่เพียงพม่าตอนเหนือเท่านั้น

*** จีนเรียกคนพวกนี้ตามชื่อภูเขาที่ชนเหล่านั้นอาศัยอยู่ว่า ก็ เขียน K'i - sien

อีกด้านหนึ่ง งาน นิง (ผู้เขียนจารึก ย้อนมากล่าวถึงเมืองงานนิง ซึ่งโก๊ะล่อฝงตีได้จากจีนในปี พ.ศ. ๑๒๕๗) ก็เพื่อจะเน้นให้ทราบว่า โกะ ล่อฝงไม่ได้ครอบครองแต่อาณาเขตทางตะวันตกคือพม่าเท่านั้น แต่ยัง ได้ครอบครองดินแดนทางตะวันออกของน่านเจ้า คือเมืองงานนิงอีกด้วย) เป็นเมืองป้อมปราการชั้นหนึ่ง เป็นศูนย์กลางรวบรวมอันสำคัญมาก ของชาวสวน (Ts'oan) เผ่าต่าง ๆ เมืองนี้มีภูเขาซึ่งหันหน้าไปทางเขาปี ก็ (Pi-ki)* โกะล่อฝงได้ทรงตั้งผู้ดูแลเมืองขึ้นให้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ของพวกที่ถูกทอดทิ้ง และพวกที่แยกย้ายกันอยู่ ดังนั้น ประชาชน ทั้งใกล้และไกลจึงมีโอกาสดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประตูป้านถั่ว ราว กับพื้นหาว**

ในฤดูหนาวของปีที่ ๑๒ (พ.ศ. ๑๓๐๗) กษัตริย์ของเราคอยเวลา ว่างที่จะออกสำรวจเขตแดนของพระองค์ ทรงออกสังเกตดูขนบธรรมเนียม ของราษฎร และทรงสั่งให้ดูแลพวกที่อยู่ห่างไกลเป็นพิเศษ พระ องค์ได้เสด็จไปหยุดที่เมืองเกิน ฉวน (Koen-tch'oan) เป็นชื่อเดิมของ ยูนนานฟู) และได้ทรงศึกษาลักษณะภูมิประเทศแล้วทรงประกาศว่า ภูเขาและแม่น้ำของเมืองนี้ใช้เป็นด่านป้องกันประชาชนชายแดนได้เป็น อย่างดี และว่านาและดินนี้มีเพียงพอที่จะหล่อเลี้ยงประชาชนด้วย

* เป็นภูเขาตั้งอยู่ห่างทางจากยูนนานฟูไปทางตะวันตกเฉียงใต้เป็นระยะทาง ๓๐ ลี้ มีแหลมชื่อ เก เซอ (Kie-che) อาณาบริเวณที่ใช้ทำนาเกลืออันกว้างขวางมากจนกระทั่งคนงานไม่พอ ทำ ผลประโยชน์ที่ได้จากนาเกลือนี้แบ่งไปจนถึงอำเภอซัง โท (Tsang-ko) เมืองป้อม ปราการและหมู่บ้านยาวเหยียดติดต่อกัน ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ เป็นที่อาศัยของพวกเขา และเปอ (Jong และ P'e คือพวกบาร์บารีหรือพวกชาวเขาเผ่าหนึ่ง)

** หมายความว่า มีคนอยู่หนาแน่นมาก

ในฤดูใบไม้ผลิของปีที่ ๑๔ (พ.ศ. ๑๓๐๘) โกะล่อฝงได้รับสั่งให้โอรสองค์ใหญ่ฝงเกียอี้ให้ไปสร้างเมืองใหม่พร้อมด้วยบ้อมปราการให้ชื่อว่าเมืองเซอ ตง* บนบริเวณของเมืองเกิน ฉวน เดิม และได้ทรงตั้งเจ้าสององค์ไปปกครอง ชื่อเสียงของพระองค์เป็นที่หัวหน้าเกรงแก่เมืองปู เตี้ยว (Pou - t'cou) มาก คุณความดีของพระองค์ชนะจิตใจชาวอำเภอ กิว (Kiu) และสิง (Tsing) เมื่อใดที่พระองค์ออกคำสั่ง ทุกคนยอมเชื่อฟังโดยไม่ขัดขืน และก้มศีรษะให้พระองค์

กษัตริย์ของเราเป็นผู้ที่ตัดสินพระทัยได้แน่วแน่ ทรงมีความเที่ยงธรรม (ความเที่ยงธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญของโลก) และทรงมีความปรองดองด้วย (ความปรองดองเป็นยานอันสำคัญของโลกเช่นกัน) ทรงปกครองด้วยคุณธรรมที่รวมทั้งการคุ้มครองและเลี้ยงดูไพร่ฟ้าประชาชนด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์มีเกินมนุษย์ธรรมดา พระวิจารณ์ญาณของพระองค์ลึกซึ้งจนทำให้พระองค์เด่นเหนือใครในโลกมนุษย์ ทรงมีสายตาไกลราวกับอยู่สูงถึง ๘๐,๐๐๐ ฟุต (หมายความว่า เป็นผู้เห็นเหตุการณ์ไกล) แผนการรบที่พระองค์ทรงคิดขึ้นสามารถเอาชนะข้าศึกที่อยู่ไกลถึง ๑,๐๐๐ ลี้ พระองค์จะลงมือทำสงครามก็เมื่อมีโอกาสดีเท่านั้น พระองค์มักจะฉวยโอกาสในเมื่ออยู่ในสภาพที่ได้เปรียบเพื่อสร้างพระเกียรติคุณ สถิติปัญญาของพระองค์ไม่ผิดกับของพระผู้เป็นเจ้า ดูเหมือนว่าสวรรค์เป็นผู้เปิดทางให้พระองค์ ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงสามารถปราบศัตรูและมีชัยชนะราวกับเทวดา ทุกครั้งที่พระองค์เข้าโจมตีเมืองที่มีบ้อมปราการแข็งแรง พระองค์ก็สามารถเปลี่ยนภยันตรายให้เป็นความ

* คือเมืองยูนนานฟูนั่นเอง

สงบสุข เปลี่ยนความหายนะให้เป็นความมั่งคั่ง ทรงปฏิบัติภารกิจทุก
 อย่างที่บรรพบุรุษได้ทำไว้ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ได้ทรงแผ่ขยายงานของ
 กษัตริย์ พระองค์ทรงนั่งหันพระพักตร์ไปทางใต้ และเรียกพระองค์เอง
 ว่าเป็น “ลูกกำพร้า” อยู่เสมอ* ทรงปกครองเมืองทางตะวันออกและ
 วางพระองค์เป็นเจ้านายที่ดี พระองค์ได้ทรงยกย่องผู้มีคุณธรรมและตั้ง
 อยู่ในความสงบ เช่นเดียวกับที่ทรงยกย่องนักบวชผู้มีคุณธรรม ในด้าน
 บริหารได้ทรงตั้งตำแหน่งราชการขึ้นอีก ๑๐๐ ตำแหน่ง ทรงตั้งคนดีให้
 ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ส่วนคนชั่วก็ทรงลงโทษ ได้ทรงแบ่งบรรดาศักดิ์
 ออกเป็น ๘ ชั้นด้วยกัน ทรงเปิดประตู (เมือง) ต้อนรับศาสนาถึงสาม
 ศาสนาด้วยกัน (คือ ขงจื้อ, เต๋า, และพุทธศาสนา) ทรงออกต้อนรับผู้มี
 ใจเอื้อเฟื้อที่ประตูทั้งสี่ทิศ หยิน (Yin) และหยาง (Yang)** กั้นเข้าสู่สภาพ
 ที่เรียบบร้อย ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ก็โคจรตามปกติ การบำเพ็ญความ
 ดีความชอบและการลงโทษเป็นไปโดยความยุติธรรม ผู้มีความประพฤติ
 ชั่วและโหดร้ายทารุณก็พากันละทิ้งนิสัยเดิม พระองค์ได้ทรงรวมหลัก
 ๓ ประการเข้าด้วยกัน (หลัก ๓ ประการมี พ้ำ, ดิน, และมนุษย์) ใน
 การทำพิธีต่าง ๆ ทรงใช้ธาตุทั้ง ๖ (น้ำ, ไฟ, เหล็ก, ไม้, ดิน และธัญญาพืช)
 ในการปกครองประเทศ การทำดีของพระองค์แผ่ไปจนกระทั่งสัตว์ เช่น
 หมูและปลา ความโอบอ้อมอารีของพระองค์ทำให้พืชและต้นไม้ทั้ง
 มวลงอกงาม พระองค์ทรงสามารถตรึงระดับน้ำท่วม แม้แต่ที่ราบสูงก็
 กลายเป็นทุ่งนาที่ใช้ปลูกข้าวและธัญญาพืชได้ ทรงออกคำสั่งให้ขุดบ่อ
 และคลองต่าง ๆ ให้ยาวติดต่อกัน ที่ต่ำก็ได้กลายเป็นที่ปลูกผัก เป็น

* กษัตริย์ที่ปกครองรัฐเล็ก ๆ เรียกว่า “ลูกกำพร้า”

คำอธิบายเรื่อง Yin และ Yang อยู่ในคำแปลหน้า ๑ - ผู้แปล

สวนเป็นป่าไม้ พระองค์ได้ทรงเปลี่ยนความยากจนให้เป็นความมั่งคั่งได้ ทรงสั่งให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน ในระหว่างจังหวัดที่ ภูมิประเทศแตกต่างกัน ประชาชนได้รับผลผลิตอย่างเหลือเฟือจากการ ปลูกต้นหม่อนในเนื้อที่เพียง ๕ มู (Meou)* ราชอาณาจักรมีเสบียงอาหาร สะสมไว้พอที่จะกินไปได้ถึง ๕ ปี ความมากมายล้นซึ่งแห่งความโอบ อ้อมอารีของพระองค์นั้น ได้หยุดการกระทำของพวกก่อการร้ายทั้งปวง เครื่องราชบรรณาการที่พระองค์ได้รับทั้งเพชรนิลจินดาและผ้าไหมได้ ทรงมอบให้เป็นของขวัญแก่กษัตริย์ที่มีอายุ ๖๐ ปี ได้ทรงตราบทลงโทษ อย่างเข้มงวดเพื่อหาทางป้องกันการกระทำชั่ว ได้ทรงสร้างกำแพงอัน แข็งแรงในหุบเหวแคบ ๆ (สำหรับป้องกันศัตรู) มีน้ำวิเศษใช้รักษา โรค บนเนินเขาหลายแห่งได้ขุดน้ำพุสำหรับให้คนอาบกิน มีวิเศษแห่ง เมืองยวทั้น (Yue-Tan เป็นชื่อมณฑลในพม่า) ก็ได้ตักลูกที่ขานเมือง หลวง** เมื่อน้ำลำห้วยในเมืองตาลไซเป็นที่ซักล้างไหมหลากสี ทาง ตะวันตกพระองค์ได้เปิดเมืองเสียน ฉวน (Siun-tch'oan) และลู ปี้ (Lou-p'i) อันเป็นแหล่งผลิตทองจากแม่น้ำลี่*** ทางเหนือได้เปิด ทางให้ติดต่อกับกุเขายัง (Yang) เมืองหวย ฉวน (Hoei-tch'oan อยู่ ในมณฑลเสฉวน) ให้มีการหาพลอยสีเขียว (turquoises) ประชาชน ทางชายแดนภาคใต้ได้พากันอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เจ้า

* เป็นมาตราวัดพื้นทีของจีน ๑ มู = ๒๓๓ $\frac{๑}{๓}$ ตารางหลา - ผู้แปล

** หมายความว่า โกะล่อฝงไม่จำเป็นต้องไปซื้อมาจากที่อื่น ๆ

*** ชื่อ Li เป็นชื่อเดิมของแม่น้ำกั้น ชา เกียง (Kin-cha-kiang) หรือแม่น้ำแยงซี ตอนเหนือ

ซึ่งทำให้ถูกพระองค์ปราบปรามจนราบคาบก็พากันมามอบตัวอยู่ใต้บังคับบัญชา ส่วนพวกสวนตะวันออกหรือพวกหมงดำ (Mong noir) ต่างก็พากันมาเข้าเป็นพวกพระองค์ ปู่เตี้ยว (Pou - t'cou) ก็กลายเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรน่านเจ้าไป ในการสร้างเมืองหลวง พระองค์ได้วางกองทหารและสร้างประตูค่ายด้วย เงินตราที่ใช้ผลิตที่เมืองโม สวย (Mo - tsoei) พระองค์เองทรงคอยหาเวลาว่างที่จะออกตรวจตราบ้านเมือง กองทหารรักษาการณ์ของพระองค์พักพลอยู่ที่ราบตง ติง (Tong-t'ing)* และเป็นที่น่าอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดั้นนี้มาจากกระทำของมนุษย์ จากอิทธิฤทธิ์ของแผ่นดิน จากผลผลิตอันล้นเหลือ และจากอิทธิพลของความบริบูรณ์

แรด ช้าง สิ่งของที่มีค่าและหายาก ด้วยและเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ ได้ถูกส่งมาถวายพระองค์อย่างมากมาย ทางตะวันออก ตะวันตก ใต้ และเหนือ เราไม่เห็นควันไฟและฝุ่นละอองในอากาศเลย (หมายถึงควันไฟที่เป็นสัญญาณอันตรายและฝุ่นละอองอันเกิดจากการสู้รบ) ทั้งไกลและใกล้ ราษฎรไม่ต้องหวาดกลัวการปล้นสะดมอีกต่อไป ประชาชนมีความมั่งคั่งจนได้ยินเสียงกลองดังไปทั่ว** ที่เมืองจิงนาน (K'iong - nan) คนชุกอด้วยความภาคภูมิใจและพากันมองออกไปโพ้นทะเลด้วยความมั่นใจ (ในสันติภาพ)

กษัตริย์ของเราได้ทำอะไรจึงได้บรรลุผลดีเช่นนั้น อันที่จริงก็เนื่องจากว่ากษัตริย์เบตเป็นจักรพรรดิผู้ประเสริฐจากสวรรค์นั่นเอง คุณธรรมของพระองค์แผ่ไปทั่วโดยไม่มีเขตจำกัด พระเกียรติของพระองค์

* แถบทะเลสาบตง ติง ในมณฑลชุนาน

** การตีกลองเป็นสัญญาณของความยินดี

โด้งตั้งอยู่ในแคว้นแคว้นอื่นมีระเบียบแบบแผน เมื่อกลิ่นไอของฤดูใบไม้ผลิแผ่กระจาย สิ่งที่มีชีวิตทั้งมวลก็ได้รับการชุบชีวิตจากเมฆฝน (หมายความว่าเมื่อกษัตริย์ชเบตแผ่เมตตา ประชาชนก็เสมือนได้รับการชุบชีวิต) แต่เมื่อใดที่ลมพัดเอาหิมะลงมาจากเขา ทะเลทั้งสี่ก็จะเหือดแห้ง (หมายความว่า เมื่อใดที่กษัตริย์ชเบตทรงพิโรธ พวกบาร์บาร์หรือชาวเขาชายแดนทั้ง ๔ ทิศ ก็จะพากันถูกลงโทษไปตาม ๆ กัน) ผู้ใดก่อความยุ่งยากก็จะถูกพระองค์ยึดทรัพย์ ผู้ใดที่ตอตั้งในความผิด ก็จะถูกพระองค์ปราบปราม พระองค์ได้ปักหลักตั้งเมืองหลวงเพื่อให้ประชาชนมั่นใจในความสงบ ส่วนผู้ใดที่ไร้ญาติขาดมิตร พระองค์ก็จะทรงอุปการะ ผู้ใดที่มุ่งเดินทางไปสู่ความพินาศ พระองค์จะไม่ช่วยเหลือเอาใจใส่เลย พระองค์ได้ส่งสาส์นไปยังจักรพรรดิจีน และได้เจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักแห่งนั้นสืบต่อไป

ซิง ปิง กวน ตวน ฉง กัว (Tsing-p'ing-koan-toan-tchong-kouo) ตวน เสียนชวน (Toan-sien-ts'ieun) และคนอื่น ๆ จึงพากันกล่าวว่า “เมื่อผู้ปกครองราชอาณาจักรได้ปฏิบัติกรทุกอย่างด้วยเหตุผลนั้น ควรถือว่าการทำดังนั้นเป็นลักษณะที่เลอเลิศของเจ้าฟ้าและกษัตริย์ทั้งหลาย และถ้าหากว่าเราไม่ประกาศคุณลักษณะให้เป็นที่ทราบโดยทั่วไป ควรถือว่าเป็นความผิดของเราผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา คุณธรรมเป็นบ่อเกิดของการกระทำที่ควรยกย่อง การกระทำที่ควรยกย่องเป็นรากฐานที่สำคัญในการปฏิบัติงาน เมื่อกิจการใดได้กระทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และถ้าหากไม่บันทึกเอาไว้เป็นหลักฐาน อนุชนรุ่นหลังเราจะทราบได้อย่างไร จึงเป็นการสมควรที่จะตัดหินมาทำศิลาจารึก ที่จะบันทึกพระราชกรณียกิจไว้เป็นอนุสรณ์ และที่จะเฉลิมฉลองคุณธรรมอันนั้น เพื่อว่าที่ระลึกอันนี้

จะได้ถูกถ่ายทอดต่อ ๆ กันไปโดยไม่สาบสูญ เพื่อว่าที่ระลึกอันนี้จะยังคงอยู่ตลอดไปในอนาคต อนึ่ง สมาชิกในสกุลของเรา* ได้อยู่ในบังคับบัญชาของพวกจีน (หรือฮั่น) มาหลายชั่วคนแล้ว และกษัตริย์ทั้ง ๘ พระองค์** ก็ทรงมีพระเกียรติสมกับที่ได้ตั้งเป็นราชวงศ์จีน จารึกที่ระฆังได้ตกทอดลงมาถึงร้อยชั่วอายุคนนับถึงอายุรัชกาลปัจจุบัน*** เมื่อตอนเราเกิดเราไว้กษัตริย์ปกครอง**** เราจึงตกอยู่ในความทุกข์ยากและความหายนะอีกครั้งหนึ่ง แต่อาศัยคุณธรรมที่บรรพบุรุษของเราได้ประกอบไว้ เราจึงได้รับการยกย่องเมื่อกษัตริย์น่านเจ้าเสาะหาผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่าแก่***** เราได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งชิง ปิ่ง (Ts'ing-p'ing)***** รับราชการต่างพระเนตรพระกรรณพระมหากษัตริย์เราใฝ่ฝันที่จะทำตามอย่างกิฟู (Ki-fou)***** แต่เราก็รู้สึกอับอายเมื่อคำสรรเสริญของเราไม่ได้ดีทัดเทียมโคลงสรรเสริญราชวงศ์ฉู่ เราได้ตัดสติใจเอาตาม

* คือสกุลทวน ซึ่งมี ชิง ปิ่ง กวน, ทวน ฉง กัว และ ทวน เสียนชวน รวมอยู่ด้วย

** หมายถึงกษัตริย์เซียน ตี และพระอนุชาของพระองค์อีก ๗ องค์ ซึ่งสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๗๙๔ และถือว่าเป็นผู้ตั้งราชวงศ์ตั้น Tsin ถึงแม้ว่าพระเจ้าเซียน ตี จะไม่ได้รับการยกย่องเป็นจักรพรรดิ แต่ว่าพวกสกุลทวนก็ได้มีส่วนช่วยให้กษัตริย์ทั้ง ๘ พระองค์ตั้งราชวงศ์ตั้นขึ้น

*** หมายความว่าสกุลทวนได้มีบทบาทอันรุ่งเรืองมาก่อน ถึงกับได้รับการจารึกชื่อไว้ที่ระฆัง

**** หมายความว่าในตอนนั้น น่านเจ้าได้มีชัยชนะตลอดยูนนานและยังได้เสฉวนบางส่วน สกุลทวนจึงเสมือนไว้กษัตริย์ที่แท้จริงปกครอง เนื่องจากขณะนั้นจักรพรรดิจีนไร้อำนาจ

***** หลังจากที่ยานจักรน่านเจ้าตั้งตัวเป็นบิกแผ่นแล้ว กษัตริย์น่านเจ้าได้พยายามเสาะหาผู้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่าแก่ของจีน เพื่อเอามาเป็นบริวาร ด้วยเหตุนี้พวกสกุลทวนจึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในราชสำนักน่านเจ้า

***** คือตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแห่งรัฐ

***** เป็นชื่อกวีผู้เขียนโคลงเฉลิมพระเกียรติกษัตริย์ราชวงศ์เฉียว tcheou เมื่อพวกสกุลทวนได้รับมอบหมายให้เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าโก๊ะล่อฝง จึงพยายามจะทำให้ดีทัดเทียมกับที่กิฟู ได้ทำได้

อย่างฮี เซอ (Hi-Se)* เราต้องการให้โคลงของเราดีเท่าเทียมกับโคลง
สังเวทของลู (Lou) การบันทึกและการเผยแพร่พระเกียรติคุณนั้น แท้ที่
จริงก็คือการป่าวประกาศผลงานอันสูงส่งและยิ่งใหญ่แน่นอน แม้เรา
จะด้อยปัญญา เราก็ยังกล้าที่จะจารึกอานูภาพและพระกรณียกิจของ
พระองค์

ต่อไปนี้เป็นโคลงเฉลิมพระเกียรติเขียนเป็นคำประพันธ์ มีทั้งสิ้น
๑๒ บท บทหนึ่งมี ๔ โคลง โคลงหนึ่งแบ่งออกเป็นสองตอน ตอน
หนึ่งมี ๔ พยางค์ มีสัมผัสระหว่างบท ๑ แห่ง ยกเว้นบทที่ ๑๐ ซึ่ง
โคลงแบ่งออกเป็นสองตอน ตอนหนึ่งมี ๖ พยางค์

(บทที่ ๑)

เทพเจ้า ได้ประทานความมั่งคั่งจากสวรรค์ ความสมบูรณ์พูนสุข
ได้แผ่ไปถึงคนรุ่นหลัง

กลางคืนที่เราได้ประจักษ์ไม่ไร้ซึ่งความหมาย ลางนั้นเป็น
ลางที่เชื่อถือได้

พระเจ้าได้ทรงปกปักษ์รักษาไพร่ฟ้าประชาชน ชื่อเสียงของ
พระองค์สั่นสะเทือนไปถึงดินแดนอันห่างไกล

พระองค์ได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองขึ้น โดยการสืบสันตติวงศ์
ซึ่งตกทอดกันมาหลายชั่วคน พระองค์ทรงได้รับส่วนแบ่งครั้งของโฉนด
(แต่มีลักษณะคล้ายศิลาจารึก) พร้อม ๆ กับตราตั้ง**

(บทที่ ๒)

ซังเกี้ยวเกียงจาง (Tchang - kieou - kien - kiong) ผู้ซึ่งมีธงของผู้บัญชา
การทหารอยู่ในมือ มีความละโมภในเกียรติยศ ได้ก่อความไม่สงบขึ้น

* ท่านผู้นี้ได้สร้างวัดอันสวยงามไว้วัดหนึ่ง และสันนิษฐานว่าเขาได้เขียนโคลงสรรเสริญตัวเอง
ไว้ด้วย

** สำหรับโฉนดนั้น มีธรรมเนียมอยู่ว่าเจ้าประเทศราชและเจ้าเมืองขึ้น แบ่งกันเก็บไว้ฝ่ายละครึ่ง

เขาได้สร้างถนนไปสู่เมืองงาน นัง ได้เข้าโจมตีกวาดล้าง
พวกสวนตะวันออก

ชู เสียน (Tchou - tsien) ถูกฆ่าตาย บรรดานายทหารและ
ไพร่พลของชู เสียน ถูกตีกระจัดกระจายไป

ด้วยความสนับสนุนของกษัตริย์องค์ก่อน ๆ เราได้รัก
ใคร่ผู้มชผู้ที่ยอมแพ้เราและได้กำจัดผู้ที่คิดปฏิวัติ

(บทที่ ๓)

อาณาจักรของเราไม่เคยขาดนักปราชญ์ กิจกรรมอันควรยกย่อง
ที่บรรพบุรุษของเราได้ทำไว้ จึงดำเนินต่อมาเรื่อย ๆ

ผู้บัญชาการกองทหารคนหนึ่ง (หมายถึง ลี มี) เป็นคน
มีนิสัยหลอกลวงและประจบสอพลอ จึงถูกถอดยศและถูกส่งไปอยู่
ชายแดนอันห่างไกล

เสียนหนามยังคงมีอยู่คือ ชัง เกียน โถ ผู้บัญชาการทหาร
แห่งเมืองฮวย ฮี ได้ก่อความยุ่งยากขึ้นอย่างมากมาย บุคคลผู้นี้เป็นคน
ชั่วและไม่น่าไว้วางใจ

เขาก่อแต่ความทุกข์เข็ญให้กับราษฎรเท่านั้น เจ้าสุกรผู้
เกลือกโคลนผู้นี้ได้ฆ่าตัวตายในที่สุด

(บทที่ ๔)

เซียน ยู ชง ทง ผู้ถือบังเหียนทางการเมือง ไม่เคยวางนโยบาย
ระยะยาว

เขาได้เรียกทหารที่ประจำอยู่ชายแดนติดทะเลบางด้าน
กลับ มาให้ทหารเหล่านั้นตั้งค่ายที่เกียงเกี้ยว (Kiang - keou)

ซง ทง ผู้มีจิตใจโหดเหี้ยมผู้นี้ ไม่ต้อนรับเรา ดังนั้นเขา
และเราจึงเฝ้ามองซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างถือดาบที่ชักออกจากฝัก
แล้ว

ซง ทง มีเจตนาแต่จะทำความชั่ว บรรดาทหารของเขาได้
พากันหลบหนีไปตอนกลางคืน

(บทที่ ๕)

พวกจีน (Han) ไม่เอาใจใส่ต่อคุณธรรมเลย ได้มาหาเรื่องกับเรา
โดยใช้กำลังอันรุนแรง

เขาได้เลื่อนกองทัพ ได้เลือกจอมทัพ ได้ตั้งเมืองซึ่งใช้
เป็นค่ายทหารและได้สร้างกำแพงขึ้น

ทหารของเรา ๓ กองทัพ ได้ยกทัพไปปราบ และมีชัย
ชนะ นำความสงบคืนมาด้วยการรบเพียงครั้งเดียว

บรรดานายทหารของเขาเป็นจำนวนมาก ถูกจับมัดมือ
ไปพล่หลัง เราได้จับตัวคนเหล่านั้นถวายให้ราชสำนักสวรรค์โดยเร็วที่สุด
(หมายถึงราชสำนักธิเบต)

(บทที่ ๖)

ตี้ มี ได้เป็นแม่ทัพ เขาได้เจริญรอยตามแม่ทัพคนก่อน ๆ

เขาได้ยกทัพมารบทางเรือ และโจมตีทางบก แต่บังเอิญ
กองหนุนไม่ได้มาช่วย ยิ่งกว่านั้นเสบียงอาหารของเขายังถูกฝ่ายเราขัด
ไว้ได้

เขาอยู่ในสภาพที่สิ้นหวัง หมดสติปัญญา กองทหารของ
เขาถูกทำลายโดยสิ้นเชิง ตัวตี้ มี สิ้นชีวิต

เราทำได้พิชิตสังเวช และพิชิตฝั่งศพให้เขา เราทำดังนั้น
เพราะความเป็นผู้มีจิตใจสูงส่งของเรา

(บทที่ ๗)

กษัตริย์ชิวเบตเป็นคนดีและเป็นปราชญ์ พระองค์ได้ทรงศึกษาถึง
ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของทุกสิ่งทุกอย่าง

คุณธรรมของชาวจีนเวลานั้นเสื่อมทรามลง หัวเมืองชาย
แดนของจีนก็ขาดกำลังหนุน

พระองค์ (กษัตริย์ชิวเบต) ได้ทรงมีสัญญาณให้กองทัพ
ของเรายกทัพไปยึดค่ายทหารม้า และจังหวัดต่างๆ ของจีน

ยว ย ฮี ถูกลงโทษ ส่วนหวย ถอง ขอมแพ่

(บทที่ ๘)

กษัตริย์ผู้กล้าหาญของเรา (โก๊ะล่อฝง) ได้สืบราชสมบัติเพราะ
เป็นโอรสองค์ใหญ่ ชื่อเสียงของพระองค์ดีเด่นและโด่งดัง

พระองค์มีความเคารพนับถือบรรพบุรุษ และมีความรัก
ชาติ มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้

อุปนิสัยของพระองค์อ่อนโยนและเรียบง่าย พระปรีชา
สามารถของพระองค์ทำให้พระองค์เด่นกว่ามนุษย์ทุกคน

มณฑล จง (K'iong) และลู่ (Lou) ถูกกวาดล้างในครั้ง
เดียว ทหารบกและทหารม้าถูกทำลายอย่างสิ้นเชิงในครั้งเดียว

(บทที่ ๙)

พระองค์ได้เสด็จไปตรวจพลที่มณฑลเซียนฉวน (Siu-tch'oan)
อาณาจักรทุกอาณาจักรยอมอ่อนน้อมต่อพระองค์

พระองค์ได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนชาวมณฑลสวนตะวันออก
พวกสวนรักใคร่ในคุณธรรมของพระองค์ และพากันมาอาศัยพระบารมี
ของพระองค์

เมืองแห่งทะเลสี่หยก (ชิเบต) ได้ต้อนรับพระองค์
อย่างเต็มที่ ถ้าแห่งทอง (ชิเบต) ก็ได้ถวายเพชรนิลจินดาแต่พระองค์
ตามธรรมตามนุษย์ไม่ได้นับนอบต่อนายเพียงคนเดียว แต่
มนุษย์จะไม่เปลี่ยนใจอีกต่อไป เมื่อได้พบนักปราชญ์

(บทที่ ๑๐)

ได้มีการกสิกรรมตามเมืองต่าง ๆ ไม่มีควันไฟและฝุ่นอีกต่อไป
(ทั้งควันไฟและฝุ่นเป็นสัญลักษณ์ของสงคราม)

ความมั่งคั่งสมบูรณ์มีมากจนกระทั่งรถม้าแน่นไปหมดใน
ถนน สิ่งที่มีชีวิตทั้งมวลมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

มีการไปมาค้าขายกันที่เมืองเลียง ชัง (Lien - tch'eng) ชื่อ
เสียงของประเทศโด่งดังขึ้น คนแต่งกายด้วยผ้าไหมปัก (แสดงความมั่ง
คั่ง)

ผลงานของพระองค์เป็นรากฐานที่ดีของอนุชนรุ่นหลัง ถึง
หมื่นชั่วคน ยุ่งขวามี่ชั่วเก็บไว้เป็นเสบียงได้ถึง ๕ ปี

(บทที่ ๑๑)

กษัตริย์ชิเบตเป็นคนเฉลียวฉลาดมาก พระองค์มีรัศมีที่เทียบได้
กับขวานและเกราะ (หมายความว่าพระองค์มีอำนาจทางทหาร)

กษัตริย์ของเราเป็นผู้กล้าหาญมาก พระองค์มีความเจริญ
โดยอาศัยสัมพันธไมตรีกับกษัตริย์ชิเบต

การปรับปรุงประเทศแผ่ไปถึงหัวหน้ามณฑล (หมาย
ความว่าบรรดาหัวหน้ามณฑลต่างก็ทำความเจริญให้ประเทศเหมือนโก๊ะ-
ต่อฝง) ความสำเร็จของพระองค์ส่องแสงโดยไม่มีที่สิ้นสุด

ความมั่งคั่งเช่นนี้จะคงอยู่จนกว่าแม่น้ำโฮ (Ho) จะแคบ
เด็กหลงเท่าเข็มขัด จนกว่าภูเขาไต ชัน (T'ai- chan เป็นชื่อเขาลูกหนึ่งใน
จีน) จะกร่อนเด็กหลงเหลือเท่าหินลับมีด จนกว่าจะสิ้นฟ้าและดิน

(บทที่ ๑๒)

พระวิจารณ์ญาณของพระองค์ (โก๊ะต่อฝง) ดีเด่นจนทำให้
พระองค์เด่นเหนือมนุษย์ทุกคนในโลก พระปรีชาสามารถของพระองค์
เหนือมนุษย์ธรรมดา

การทำดีของพระองค์แผ่ไปจนกระทั่งพวกหมูและพวก
ปลา หยกแดงและหยกดำมีความงามเพียงไร ความดีของพระองค์ก็มี
มากเพียงนั้น

พระองค์ได้วางรากฐานการงานที่ทำให้พระองค์มีชื่อเสียง
โดยคุณธรรมของพระองค์เอง อาจกล่าวได้ว่า (ความมีชื่อเสียงของ
พระองค์) เป็นสิ่งที่ไม่มีวันเสื่อมสูญ

เราได้ใช้ศิลาจารึกคำสดุดีนี้ เพื่อให้คำสดุดีคงอยู่ตลอดไป
เพื่อให้คำสดุดีคงอยู่ชั่วนานาน.

จารึกอาณาจักรน่านเจ้า

จารึกไว้ในหลักศิลาที่เมืองไทโหเซง

เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๕

ในรัชสมัยของพระเจ้าโกะละอ่อง

กษัตริย์แห่งอาณาจักรน่านเจ้า

金石萃編卷一百六十

賜進士出身 誥授光祿大夫刑部右侍郎加七級王昶撰

南詔

南詔德化碑

碑前半已剝蝕殆盡石約高一丈三尺一寸廣八尺六寸行數不可考每行約九十字行書在雲南大理府

清平官鄭回撰

不聞清濁初分運陰陽而生萬物川嶽既列樹元首而
入方道治則中外寧政乖必風雅變我贊普鍾蒙國
詔性業合道智觀未萌隨世運機觀宜撫衆退不負

進不慙容者也王姓蒙字閣羅鳳大唐特進雲南王
心國公開府儀同三司之長子也應靈傑秀含章挺生
日角標奇龍文表貴始乎王在儲府道隆三善位卽重
離不讀非聖之書嘗學字人之術撫軍屢聞成績監國
每著家聲唐朝授右領軍衛大將軍兼陽瓜州刺史洎
先詔與御史嚴正誨謀靜邊寇先王統軍打石橋城差
詔與嚴正誨攻石和子父子分師兩殄兇醜加左領軍
衛大將軍無何又與中使王承訓同破劍川忠續載揚
賞延于嗣遷左金吾衛大將軍而官以材遷功由幹立
朝廷照鑒委任兵權尋拜特進都知兵馬大將二河

宅五詔已平南國止戈北朝分政而越析詔餘孽千增
 恃鐸稍驅瀟江結彼兇渠擾我邊鄙飛書遣將皆輒拒
 違詔弱冠之年已負英斷恨茲殘醜敢逆大隊固請自
 征志在掃平烏于贈之頭傾伏藏之穴鐸稍盡獲寶物
 竝歸解君父之憂靜邊隅之祲制使奏聞酬上柱國天
 寶七載先王卽世皇上念功旌孝愷往撫存遣中使致
 敬義持節冊襲雲南王長男鳳迦異時年十歲以天
 人朝授鴻臚少卿因冊襲次又加授上卿兼陽瓜州
 史都知兵馬大將旣御厚眷思竭忠誠子弟朝不絕
 廷獻於無餘月好謂君臣一德內外無欺豈期奸佞

帝撫虐生變初節度章仇兼瓊不量成敗妄奏是非請
 遷雋都督竹靈倩置府東夔通路安南賦重役繁政苛
 人弊被南寧州都督夔歸王昆州刺史夔日進梨州
 史夔祺求州夔守懸螺山大鬼主夔彥昌南寧州大鬼
 主夔崇道等陷煞竹倩兼破安寧天恩降中使孫希莊
 御史韓洽都督李宓等委先詔招討諸夔畏威懷德再
 置安寧其李宓忘國家大計躡章仇詭縱務求進官榮
 宓阻扇東夔遂激崇道令煞歸王議者紛紜人各有志
 王務遏亂萌思紹先績乃命大將軍段忠國等與中使
 黎敬義都督李宓又赴安寧再和諸夔而李宓矯偽去

心尙行反間更令崇道謀煞日進東巖諸酋竝皆驚恐
日歸王崇道叔也日進弟也信彼讒構煞戮至親骨肉
既自相屠天地之所不祐乃各興師召我同討李宓外
形中正佯假我郡兵內蘊奸欺妄陳我違背賴節度郭
虛己仁鑿方表我無辜李宓尋彼貶流崇道因而亡潰
又越嵩都督張虔陀嘗任雲南別駕以其舊識風宣表
奏請爲都督而反誑惑中禁職起亂階吐蕃是漢積讐
遂與陰謀擬其滅我一也誠節王之庶弟以其不忠不
孝貶在長沙而彼奏歸擬合間我二也崇道蔑盟構逆
罪合誅夷而却收錄与宿欲令魯我三也應與我惡者

竝授官榮与我好者咸遭抑屈務在下我四也築賊收

質繕甲練兵密欲襲我五也重科自直倍稅軍糧徵求

無度務欲敝我六也于時馳表上陳屢申冤枉皇上照

察降中使賈奇俊詳覆屬豎臣無政事以賄成一信虔

陀其掩天聽惡奏我將叛王乃仰天嘆曰嗟我無事上

蒼可鑒九重天子難承咫尺之顏萬里忠臣豈受奸邪

之害即差軍將楊羅顯等連表控告豈謂天高聽遠蠅

點成瑕雖布腹心不蒙矜察管內西渠等皆曰上臣

死我實當之自可齊心戮力致命全人安得知難不防

坐招傾敗於此差大軍將王毗雙羅時口牟苴等揚兵

送檄問 罪府 城自 秋畢冬故延時序尙竹王命冀雪事

山豈 意 節度使 鮮 于仲通已統大軍取南谿路下大將

軍李暉從會同路進安南都督王知進自步頭路入既

數道合勢不可守株乃宣號令誠師徒四面攻圍三軍

齊奮 先靈冥祐神炬助威天人協心軍羣全拔

虔陀飲醜寮庶出走王以為惡止虔陀罪 豈 加衆舉城

移置猶為後圖即便就安寧再申衷懇城使王克昭執

惑昧權繼違拒請遣大軍將李克鐸等帥師伐之我直

彼曲城破將亡而仲通大軍已至曲 靖 又 羞 首 領 楊 子

與雲南錄 事 叅 軍 姜 如 之 齋 狀 披 雪 往 因 張 卿 讒 構 遂

令蕃漢生病贊普今見觀鬩浪穹或以衆相威或以利
相導儻若蚌鷸交守恐爲漁父所擒伏乞居存見亡在
得思失二城復置幸容自新仲通殊不招承勁至江口

我又切陳丹欵至于再三仲通拂諫棄親阻兵安忍吐
發唯言屠戮行使皆祗詆呵仍前差將軍王天運帥領
驍雄自點蒼山西欲腹背交襲於是具牲牢設壇禪叩
首流血曰我自古及今爲漢不侵不叛之臣今節度背
好貪功欲致無上無君之討敢昭告於皇天后土史祝
盡詞東北稽首自舉國痛切山川黯然而誠感神風雨震
霈遂宣言曰彼若納我猶吾君也今不我納卽吾讐也

斷軍之疑疑事之賊乃召卒伍擱然登陴謂左右曰夫
至忠不可以無主至孝不可以無家卽差首領楊傳
於浪穹參吐蕃御史論若贊御史趙發察南分帥入救
時中丞大軍出陳江口千審孤虛觀向背縱兵親擊大
敗彼帥因命長男鳳加異大軍將段全葛等於丘遷和
拒山後贊軍王天運懸首幟門中丞逃師夜遁軍吏欲
追之詔曰止君子不欲多上人况敢凌天子乎既而合
謀曰小能勝大禍之胎親仁善鄰國之寶遂遣男驛傳
舊大酋望趙佐鄧揚傳磨伴及子弟六十人齎重帛珍
寶等物西朝獻凱屬贊普仁明重酬我勲効遂命宰相

倚祥葉樂持金冠錦袍金寶帶金帳狀安扛傘鞍銀

及器皿珂貝珠毬衣服馳馬牛縷等賜為兄弟之國工

寶十一載正月一日於鄧州刊詔為贊普鍾南國大

授長男鳳迦異大瑟瑟告身都知兵馬大將凡在官

寵幸咸被山河約誓永固維城改年為贊普鍾元二

漢帝又命漢中郡太守司空襲禮內使賈奇俊帥師

置姚府以將軍賈增為都督僉曰漢不務德而以力

若不速除恐為後患遂差軍將王兵各絕其糧道又差

大軍將洪光乘等神州都知兵馬使論綺里徐同討

城信宿未踰破如拉朽賈壅面縛士卒全驅二年漢又

命削去南郡都督兼侍御史李宓嶺南節度何履光中
 陵薩道懸遂愬秦隴英豪兼安南子弟頓營隴坪廣布
 軍威乃向甫備修擬水陸俱進遂令軍將王樂寬等
 軍襲造船之師伏屍遍毘舍之野李宓猶不量力進
 登川時神州都知兵馬使論綺里徐來救已至巴賚
 我命大軍將段附克等內外相應競角競衝彼弓不
 張刃不及發白日晦景紅塵翳天流血成川積屍壅
 三軍潰血元帥沉江詔曰生雖禍之始死乃忍之終
 顧前非而忘大禮遂收亡將存屍然而葬之以存恩
 五年范陽節度安祿山竊據河洛開元帝出居江劍

普差御史贊郎羅于恙結齋勅書曰樹德務滋長去
務除本越嵩會同謀多在我圖之此爲美也詔恭承上
命卽遣大軍將洪光乘杜羅盛段附克趙附于望羅望
王遷羅奉清千官趙佗鄧等統細于藩從昆明路及宰
相倚祥葉樂節度尙檢贊同伐越嵩詔親帥太子潘霸
通會同越嵩固拒被膠會同請降無害子女玉帛百里
塞途牛羊積儲一月館殺六年漢復置越嵩以楊廷堪
爲都督兼固臺登贊普使來曰漢今更置越嵩作援昆
明若不再除恐成滋蔓旣舉奉明旨乃遣長男鳳迦異
駐重瀘水權事制宜令大軍將楊傳磨佯欺急塗如故

直齊入越嵩再掃臺登滌除都督見擒兵士盡擄於是
 揚兵邛部而漢將大奔迴旆昆明傾城稽顙可謂紹家
 業世不乏賢昔十萬橫行七擒縱略未足多也爰有
 尋常疇壤汪饒人物殷湊南通渤海西近大秦開闢以
 來聲教所不及義皇之後兵甲所不加詔欲革之以衣
 冠化之以義禮十一年冬親與寮佐兼總師徒刊木通
 道造舟為梁耀以威武喻以文辭欵降者撫慰安居抵
 者頸繫盈貫矜愚解縛擇勝置城裸形不討自來祁

望風而至且安寧雄鎮諸巖要衝山對碧雞波環碣

鹽池 執掌利及祥歡 城邑綿延勢連 戎熨乃置城監

金石錄卷一百六十一
七

輯攜離遠近因依閭閻櫛比十二年冬詔候隙省方

以俗恤隱次昆川審形勢言山河可以作藩屏川陸可

長人民十四年春命長男鳳迦異於昆川置柘東城

一詔佐鎮撫於是威懾步頭思收曲靖頌誥所及翕

然俯從我王氣受中和德含覆育才出人右辯稱

世雄高視則卓爾萬尋運籌則決勝千里觀釁而動因

利興功事叶神衷有如天啓故能攻城挫敵取勝如神

以危易安轉禍為福紹開祖業宏覃王猷坐南面以稱

孤統東偏而作主然後修文習武官設百司列尊叙卑

位分九等闡三教賓四門陰陽序而日月不愆賞罰明

而奸邪屏跡通三才而制禮用六府以經邦信及豚魚

恩活草木夏寒流潦高原為稻黍之田疏決陂池下隰

樹園林之業易貧成富徒有之無家饒五畝之桑國貯

九年之廩蕩穢之恩屢沾蠶動珍帛之惠遍及耆年設

險防非憑隘起堅城之固靈津蠲疾重巖湧湯沐之泉

越賤天馬生郊大利流波濯錦西開尋傳祿輿出麗水

之金北接陽山會川收瑟瑟之寶南荒濟湊覆詔願為

外臣東慕悉歸步頭已成內境建都鎮塞銀生于墨箭

之鄉候隙省方駕憩于洞庭之野葢山人傑地靈物華

氣秀者也於是屏象珍琦貢獻畢至東西南北煙塵不

飛遐邇無剽掠之虞黔首有鼓擊之泰乃能驥首叩齒

平眸海表豈惟我鍾王之自致實賴我聖神天帝

贊普德被無垠威加有截春雲布而萬物普潤霜風下

而四海颯秋故能取亂攻昧定京邑以息民兼侮亡

爾漢帝而繼時清平官段忠國段壽銓等咸曰有

而致理君主之美也有美而無揚臣子之過也夫德以

立功功以建業業成不紀後嗣何觀可以刊石勒碑志

功頌德用傳不朽俾達將來口成家世漢臣八王稱乎

晉業鍾銘代龔百世定于當朝生遇不天再罹衰敗賴

先君之遺德沐求舊之鴻恩改委清平用兼耳目心

吉甫愧無贊於周詩志効奚斯願齊聲於魯頌紀功

績寔曰鴻徽自顧下才敢題風烈其詞曰

降趾自天 福流後孕 瑞應匪虛 正祥必信 聖

主 分憂 遐 夷聲振 襲久 傳封 受符 兼印 兼瓊

秉節 食榮構亂 開路安南 政殘東嶽 作 清旦

屠 官師潰散 賴我先王 懷柔伙叛 祚不乏賢

先庸是繼 郡守詭隨 貶身遐裔 禍連虔陀

亂深豎髮 殃咎匪他 途豕自殪 仲通制節 不

詢長久 徵兵海隅 頓營江口 矢心不納 白

相守 謀用不臧 逃師夜走 漢不務德 而以力

爭興師命將 置府層城

三軍往討 一舉而寧

面縛羣吏

馳獻天庭 李宓總戎 猶尋覆轍

水戰陸攻 援孤糧絕 勢屈謀窮 軍殘身滅 祭

而葬之 情由故設 贊普仁明 審知機變 漢德

方衰 邊城絕援 揮我兵戎 攻彼郡縣 越巂有

征 會同無戰 雄雄螭嗣 高名英烈

惟孝惟忠

乃明 乃哲 性惟溫良 才稱人傑 邛瀘一掃

軍郡雙滅 觀兵尋傳 舉國來賓 巡幸東臺 懷

德歸仁 碧海效祉 金穴薦環 人無常主 惟賢

是親 土宇克開 煙塵載浪 戰擊犁坑 輯熙羣

品

出入連城 光揚衣錦 業留萬代之基 倉貯

九年之廩 明明贊普 揚于之光 赫赫我王 寶

賴之昌 化及有土 業著無壇 河帶山礪 地久

天長 辯稱世雄 才出人右 信及豚魚 潤深瓊

玖 德以建功 是謂不朽 石以刊銘 口口可久

其十

碑陰

四十一行俱書官名下 半剝蝕字數無考正書

上帶段忠國 清平宮大軍將大金告身賞錦袍金

帶口口口下上關關口 重皮衣楊傍佺 清平宮小

告身賞錦袍金帶闕上頗弥告身賞二色綾袍金帶闕上

守口 清平官大金告闕上李口口 大軍

將開南城大軍將闕上口大大虫皮衣趙眉丘 大

軍將士曹長大頗弥口口賞紫袍金闕上口衣楊細口

大軍將賞二色綾袍金帶王琮羅譯 大軍闕下

上口袍金帶兼大夫虫皮衣張驃口于 大軍將前

戶曹長拓東口闕下賞二色綾闕上綾袍金帶王波譯

大軍將前法曹長大頗弥告身賞二色綾袍金帶

楊闕下口軍將小金告身賞二色綾袍金帶楊羅望

大軍將小金告身賞錦袍金帶闕上大軍將賞二色

銀告身賞

闕上闕

大軍將小銀告身賞二色綾袍金帶尹

□□

大軍將小銅

闕下

綾袍金帶周

闕上闕

賞二色

綾袍金帶唐酋口

大軍將賞紫袍金帶喻酋口

大軍將賞

闕下上闕

倉曹長小銀告身賞二色綾袍金帶

兼大大虫皮衣口盛顛

大軍將賞紫袍金帶

闕下上闕

口定

大惣管小銀告身賞二色綾袍金帶兼大虫

皮衣□□□□

軍將口法曹

闕下上闕

綾袍金帶洪羅

棟

大惣管小銅告身賞二色綾袍金帶口

軍將兼

闕下上闕

色綾袍金帶段旋忙湊

軍將戶

曹長小銅告身賞紫袍金帶□□□堅

大惣管闕

上 闕 忸湊 軍將羣牧大使小銀告身賞紫袍金帶

嗟白奇 都口口兼知表誥小銀告身闕和

惣管兼押衙小鍮石告身賞二色綾袍金帶石覆背

大軍將小銀告身口口口口段口口邏闕帶李

奴鄧 客曹長賞紫袍金帶王 大軍將

小頗弥告身賞口口口帶口諾地闕上 弥告身賞紫袍

金帶阿忍 大軍將小頗弥口口口紫闕上 大軍將

賞二色綾袍金帶黑觜口口 大軍將賞紫袍金帶

下上 闕 大口編賞紫袍金帶口白如 軍將口

瑜石告身賞紫闕上 軍將賞紫袍金帶兼大虫皮衣割

全不考錄卷二百一十

望關口口 軍將賞口袍金帶關軍將前兵曹口官小

銅告身賞紫袍金帶杜顛伽關趙充口口 軍將

兵曹副小銀告身賞紫袍金帶關盛 軍將士尊

副賞紫袍金帶楊鄧四羅 口口口口袍金帶口口

口口關軍將大銜石告身賞紫袍金帶段關伽瑤

軍將賞紫袍金帶楊溥口口關軍將僣入佐揚

邏斂 軍將口紫關紫袍金帶尹求寬關將賞

紫袍金帶張趙邏 軍將賞紫袍金帶關軍將賞

紫袍金帶口口利 軍將口紫袍金帶關斂 詔

親大軍將大金告身賞二色綾袍金帶李成甘關

金石萃編

กิม—เจียะ—ซู่—ผิน

(ศิลาจารึกที่แตกเป็นเศษเล็กเศษน้อย)

บทที่ ๑๖๐

ผู้เขียนมีนามว่า หวางฉัน^(๑) (王昶) ได้รับพระราชทาน ปริญญา
จินสือ (進士) รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น กวงลกใต้สู (光祿大夫)
รองประธานฝ่ายขวาสภาทฤษฎกรรม (刑部右郎侍) กับพระราชทานยศ
เจ็ดชั้น (加七級 มหาอำมาตย์ตรี สำหรับฝ่ายนั้น นายพลตรีสำหรับ
ฝ่ายบู๊ ได้เป็นผู้รวบรวมข้อความจากศิลาจารึกที่แตกเป็นเศษเล็กเศษ
น้อย

南詔德化碑

(ศิลาจารึกวัดฉวาที่สดุดีน่านเจ้า)

น่านเจิว—เต็ก—ห่วย—ป้าย

แผ่นศิลาจารึกนี้ กิ่งหนึ่งของด้านหน้าได้ถูกสัตว์แมลงและหนอน
แทะกินกะเทาะไปหมด ศิลาที่สูงหนึ่งเรียงกับสามเขี้ยวและหนึ่งฉุ่น
(หนึ่งเขี้ยวมี ๑๐ เขี้ยว, หนึ่งเขี้ยวมี ๑๐ ฉุ่น, หนึ่งฉุ่น คือ ๑ นิ้วจีน)

(๑) ในหนังสือปทานุกรมจีน มีว่า หวางฉัน เป็นคนจีนเกิดที่เมืองเกียงซู (พ.ศ. ๒๒๑๗-๒๓๔๙)
เป็นขุนนางในสมัยราชวงศ์เซ็ง รัชกาลพระเจ้าเกี้ยนล้ง ได้เคยเป็นข้าหลวงไปตรวจราชการ
มณฑลยูนนาน เป็นคนเรียบเรียงข้อความจากศิลาจารึกที่แตกอยู่เป็นเศษเล็กเศษน้อย ทั้ง
ชื่อเรื่องว่า กิมเจียะซู่ผิน

กว้างแปดเซี่ยะกับหกฉุ่น ส่วนจำนวนแถวหนังสือนั้น ไม่สามารถจะ
คำนวณได้ หนังสือแถวหนึ่งมีประมาณ ๕๐ ตัวอักษร ศิลาณีเก็บรักษา
อยู่ ณ เมืองตาลีฟู แห่งมณฑลหยุนนาน (ภาษาแต้จิ๋วเรียก ฮุนหน่า
雲南省)

清平官鄭回撰

เซง-เผง-กั้ว-เจ็งหุ่ย-จ้วน^(๑)

(เจ็งหุ่ย^(๒) ขุนนางน่านเจ้าตำแหน่งเซงเผงกั้วผู้ประพันธ์)

ในโบราณคดีมีกล่าวไว้ว่าสิ่งที่ใสเบาขอมลอยสูงขึ้นสู่อากาศ สิ่ง
ขุนหนักขอมนอนก้นต่ำสู่พื้นโลก ล้วนมาจากหลักเกณฑ์แห่งการบวก
และการลบของธรรมชาติแล้วก่อเกิด แม่น้ำ ภูเขา พสุธา และสรรพสิ่ง
ต่าง ๆ ขึ้นบนพื้นโลก (清濁初分運陰陽而生萬物) ต่อมาก็เกิดมีอัคร
บุรุษบดี (元首 แปลว่าผู้ใหญ่ยิ่งหรือพระมหากษัตริย์ก็ได้) ปกครอง
ดินแดนทั่วแปดทิศ ด้วยความยุติธรรมถูกต้อง นำความสันติภาพสู่ทวย
ราษฎร์ตลอดทั่วถึงกัน สถาปพระธรรมความเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ข่อม
แปรผันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ

ส่วนเจ้าของเรามีราชทินนามเป็นภาษาธิเบต “ฉางโปจงมุงก๊ก
ต้าเจ้า” (贊普鍾蒙國大詔) แปลว่าพระเจ้าฮ่องยาเซอเจ้าใหญ่ผู้ครอง
ประเทศมุงก๊ก) ได้ทรงไว้ซึ่งธรรมมานุธรรมปฏิบัติ นำความสวัสดิสุขแก่

(๑) ในหนังสือของนาย E. Chavannes หน้า 396 กล่าวว่า เจ็งหุ่ยหรือจั้งหุ่ยเป็นคนจีน
และเป็นเจ้าเมืองซู่ฉู่ 西涼 อยู่ภายใต้มณฑลเสฉวน เมื่อ โทะล่อฝงก่อการกบฏต่อประเทศ
จีน ได้จับตัวเจ็งหุ่ย มาเป็นเชลยศึก ต่อมาภายหลังได้สวามิภักดิ์ต่อหน้าเจ้า และโทะล่อฝง
แต่งตั้งให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ตำแหน่ง เซงเผงกั้ว กับเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของ
โทะล่อฝง

(๒) ฉบับบาทหลวงเดนิส แปล เรียกว่า เซงเหว (Tcheng-haei)

ราษฎร ในวารอปกาศย์ พระองค์ก็มีได้สละทั้งสิ่งที่ชมสิ่งที่ชอบ และ
ในคราวชัยมงคลวาร พระองค์ก็มีได้กระทำในสิ่งที่เสื่อมศักดิ์สิ่งที่เสื่อม
ศรีประการใดเลยแลนา

อ้อ ผู้ครองประเทศน่านเจ้าของเราพระองค์นี้มีพระนามสกุล
แซ่มง (姓蒙) พระนามากิไชย โกะะล่อฝง (閣羅鳳) อ้อพระองค์ก่อนผู้
เป็นพระบิดาของพระองค์ ได้รับพระราชทานตราตั้งจากพระมหากษัตริย์
แผ่นดินตั้งประเทศจีน ตำแหน่งยศ เต็กจิน (特進 เป็นยศชั้นขุนนาง
ผู้ใหญ่) และบรรดาศักดิ์เป็น ขวดก๊กกง (越國公) กับเป็นอุปราชว่า
ราชการแคว้น ขวดชุยกุ้น (越萬郡開府儀周三司) อ้อ โกะะล่อฝง เป็น
พระโอรสหัวปีของอ้อองค์ก่อน ทรงเทียบพร้อมด้วยบุรุษการและทรง
พระบัญชาารอบคอบทั้งในด้านการปกครองและการทหาร ทรงปกครอง
ราษฎรของพระองค์ก็อยู่ร่มเย็นเป็นสุขทั่วถึงกันทุกคร้วเรือน เป็นที่สรร-
เสริญแก่ทวยราษฎร พระองค์ได้รับพระราชทานยศจากพระมหากษัตริย์
แห่งแผ่นดินตั้ง เป็น นายทหารใหญ่ฝ่ายขวารักษาพระองค์ (右領軍衛
大將軍) กับมีตำแหน่งเป็น ผู้ว่าราชการเมืองยางกวาจิว (陽瓜州刺史
คือเมือง มงฮ่วย 蒙化 เดี่ยวนี้)

สมัยพระบิดาของพระองค์ยังดำรงพระชนม์อยู่ พระมหากษัตริย์
ได้มีพระบรมราชโองการให้ พระบิดาของพระองค์ กับข้าหลวงตรวจราช-
การแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณเงี่ยมเจงฮุย (御史嚴正誨) ขกกองทัพ
ร่วมกันไปปราบปรามพวกกบฏก่อการวุ่นวายที่เขตชายแดนประเทศจีน
ติดต่อกับประเทศน่านเจ้า พระบิดาของพระองค์ได้ยกกองทัพแยกไป
ปราบปราม เมืองเจียะเกี้ยวเซง (石橋城 คือ เมืองหลอเฟง อยู่ทางทิศ

ตะวันออกเมืองหยุนนานติดเขตเมืองกวางสัเตี้ยน มีสะพานหินเรียก
 羅平縣大石橋) ส่วน เฝี้ยมเจงฮุย ยกกองทัพแยกไปได้ เมืองเจียะโฮจื่อ
 (石和子 คือเมือง ลังสวงเจ้า หรือเรียก ลังเกียมเจ้า (浪石堡) หนึ่งใน
 หัวเมืองหกเจ้า คือ เมืองเออร์หยวน (洱源縣) อยู่ทางทิศเหนือของ
 มณฑลหยุนนาน ใกล้มณฑลช่เกียงเตี้ยน) พระราชบิดาของพระองค์
 ได้จัดกองทัพออกเป็นสองกองทัพ พระราชบิดาของพระองค์คุมกองทัพ
 หนึ่งไปได้เมือง เจียะเกี้ยวเซง และให้พระองค์ (คือโก๊ะล่อฝง) คุมกอง
 ทัพหนึ่งไปช่วย เฝี้ยมเจงฮุย ตีเมืองเจียะโฮจื่อ ภายหลังจากกองทัพ
 ทั้งสองได้ปราบปรามพวกกบฏราบคาบลงแล้ว พระราชบิดาของพระองค์
 ได้รับพระราชทานตราตั้งเป็น นายทหารใหญ่ฝ่ายซ้ายรักษาพระองค์
 (左領軍衛大將軍)

ต่อมามีข่ามินาน พระราชบิดาของพระองค์ได้ยกกองทัพสมทบกับ
 กองทัพของ ข้าหลวงจีนหวังเซงหุน (中使王丞訓) ร่วมกันไปได้ เมือง
 เกียมฉวน (劍川 คือเมืองอวตซ์เจ้า 越折將 หนึ่งในจำนวนเมืองหก
 เจ้าอยู่ทางทิศเหนือของมณฑลหยุนนานและอยู่เหนือเมืองเออร์หยวนขึ้น
 ไป ติดต่อกับมณฑลเสฉวน คือ เมืองลี่เกียง 麗江縣 เตี้ยน) ปราบปราม
 พวกกบฏการจลาจลราบคาบลง ข้าราชการซื่อสัตย์สุจริตของพระราชบิดา
 ของพระองค์ได้เลื่องลือต่อ ๆ กันไปจนเนื้อความทราบถึง พระมหานคร
 และต่อมาพระราชบิดาของพระองค์ก็ได้รับพระราชทานตราตั้งเป็น นาย
 ทหารเอกกิมวูไหว้ดำเจียงกุนฝ่ายซ้าย (左金吾衛大將軍 แปลว่านายทหาร
 ใหญ่บันลืออำนาจดุจตั้งนกกิมวู — ในโบราณว่านกกิมวูนี้ร้องเสียงดังมาก
 สัตว์ทั้งหลายเกรงกลัวเสียงร้องของนกกิมวู) เป็นบำเหน็จความชอบจาก
 พระมหากษัตริย์แผ่นดินถึง กับมีพระบรมราชโองการตั้งเป็น เด็กจีน

(特進 เป็นยศชั้นขุนนางผู้ใหญ่) กับเป็นนายทหารเอก ร่วมอยู่ในคณะ กองบัญชาการทหารสูงสุดในพระมหานครด้วย (都知兵馬大將) ราษฎร ทั้งสองฝั่งลำแม่น้ำยางจื่อเกียง (หมายถึงแม่น้ำยางจื่อเกียง เป็นแม่น้ำ แบ่งเขตมณฑลเสฉวนอยู่ทางเหนือ กับเขตมณฑลหูหนานอยู่ทางใต้) อยู่เย็นเป็นสุข

เมื่อปราบปรามเมืองห้าเจ้า (๑. มงฮู่เจ้า หรือ มงซุ่ยเจ้า ๒. ยวด ซี้เจ้า หรือ มูโซเจ้า ๓. ลังสวงเจ้า หรือ ลังเกี่ยมเจ้า ๔. ซี้ดั่งเจ้า และ ๕. เตงซันเจ้า) สงบราบคาบลงแล้ว ประเทศห้าเจ้า เข้าสู่ สันติภาพมีความสงบสุข ปราศจากยุทธนาการมาระยะหนึ่ง

ฝ่ายข้างรัฐบาลจีน ข้าราชการได้ใช้อำนาจทางปกครองรุกล้ำข้าม เขต โดย เจ้าเมืองยวดซี้เจ้า (越折或เรียก มูโซเจ้า อยู่ทางทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลหูหนานคือ เมืองลี้เกียง เดียวนี้ มีแม่น้ำ ยางจื่อเกียงกั้นกลางระหว่างมณฑลหูหนานกับมณฑลเสฉวน แม่น้ำ ตอนนี้เรียกว่า แม่น้ำลู่เกียง 淪江) ได้ลอบนำของกำนัลไปให้ โตเจี้ยว (弒) ตั้งกองโจรยกข้าม แม่น้ำลู่เกียง มาทำการตีปล้นราษฎรในเขต ชายแดนของประเทศห้าเจ้า

ขณะนั้นเจ้าของเรา (โก๊ะล่อฝง) ทรงมีพระชนมายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ทรงพระบัญชาหลักแหลมเฉียบขาด ทรงกริ้วเจ้าเมืองมูโซเจ้าบังอาจ ลบหลู่เกียรติและอำนาจ ทรงขอรับอาสาพระราชบิดาไปปราบปรามกบฏ ราชัน พระองค์ยกกองทัพใหญ่เข้าตีเมืองมูโซแตก และจับพวกกบฏ ตัดศีรษะเสียราว ๑,๐๐๐ ศีรษะ กับตีทัพมันอันลับเร้นของโตเจี้ยว ได้ ทรัพย์ข้าวของมีค่ามากมาย ที่ตีปล้นได้และสะสมไว้นั้น ขนลำเลียงมาใน

กองทัพ นำขึ้นถวายแก่พระบิดาของพระองค์ พระบิดาของพระองค์ ทรงโสมนัสเมื่อทรงทราบว่าสิ้นเสี้ยนหนามเป็นปรกติสุขแล้ว กิตติศัพท์ของ โกะะล่อฝง ได้เลื่องลือไปอย่างกว้างขวาง ข้าหลวงรัฐบาลจีนทราบข่าวนี้แล้ว ได้ทำฎีกาเสนอความชอบของ โกะะล่อฝง กราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ ซึ่งประทับอยู่ ณ พระมหานคร

ต่อมาถึงศักราชเทียนเป่า ปีที่ ๗ (ตรงกับ ค.ศ. ๑๔๘ และปี พ.ศ. ๑๒๕๑ รัชกาลพระเจ้าหยวนจง กษัตริย์องค์ที่ ๗ แห่งราชวงศ์ถัง) หยุนนานอ่ององค์ก่อน (พี่ล่อโก๊ะ ภาษาจีนเรียก มงกุยหนี 蒙歸義) ได้สิ้นพระชนม์ลง พระมหากษัตริย์แผ่นดินถังทรงพระโสมนัสในข่าวนี้ ทรงระลึกถึงความชอบของหยุนนานอ่องที่ได้ล่วงลับไป โปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้ง ทายาทนามโกะะล่อฝง เป็นหยุนนานอ่องสืบตระกูลต่อไปในขณะนั้น ฟงเกี้ยวฮี (鳳翥異) บุตรชายหัวปีของหยุนนานอ่ององค์ใหม่มีอายุ ๑๐ ขวบ พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้ลายเกงหนี (黎敬義) เป็นข้าหลวงนำพระราชสาตราตั้งกับเสื่อยสมาพระราชทานแก่ ฟงเกี้ยวฮี และทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หยุนนานอ่อง โกะะล่อฝง ไปเฝ้าที่พระราชธานี พระราชทานยศ ฮงตูเซี่ยวเวง (鴻臚少卿 เทียบเท่ามหาเสวกตรี สังกัดกรมราชพิธีในพระราชสำนัก) ต่อมาภายหลังได้โปรดเกล้าฯ เลื่อนยศเป็น มหาเสวกเอก (上卿) กับพระราชทานตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองยางกวางจิ๋ว (兼陽瓜州刺史) และเป็นนายทหารเอกร่วมอยู่ในคณะกองบัญชาการทหารสูงสุดในพระมหานครด้วย (都知兵馬大將) หยุนนานอ่องมีความภักดีซื่อสัตย์ มิได้คิดกำเริบทรยศต่อพระมหากษัตริย์ ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ได้ส่งข่าวสารมายังพระราชธานีทุกเดือนไม่ขาดระยะ

อยู่มาเหตุการณ์ได้ผันแปรไปในทางไม่ราบรื่น เนื่องด้วย สมุหเทศาภิบาลเฉิงสวี่เกี่ยมเก็ง (薛度章化兼瓊) มีจิตรีษยา ได้รายงานกล่าวเท็จใส่ร้ายยุยงนานอ่องเป็นลำดับมา

ต่อมา เต็กเลงเซง ผู้บัญชาการทหารแถมหน้าที่ผู้ว่าราชการนครยวตฮี่หรือยวตซุ่ย (越舊都督竹靈倩) ได้ทำการก่อสร้างถนนหลวงจากภาคใต้มณฑลเสฉวนผ่านมณฑลยูนนานไปสู่ประเทศญวน ถนนนี้ตัดผ่านที่ดินถิ่นฐานหมู่บ้าน ชาวเผ่าจวนภาคตะวันออก (東蠻) พวกเขาเผ่าจวนได้ถูกเจ้าพนักงานจีนเรียกเก็บภาษีที่ดินมีอัตราสูงมาก กับถูกบังคับเกณฑ์แรงงานให้ทำงานหนักตรากตรำอย่างเข้มงวดกดขี่ ไม่มีการปรานีผ่อนผัน พวกเขาเผ่าจวนพากันคับใจโกรธแค้น

กุกอ่อง หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของผู้บัญชาการทหารและผู้ว่าราชการน่านนึ่ง (南寧州都督蠻歸王) ยัดจิน หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของเจ้าเมืองกุนจิ่ว (昆州刺史蠻日進) ก็ หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของเจ้าเมืองลจิว (梨州刺史蠻祺) สิวอี้ หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของเจ้าเมืองคิ่วจิว (求州蠻守懿) นินเซียง หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของโลซานต้าก๊วยจู้ (螺山大鬼主蠻) ซ้องเต้า หัวหน้าชาวเผ่าจวนในท้องที่ของน่านนึ่งจิวต้าก๊วยจู้ (南寧州大鬼主蠻) ฯลฯ คบคิดกันลอบฆ่า เต็กเลงเซง กับทำลาย เมืองอันนึ่ง อีกด้วย (陷然竹靈倩兼破安寧)

ฝ่ายทางราชการจีนได้รายงานเหตุการณ์ร้ายแรงนี้ไปยังพระมหานคร พระมหากษัตริย์ได้ทรงทราบข่าวนี้ ทรงมีพระบรมราชโองการให้ซุนฮี่จิง เป็นข้าหลวง (中使孫希莊) อันกับ เป็นข้าหลวงต่างพระเนตร

พระกรรม (御史韓洽), หลี่มิด เป็นผู้บัญชาการทหารกับเป็นผู้ว่าราชการ
การฝ่ายบ้านเมือง (都督李密) รวมเป็นคณะยกกองทัพมาปราบชาวเผ่า
จวนที่ก่อการกำเริบ กับให้ซ่อมแซมเมืองอันหนึ่งให้เรียบร้อยดีอย่างเดิม
และให้จัดแต่งตั้งเจ้าเมืองขึ้นปกครองเมืองอันหนึ่งใหม่ต่อไป

หลี่มิด ได้ดำเนินนโยบายการเมืองผิดพลาดและเสียหายแก่ประ-
เทศจีนเป็นอเนกอนันต์ กลับไปเพาะเพิ่มความพยายาบท่มร้ายพวกชาว
เผ่าจวนซ้ำเติมขึ้นอีก โดยหวังเป็นความชอบเพื่อเลื่อนยศบรรดาศักดิ์
ได้กระทำการขยุ่งให้ชาวเผ่าจวนแตกสามัคคีกัน สนับสนุน ช้องเต้าให้
ลอบฆ่า กุยอ้อ ความลับได้แพร่พรายไปทั่ว เป็นเหตุให้พวกชาวเผ่า
จวนต่าง ๆ เกิดการหวาดกลัวกันขึ้น และกระด้างกระเดื่องและแคลงใจ
ทั้งเกลียดชังข้าราชการจีนขึ้นอีก

หยุนนานอ่องมีความประสงค์จะให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้สงบ
ลง จึงมีบัญชาให้นายทหารใหญ่ ตวนจงก๊ก (大將軍段忠國) พร้อม
กับคณะออกเดินทางไปเจรจากับ ข้าหลวงจีนลายงวงหงี (中使黎敬義)
กับผู้บัญชาการทหารหลี่มิด (都督李密) ที่เมืองอันหนึ่ง เพื่อไกล่เกลี่ย
ระงับข้อบาดหมาง

ส่วน หลี่มิด มีลัทธิลึกลับใน ต่อหน้าแสดงว่ายินดีประนีประนอม
แต่ลับหลังใช้เล่ห์อุบายยุให้ ช้องเต้าลอบฆ่า ยิดจิน อีกคนหนึ่ง เหตุการณ์
ตอนหลังนี้กระทำให้บรรดาหัวหน้าชาวเผ่าจวนในภาคตะวันออกต่าง ๆ
พากันตกใจเกรงภัยอันตรายจะมีมาถึงตนโดยไม่รู้ตัว เพราะ ช้องเต้า
หลงเชื่อคนยุยง ฆ่ากุยอ้อผู้มีศักดิ์เป็นอา และฆ่ายิดจินผู้เป็นน้อง ช้อง
เต้า เป็นคนทรยศต่อญาติตระกูลของตนเอง ฟ้ำและดินย้อมลงโทษ จึง
พร้อมกันระดมพลเข้าเป็นกองทัพ พากันมาเฝ้าหยุนนานอ่อง ทูลขอกำลัง

ทหารไปสมทบ เพื่อจับตัวฮ่องเต้มาลงโทษ หลี่มิด เป็นคนกลับกลอก
 ขอกยอ่อน ภายนอกแสดงตนเป็นคนซื่อตรงกรุณาปรานี แต่ภายในเต็ม
 ไปด้วยกลอุบาย ทั้งมีเล่ห์เหลี่ยมและใจอำมหิตคิดหักหลัง เมื่อเหตุการณ์
 รุนแรงเกิดขึ้นก็หักหลังฮ่องเต้ ไม่ทราบว่ ฮ่องเต้ ไปอยู่ที่ไหน ไม่มี
 ผู้พบเห็นตัวและไม่ทราบว่าเป็นหรือตาย อนึ่งผู้บัญชาการทหารและเป็น
 ผู้ว่าการนครยวตฮักกั้น เตียวเฮียนทอ (越嵩郡都督張虔陀) เดิมรับ
 ตำแหน่งปลัดนครยูนนานนั้น เป็นเพื่อนเที่ยวเตร่มา กับหลี่มิด หลี่มิดจึง
 ถวายฎีกาเสนอความชอบขอพระราชทานเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการ
 ทหาร ซึ่งความจริง เตียวเฮียนทอ ไม่มีความสามารถในตำแหน่งนี้เลย
 นอกจากจะมาก่อการกบฏที่ขึงขึ้นเท่านั้น

ยูนนานฮ่องทรวงวิตถถึงสถานการณ์ครั้งนี้โดยมีข้อคิด คือ—

- ข้อ ๑. ประเทศเบตเป็นศัตรูกับประเทศจีน หลี่มิดอาจใช้อุบายไปยุยง
 ให้ประเทศเบตมาประทุษร้ายเรา เป็นศึกกระหนาบเราก็คงเป็นได้
- ข้อ ๒. เซงจิ (穰苴) น้องชายของยูนนานฮ่องและเป็นน้องเกิดกับ
 เมียน้อยของบิดายูนนานฮ่อง เป็นคนมีนิสัยเลวทราม เวลาน้อยอยู่ที่
 เมืองเซียงซา (長沙) อาจถูกหลี่มิดใช้ให้เข้าเฝ้ากราบทูลยุยงให้พระมหา
 กษัตริย์ระแวงพระทัยว่าเราเอาใจออกหากทรยศต่อพระองค์ก็เป็นได้
- ข้อ ๓. ฮ่องเต้ เป็นคนอกตัญญูทรยศต่อวงศ์ญาติ ซึ่งเราต้องการตัวมา
 ลงโทษและได้หายหน้าหายตาไปนั้น บัดนี้มีข่าวว่าได้กลับมาอีกและมี
 ตำแหน่งราชการ หลี่มิดจะใช้เป็นเครื่องมือมาทำร้ายเราก็คงเป็นได้
- ข้อ ๔. บรรดาข้าราชการที่ไม่ชอบเรานั้นได้พากันเลือนยศมีอำนาจมาก
 ขึ้น ส่วนข้าราชการที่ชอบพอกับเรานั้นได้ถูกกดไว้ไม่ให้มีอำนาจ ทั้งนี้
 เป็นเล่ห์อุบายตัดหนทางเราให้เราอัจนไม่มีผู้ช่วยเหลือ

ข้อ ๕. ได้ สวมอาวุธยุทธภัณฑ์ไว้ในเมืองอันหนึ่งและฝึกซ้อมทหารให้
ชำนาญในการรบ ข้อนนี้เป็นโครงการจะรุกรเราโดยไม่ให้เรารู้ตัว

ข้อ ๖. ได้ตั้งอัคราภิเษกใหม่ โดยเพิ่มอภิเษกมากขึ้นเป็นสองเท่า
แก่บรรดาสิ่งของที่เป็นเสบียงและของใช้ในกองทัพ กับการเกณฑ์ไม่มี
กำหนดแน่นอนเช่นนี้ เพื่อให้เราต้องใช้จ่ายมาก เกิดการระตำระสายขึ้น
เมื่อกำหนดเหตุการณ์คับขันขึ้นเช่นนี้และเพื่อให้ทันทั่วทั้ง หยุ่นนานอ่อง
จึงรีบถวายฎีกาด่วน ทูลเกล้าฯ ให้พระมหากษัตริย์ทรงทราบถึงพฤติการณ์
และความคับแค้น ขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง

พระมหากษัตริย์เมื่อได้ทอดพระเนตรฎีกาของหยุ่นนานอ่องแล้ว
มีพระบรมราชโองการให้ เกียกสูน (賈奇俊) เป็นข้าหลวงมาทำการ
ไต่สวนเรื่องราวที่หยุ่นนานอ่องร้องทุกข์ ให้ได้ความละเอียดถี่ถ้วน เกียก
สูน เป็นคนละเอียดรอบเห็นแก่ลาภ เชอฟังคำเท็จที่ เตี้ยวเฮียนทอ บิน
ขึ้นใส่ร้ายหยุ่นนานอ่องแต่ฝ่ายเดียว แล้วถวายฎีกากราบบังคมทูล
พระมหากษัตริย์ว่าหยุ่นนานอ่องคิดการเป็นกบฏ

หยุ่นนานอ่องเมื่อทราบข่าวนี้ทรงถอนหนุทัย เงยพักตร์สูงชันมอง
เบื้องบนและเปล่งอุทานเสียงละห้อยว่า “อนิจจา หมดที่พึ่งเสียแล้ว
เทพเจ้าเบื้องบนทรงเป็นพยาน แม้มีขอบฟ้าถึงเก้าชั้นมากดกันกันไว้
ข้าพระองค์ก็ยังมองเห็นพระพักตร์อยู่ตรงหน้าข้าพระองค์เพียงกับเท่านั้น
เอง มิได้คิดคดทรยศต่อพระองค์แต่ประการใดเลย” แล้วหยุ่นนานอ่อง
เกิดมีมานะไม่ยอมให้พวกขุนนางทุจริตดูหมิ่นศักดิ์ศรี จึงมีบัญชาให้
นายทหารใหญ่ ยางโลเตียน (軍將楊羅顯等) กับคณะประชุมกันทำ
ฎีกาส่งไปยังพระมหานครอื่กหลายฉบับ ทูลเกล้าฯ เพื่อทรงทราบความ

บริสุทธิ์และความภักดีด้วยน้ำใจจริง มิได้คิดการกำเริบดังที่ถูกกล่าวหา แต่ความพยายามทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาหลายครั้งหลายหน มิได้รับผลประการใดเลย

หยุนนาน้องประชุมข้าราชการและรับสั่งว่า ในประมวลกฎหมายว่าด้วยวัตรปฏิบัติของข้าราชการมีข้อสำคัญตราไว้ว่า “เมื่อใดมีผู้กระทำการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ (กินความถึงการกราบบังคมทูลเท็จให้พระมหากษัตริย์หลงเชื่อก็ต้องถูกขัง) เมื่อนั้นข้าราชการที่ซื่อสัตย์ต้องประท้วงการกระทำของผู้นั้นทันที ต้องสละชีวิตเพื่อป้องกันพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ไว้”

ครั้งนั้นตัวเราขอรับทำหน้าที่เป็นผู้ประท้วงการกระทำลบลู่พระมหากษัตริย์ของผู้ทุจริต ขอให้พร้อมเพรียงกันต่อสู้กับภัยอันตรายที่พึงจะมีมา โดยไม่ยอมให้อริศัตรูทำร้ายเราแต่ฝ่ายเดียว

ครั้นแล้วทรงมีบัญชาให้นายทหารใหญ่ อ๋องปี่ซวง โลซิ มุนสู ฯลฯ (大將軍王雙, 羅時, 呂牟, 董等) ระดมรีพลเข้าประจำกองทัพ และประกาศขอต่อสู้กับพวกเจ้าเมืองอธรรมใส่เกล้าผู้บริสุทธิ์

เวลาได้ผ่านจากฤดูฝนจนถึงฤดูหนาว ขณะที่รอฟังข่าวทางพระมหานคร หวังจะได้รับพระกระแสรับสั่งให้ดำเนินการชำระเรื่องนี้ให้ขาวสะอาดอยู่นั้น สภาพสงครามได้ปรากฏขึ้นโดยมิได้คาดถึง กล่าวคือ ช่วงเวลากระทันหัน สมุหนายกทิบาล เชนยุงทง (節度使鮮于仲通) ได้ยกกองทัพใหญ่รุกคืบเข้ามาทางสาย ฉนวนนานกั (南溪 ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลหยุนนาน) นายทหารใหญ่หลี่ฮุย (大將軍李暉) ยกกองทัพรุกมาทางสายฉนวนฮุยทง (會同 ฉนวนจากเสฉวนเข้าเขตหยุนนานทางทิศเหนือ) ผู้บัญชาการทหารนครอันหน่า อ๋องจิ้น

(安南都督王知進) ยกกองทัพจากทางสาย ถนนปูเตาลู (步頭路 ถนนจากเมืองญวนเข้าเขตญวนนานทางทิศตะวันออกเฉียงใต้)

ญวนนานอ่องเมื่อทราบว่ กองทัพจีนได้รุกทัพเข้ามาพร้อมกันเป็นหลายทาง ทรงใช้ยุทธวิธีรับตัดกำลังข้าศึกที่อยู่ใกล้เสียก่อน คือยกกองทัพเข้าโจมตี เมืองอันนึ่ง (เมืองที่ฝ่ายจีนสะสมอาวุธยุทธรณ์และฝึกทหารอยู่ทางทิศเหนือมณฑลญวนนาน) บรรดาท้าวทหารมีความพร้อมเพรียงกันและหาญห้าว อีกทั้งเทพเจ้าเข้าด้วยอำนาจชัย ได้เข้ายึดเมืองไว้ได้และ ผู้บัญชาการทหารเดี่ยวเหียนทอได้ฆ่าตัวตายโดยดื่มยาพิษ ญวนนานอ่องมีบัญชาแก่ทหารของพระองค์ว่า ความผิดทั้งหลายเหล่านั้น ตกอยู่กับเดี่ยวเหียนทอแต่ผู้เดียว ห้ามมิให้ลงโทษทหารอื่นที่จับได้ กับรับสั่งให้ซ่อมแซมเมืองอันนึ่งเพื่อรับศึกต่อไป พระองค์รู้สึกรันทดพระทัยในเหตุการณ์อันเศร้านี้ และรับรายงานไปยังแม่ทัพฝ่ายจีน ขอโทษและขอความเห็นอกเห็นใจที่ต้องกระทำไปเพื่อป้องกันตัว

ผู้ว่าราชการเมืองอ่องเคกเจียว (城使王充昭) เป็นผู้เสลาเอาแต่โมโห มิได้พิจารณาคำร้องเรียนของฝ่ายเราเสียเลย กลับรายงานต่อผู้บังคับบัญชาการทหาร ส่งนายทหารใหญ่หลี่เคกโต (大將軍李克錚) กับนายทหารในคณะยกกองทัพมารุกรกับฝ่ายเราอีก และฝ่ายเราจำเป็นต้องสู้รบขับไล่ ได้ประหารทหารฝ่ายโน้นล้มตาย กับเข้ายึดเอาเมืองไว้ได้อีกเมืองหนึ่ง

ในขณะนั้น แม่ทัพฝ่ายจีน เซนยูจงทง (鮮于仲通) ได้ยกกองทัพใหญ่มาถึงตำบลเค็กเจ็ง (曲城 คือเมืองเค็กเจ็งปัจจุบันนี้ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลญวนนาน ติดกับมณฑลกุยจิ๋ว) ญวนนานอ่องมีบัญชาให้หัวหน้าหยางจื่อ (羊頔 เป็นข้าราชการผู้ใหญ่) กับที่

ปรึกษากองทัพกองทัพหยุนนานเกียงยูจื่อ (雲南錄事參軍姜如之) ให้
จัดคณะทูตนำหนังสือไปให้ เซนยูจงทง ผู้เป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายจีน ซึ่งแจ
มูลเดิมที่ก่อให้เกิดทั้งสองฝ่ายเข้าใจผิดระแวงสงสัยซึ่งกันแ่กกัน จนเกิดการ
รบพุ่งกันขึ้นโดยละเอียดเพื่อวินิจฉัย หนึ่ง ในสายตาของเจ้าครองนคร
ชิเบตซึ่งเป็นศัตรูของเรา ย่อมเพ่งเล็งอยู่ที่ พวกชาวเผ่าจวน ที่ตั้งรกราก
อยู่ใน เมืองล้งสวงเจ้า (คือเมืองเออร์หยวนเต๋ยวั้น อยู่เหนือเมืองตาลีฟู
ใกล้กับเขตมณฑลซี้คัง ซึ่งพลเมืองค้าขายติดต่อกับประเทศชิเบต เมือง
ล้งสวงนี้ เป็นเมืองหนึ่งในจำนวนหกเจ้า ได้เคยก่อการกระด้างกระเดื่อง
เสมอมา และโก๊ะล่อฝงได้เคยยกทัพไปปราบปรามเมื่อสมัยพระบิดาของ
โก๊ะล่อฝงยังมีชีวิตอยู่) และมีชาวชิเบตมาทำการค้าขายอยู่ตลอดเวลา
อาจจะแทรกแซงหรืออาจขยุ่ง โดยนำเอาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งกัน
เป็นเครื่องมือกระทำให้เกิดการแก่งแย่งกัน ดังมีในเรื่อง นกกระเต็นแก่ง
แย่งหอยนางรมกัน ซึ่งผลที่สุดทั้งหอยและนกได้ตกอยู่ในอุ้งมือของคน
จับปลาทั้งสองฝั่ง ฉะนั้น ขอได้โปรดพิจารณาถึงผลได้และผลเสียของ
ประเทศเป็นที่ตั้งด้วย ส่วนเมืองสองเมืองที่ฝ่ายเรายึดไว้นั้น ขอส่งมอบ
คืนให้ กับขอรับอภัยโทษในการล่วงเกินที่ฝ่ายเราได้กระทำไปครั้งนี้

เซนยูจงทง ปฏิเสธไม่ยอมรับรู้เรื่องราวในหนังสือที่ส่งไป และ
บัญชาให้กองทัพเคลื่อนขบวนล่องลงมาถึง ตำบลเกียงเค้า (江口 เข้า
ใจว่าตำบลปากคลอง เมืองซุชู่เกียง 綏江 เหนือเมือง วูต้ง เต๋ยวั้น)
ทูตฝ่ายเราได้พยายามอ่อนน้อมคัดค้านถึงสองครั้งสามคราว เซนยูจงทง
ได้ห่มันประมาทพระมหากษัตริย์ ทฤษฎต่อวงศ์ตระกูล ถือหยิ่งโสโอหัง
ว่ามีแสนยานุภาพอยู่ในมือ ได้ขับไล่ทูตของเราโดยไม่ยอมเจรจาด้วย

และกล่าวสําคัญด้วยวาจาหยาบช้าสามหาว่า จะเข่นฆ่าพวกเราและจะสับ
 ฟันศพที่ตายให้หายแก่นั้น ทูตของเราได้อัดทนต่อคำดูหมิ่นและกลับมา
 ด้วยความหมดหวัง นอกจากนั้น^๕ เชนยูจงทง ยังได้มีบัญชาให้นายทหารใหญ่
 อ๋องเทียนยฺฮุน (將軍王天運) คัดเลือกทหารที่กล้า^๖ ในการรบบลอบ
 เดินทางอ้อมมาทาง ภูเขาเจียมฉางซาน (點蒼山 ภูเขา^๗ อยู่ทางทิศ
 ตะวันตกของเมืองต้าลี่ฟู) มุ่งหวังจะทำการรุกรบเราทางด้านหลังเป็น
 คีกรักษา

หยุนนานอ๋องมีบัญชาให้ตั้งแท่นบูชาเทพารักษ์^๘ ขึ้นกลางแจ้ง ฆ่า
 สัตว์เป็นเครื่องเช่นสังเวช ทรงหมอบกราบเทพเจ้าจนพระพักตร์จืดจาง
 แล้วทรงประกาศว่า “ข้าพเจ้าเป็นข้าราชการของพระมหากษัตริย์อัน ตั้ง
 แต่แรกต้นมาจนบัดนี้ ข้าพเจ้ามิได้เคยกิดคดทรยศต่อพระมหากษัตริย์
 มาบัดนี้ สมุทเทศาภิบาลผู้^๙ ไม่ตั้งอยู่ในสุจริตธรรม มุ่งแสวงหาความ
 ชอบใส่ตัว ลบหลู่ผู้เป็นเจ้าของชีวิตของตนเอง และใส่ไคล้แก่ข้าพเจ้า
 ผู้บริสุทธ์ ขอเทพเจ้าสถิตอยู่บนชั้นฟ้าและฟ้างพื้นพสุธาได้ทรงโปรด
 เป็นทิพยพยานด้วย”

แล้วทรงหันพักตร์สู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทิศที่ตั้ง
 พระมหานครและที่ประทับของพระมหากษัตริย์ ก็มกราบด้วยความจงรัก
 ภักดี มีความหวังใยในพระมหากษัตริย์และสถานการณั้ของประเทศเป็น
 อันมาก รับสั่งว่า “พวกขุนนางประจบสอพลอก่อความให้ราชการแผ่นดิน
 ฟั่นเฟือนหม่นหมองไป ขอเดชะพระบารมีของพระมหากษัตริย์ผู้ทรง
 ธรรมค้ำปกประหารราชผู้^{๑๐} ของพระองค์ให้อยู่เย็นเป็นสุข กับขอทวยเทพ
 โปรดให้ลมฝนตกต้องตามฤดูกาล เทอญ”

ครั้นเมื่อหยุนนาน^๕ อ่อง^๖ ทำพิธีบวงสรวงเทพยเจ้าเสร็จแล้วรับสั่งแก่
ข้าราชการว่า “เมื่อเรารับรองคำคัดค้านของเรา เราก็นับถือเขาเป็น
ผู้ใหญ่ บัดนี้เขาปฏิเสธไม่รับรู้คำคัดค้านของเรา เขาก็คือศัตรูของเรา
เป็นข้าศึกกับเราเท่านั้นเอง”

การไหวพริบเด็ดขาดระหว่างสงคราม ย่อมนำไปสู่ชัยชนะ และ
การเฉื่อยช้าเรววนเป็นทางสู่ความพ่ายแพ้ ทรงเรียกประชุมบรรดานาย
ทัพนายกองและเหล่าทหารหาญ จัดวางหน้าที่เข้าประจำตามเชิงเนิน
และช่องเสมابนกำแพงเมืองทันที และทรงรับสั่งปลุกใจบรรดาทหาร
และข้าราชการที่กำลังเฝ้าอยู่ทั้งปวงว่า “ของงปฏิบัติหน้าที่กันจนสุด
ความสามารถ ให้สมกับเป็นผู้ที่มีความภักดีซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย กับเป็นผู้
ที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาของตน”

ครั้นแล้วมีบัญชาให้ หัวหน้าหยางหลี่ (首領揚利) กับคณะรีบ
ออกเดินทางไปยัง เมืองลิ่งสวง (陵州 คือ เมืองเออร์หยวนอยู่ทางทิศ
เหนือของมณฑลหยุนนาน ติดต่อเมือง ซี้กั้ง หนทางไปเมืองชิเบต) หา
ทางเข้าพบกับข้าหลวงชิเบต ชี้แจงความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เมือง
ของเมืองน่านเจ้า ให้รายงานไปยังประเทศชิเบต กับให้ทางเมืองลิ่งสวง
แบ่งกำลังทหารส่งมาช่วยป้องกันเมืองน่านเจ้าด้วย

ในขณะนั้น กองทัพใหญ่ของ เชนยูงทง (ในฉบับจีนเขียน 中丞
แปลว่า ปลัดทูตตลอด หมายถึง เชนยูงทง ผู้มีตำแหน่งเป็นสมุหเทศา
ภิบาล ทางราชการจีนถือว่าสมุหเทศาภิบาลเป็นตำแหน่งสูงสุดของ
ขุนนางฝ่ายนอก 外藩官 และเทียบเท่ากับปลัดทูตตลอดของ ขุนนาง
ฝ่ายใน 內藩官) ได้มาตั้งค่ายใหญ่ ชุมนุมทัพอยู่ณตำบลเกียงเค้า (江口)

หยุนนานอ่อง ได้ตรวจพิจารณาอุบายยุทธภูมิฝ่ายข้าศึกแล้ว ทรงคุม
กองทัพด้วยพระองค์เอง เข้าโจมตีค่ายใหญ่ข้าศึกตำบลเกียงเค้าด้านหนึ่ง

(เข้าใจว่าปล้นค่ายในเวลากลางคืน) กับทรงบัญชาให้โอรสหัวปี ฟงเกียหยี่ (長男鳳迦異) กับนายทหารใหญ่ ตวนชวนโก (大軍將段全葛) และนายทหารในขณะยกกองทัพหนุนเนื่องอ้อมภูเขาไป ตำบลลูเซียนโฮ (丘遜和) โจมตีกองทัพของ อ่องเทียนหยุน อีกด้านหนึ่ง ทั้งสองกองทัพได้ประสมชัยชนะ โจมตีกองทัพข้าศึกแตกพินาศไปทั้งสองแห่ง อ่องเทียนหยุน (王天運) ได้ถูกตัดศีรษะเสียบประจานไว้ข้างประตูเมือง ส่วน เชนยูงทอง นั้น อาศัยความมืดเวลากลางคืน ได้เด็ดลอดหนีไปได้ (中丞逃師夜遁)

ฝ่ายแม่ทัพนายกองทหารนำนเจ้า จะยกทัพติดตามไปจับตัว เชนยูงทอง แต่หยุนนานอ่องได้ห้ามปรามไว้ และรับสั่งเป็นเชิงปลอบโยนบรรดาเหล่าทหารให้คลายโทโสว่า “บัณฑิตย่อมไม่กระทำการรุนแรงเกินกว่าสมควรแก่ผู้อื่น มาตราแม้ว่าผู้นั้นจะเป็นแก่บุคคลสามัญ โฉนเด้าเขาจะกล้าถึงกับสบประมาทถึงบุคคลผู้เป็นพระราชเทวีหรือ” (หมายความว่า แม่ทัพที่ถูกรับสั่งพระราชายกกองทัพมา แล้วพ่ายแพ้แตกทัพกลับไป พระราชาก็ทรงพลอยเสียพระเกียรติยศไปด้วยอยู่แล้วอย่าซ้ำเติมให้มากยิ่งขึ้นเลย)

จากนั้น หยุนนานอ่องเรียกประชุมข้าราชการหารือกันเพื่อจะรับสถานการณ์ในระยะต่อไป ทรงรับสั่งว่า “การที่ประเทศเล็กรบชนะประเทศใหญ่ครั้งนี้ เป็นมูลเหตุที่จะนำความหายนะอย่างใหญ่หลวงมาสู่ประเทศเล็กเอง ประเทศใหญ่ต้องกรีธาทัพมาแก้แค้น ฉะนั้น การผูกมิตรไมตรีกับประเทศใกล้เคียงเป็นสิ่งที่น่าสนใจซึ่งความมงคล ประดุจดั่งมีแก้วมณีรัตนอันประเสริฐไว้ประจำเมือง” พระองค์ก็มีบัญชาให้จัดคณะทูตอันมีโอรสของพระองค์ โตะชวนกุ (男錚傅葛) ขุนนางผู้ใหญ่

หวางเจียวชวนเตงและหยางชวนโมมน (大酋望趙鄧及揚傅磨倅) กับ
ขุนนางผู้น้อยรวม ๖๐ นาย นำเครื่องเพชรนิลจินดาแก้วของมีค่าไปถวาย
เจ้าผู้ครองนครชิเบต เป็นบรรณาการขอเจริญพระราชไมตรีต่อกัน ฝ่าย
เจ้าผู้ครองนครชิเบตทรงดีพระทัยและต้อนรับอย่างดี กับให้เกียรติแก่
คณะทูตอย่างสูง เจ้าผู้ครองนครชิเบตมีบัญชาให้อัครมหาเสนาบดี ก็เสียง
เยโต (宰相倚祥葉樂) เป็นผู้นำ มาลาทองคำ เสื้อยศ เข็มขัดทองคำฝัง
มณี ม่านแพรปักลายทอง เสาเตียง สัปทน อานม้าประดับรูปสัตว์ทำ
ด้วยเงิน เครื่องราชูปโภค หยกขาว หอยสังข์ ไข่มุก พรหมเจียม
กุษาผ้าทรง อาษาไนย โคนาก ด้ายดิบขดเป็นมงกอล และสิ่งอื่น ๆ มา
พระราชทานให้แก่หยุนนานอ่อง ก็รับรองประเทศน่านเจ้าเป็นภราดร-
ประเทศกับชิเบต แต่บัดนี้เป็นต้นไป

ในปีเทียบปีปีที่ ๑๑ แห่งรัชกาลพระเจ้าหยวนจง กษัตริย์องค์ที่
๗ ราชวงศ์ถัง (ตรงกับ ค.ศ. ๗๕๒ และตรงกับ พ.ศ. ๑๒๙๕) เดือนอ้าย
ขึ้นหนึ่งค่ำ เจ้าผู้ครองนครชิเบตมีราชโองการให้ข้าหลวงอัญเชิญราช-
หัตถเลขาประทับลัญจกรนำมาถึง เมืองเตงฉวน (อยู่เหนือเมืองตาลี
เล็กน้อย) ประทานราชทินนามหยุนนานอ่องเป็น ฉางโปจงนำนกกั๊กตัวเจ้า
(贊普鍾南國大詔 ภาษาชิเบตแปลว่า พระเจ้าน้องยาเธอเจ้าผู้เป็นใหญ่
ครองประเทศน่านก๊ก) กับประทานหนังสือสัญญาบัตร (告身 เทียบ
สุพรรณบัฏ) แก่ ฟงเกียหยี่ โอรสหัวปีของหยุนนานอ่อง แต่งตั้งยศเป็น
ตู่เจียงม้าต้าเจียง (都知兵馬大將 นายทหารเอกผู้บัญชาการทหาร
สูงสุด) เพื่อเป็นสัญลักษณ์เชิดชูเกียรติยศอย่างสูง ให้บรรดาศักดิ์ราชการ
ทั้งหลายจดจำความสามารถให้ความร่วมมือแก่ประเทศและประชา-

ราชบุตรเป็นพระลี้ซัวกาลนาน หยุนนานอ่องได้เปลี่ยนปีศักราชเทียบเป่า
ที่ใช้มาเดิมเป็นศักราช ฉางโปจงหยวน ปีที่ ๒ (贊普鍾元二年 ตรงกับ
เทียบเป่า ปีที่ ๑๒)

ฝ่ายประเทศจีนได้มีบัญชาให้ ผู้ว่าราชการแคว้นฮั่นจงกุนซ้อคัง
ซื่อ (漢中郡太守司空襲禮 แคว้นฮั่นจงอยู่ทางภาคใต้มณฑลเซินซี ติด
เขตมณฑลเสฉวน), ข้าหลวงชั้นใน เกียคี่สูน (內使賈侍侍) เป็นแม่ทัพ
ระดมทหารเข้าเป็นกองทัพ กับนายทหารเอกเกียเกียน เป็นผู้บัญชาการ
ทหาร (將軍賈棣為都督) ยกกองทัพมาปราบปรามน่านเจ้า กับมีบัญชา
กำกับไม่ให้มีการผ่อนปรนใด ๆ ทั้งสิ้น ให้ใช้กำลังทหารเผด็จศึกครั้ง
อย่างเด็ดขาด เพื่อตัดรากมิให้เกิดเป็นเสี้ยนหนามต่อไปในภายหน้า กับ
มีบัญชาให้ นายทหารเอกอ่องเปงโก๊ะ (將軍王兵各) ยกกองทัพมาสกัด
ตัดการลำเลียงเสบียงอาหารและยุทธภัณฑ์ตามสายทางต่าง ๆ มิให้ส่งไป
ให้น่านเจ้าและยังมีบัญชาให้ นายทหารเอกอังกวางเซ่ง (大將軍洪光乘)
กับนายทหารในคณะ พร้อมด้วย ผู้บัญชาการทหารสูงสุด แคว้นซินจิ่ว
ซุ่นกัลลือ (神州都知兵馬使論綺里徐) จัดกองทัพระดมกันทำการ
โจมตีเมืองต่าง ๆ และยึดเมืองให้ได้ ทั้งนี้ เพียงระยะเวลาข้ามคืนเพียง
สองคืนเท่านั้น ฝ่ายจีนได้เข้ายึดหัวเมืองได้หลายเมือง ได้มาพันทั้งทหาร
และพลเมืองล้มตายเป็นผักหญ้า (信宿未踰破如拉朽) ส่วนนายทหาร
จีนเกียเกียนได้คุมทหารด้วยตนเองเข้าจับกุมทหารน่านเจ้าที่เหลืออยู่ใน
เมือง ผู้กุมัดมือไฟลหลังอกแอ่นแน่นไว้ทุกคน

ล่วงมาถึงหยวนปีที่ ๓ (ตรงกับปีเทียบเป่า ปีที่ ๑๓ ค.ศ. ๓๕๔
หรือ พ.ศ. ๑๓๐๓) ฝ่ายทางการจีนมีคำสั่งให้หลี่มิด ซึ่งดำรงตำแหน่ง

ผู้บัญชาการทหารแคว้นหยุนนานกับดำรงตำแหน่งข้าหลวงพิเศษอีกตำแหน่งหนึ่ง (前雲南郡都督兼侍御史李宓), หนีดีกวาง สมุหเทศาภิบาลมณฑลกวางซี (廣府節度何履光) ขาเตาเซียน ข้าหลวงภาคกลาง (中使薩道暉) เกณฑ์ชายฉกรรจ์จาก เมืองจิ้นลู่ (秦隴 อยู่ในมณฑลเซนซี) และจากเมืองอันหน่า (安南 เมืองญวน) สร้างค่ายที่พัก ณ ตำบลปิ่งลู่ (ต้นฉบับจีนเขียน 隴坪 เข้าใจว่าเขียนตัวกลับกัน ควรเป็น 坪隴 เป็นตำบลที่แม่น้ำยางจื่อเกียงไหลข้ามมณฑลหยุนนานทางทิศเหนือ) แพร่ข่าวเลื่องลือออกไปอย่างกว้างขวาง ข่มขู่ว่าจะใช้แสนยานุภาพปราบปรามน่านเจ้าทั้งทางน้ำและทางบก ในขณะเดียวกันได้มีคำสั่งให้นายทหารเอก อ้องโลกวน (軍將王樂寬) และนายทหารในขณะจัดตั้งกองทหารเป็นกองพลทหารต่อเรือ ในขณะนั้นสภาพการณ์ของเมืองชายแดนมีซากศพเกลื่อนกลาดไปทุกหนทุกแห่งเป็นป่าช้ารกรกฏไปทั่ว

หลี่มิด ไม่รู้เท่าถึงการ นำทัพใหญ่ลี้ว่งลี้เข้ามาในเขตเมืองเตงฉวน (鄧州 เมืองนี้อยู่เหนือเมืองตาสัน ไปเล็กน้อยและอยู่ใต้เมืองเออร์หวน) และซุนกั๊หลือ นินยกรกองทัพหนุนตามมาเพื่อช่วยเหลือ เมืองกองทัพหลี่มิด และ กองทัพซุนกั๊หลือ ได้เคลื่อนทัพลี้ว่งเข้าไปอยู่ในเขตเทือก กูเขาปาเกี้ยวซัน (巴橋山) นายทหารเอกน่านเจ้า ตวนฟู่ก้อ (大軍將段附克) เห็นได้ที่ นำนายทัพนายกองยกทหารที่ดักข่มอยู่ เข้าจู่โจมตีสกัดกั้นทัพจีนไว้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง พวกทหารที่หาญห้าวทะยานเข้าเข่นฆ่าข้าศึก พวกที่เหิมฮึกสะอึกเข้าทะเลวงพิน ทหารจีนหลงกลติดกับไม่ทันรู้ ลูกธนูยังอยู่ในแฉ่ง ดาบยังอยู่ในฝัก วิ่งวุ่นเหยียบกัน สับสนอลหม่าน พวกที่อยู่หัวท้ายหายตะลิ่ง หันสู้ก็เสียท่า ถูกฆ่าตาย

หมดทั้งสองทัพไม่มีเหลือ ผู้คนตลกลบบังแสงสุริยวัน คู่มืดมนทั่วหล้า
 นภาลัย เลือดไหลนองท่วมท้นเป็นชลธาร ศพทหารกลาดเกลื่อนเขยอน
 ปืดกระแสดล ทั้งนายพลแม่ทัพก็จมนตายอยู่ในน้ำ^(๑) (白日晦景-流血成
 川-積屍壅水-三軍潰血-元師沈江)

หยุนนานอ่องรับสั่งว่า “เขาเหล่านี้เมื่อมีชีวิตอยู่ ได้ก่อกรรมทำ
 เข็ญแก่เรา เมื่อตายแล้วเราก็หมดพยานาพมาคร้าย เราให้อภัยแก่เขาไม่
 เอาโทษ และเราก็ไม่ละเลยกรรมเนี่ยมดีที่มีมา”

ครั้นแล้วมีบัญชาให้ค้นหาเก็บศพแม่ทัพฝ่ายจีน เข้าร่วมกับศพ
 ทหารหาญน่านเจ้า ทำพิธีเช่นไหว้เสร็จแล้วฝังศพไว้เป็นอนุสรณ์

ลู่อิงศักดิ์ราชน่านเจ้าจึงหยวนปีที่ ๕ (ตรงกับ ค.ศ. ๑๕๖ และ
 พ.ศ. ๑๒๙๙) ภายหลังจาก อันลกซัน สมุหเทศาภิบาลนครพินยางเป็น
 กบฏ ได้ยกทัพมาตีเมืองหลวงและยึดเมืองโลยางไว้ได้แล้ว พระเจ้า
 หยวนจง (開元 ต้นฉบับจีนเขียนโคหวงวนคือพระเจ้าหยวนจง) ได้เสด็จ
 มาประทับอยู่ ณ ตำบลเกียงเกียม ในมณฑลเสฉวน เมื่อน่านเจ้าอ่อง
 (โก๊ะล่อฝง) ทรงทราบว่า พระเจ้าหยวนจงกำลังประทับอยู่ ณ ตำบล
 เกียงเกียม จึงมีบัญชาให้ ฉางล้งโล (贊郎羅) เป็นข้าหลวงแทนพระองค์
 ออกเดินทางไปยังตำบลเกียงเกียม เข้าเฝ้าพระเจ้าหยวนจง กราบทูล
 ชี้แจงเหตุที่ได้เป็นไปในทางร้ายระหว่างฝ่ายจีนและฝายน่านเจ้าที่แล้วมา
 จนพระมหากษัตริย์ทรงเข้าพระทัยแจ่มแจ้งถึงความเหลวแหลกของ

(๑) ศักราชจีนเทียนเป้าปีที่ ๑๔ (ตรงกับศักราชน่านเจ้าจางหยวนปีที่ ๔, ค.ศ. ๗๕๕, พ.ศ. ๑๒๙๘)

อันลกซัน สมุหเทศาภิบาลนครพินยาง (范陽節度安祿山 อยู่ในมณฑลจี๋ เมือง
 บักกิ่งเดี๋ยวนี้) เป็นกบฏ ได้ยกทัพตีจากเหนือลงมายึดเมืองโลยาง (洛陽 หรือลกเอียงใน
 มณฑลไซหนาน ซึ่งเป็นเมืองหลวง) พระเจ้าหยวนจงต้องเสด็จหนีจากเมืองหลวงไปประทับอยู่
 ณ ตำบลเกียงเกียม อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมณฑลเสฉวน

ข้าราชการจีนในครั้งนั้น และได้นำพระราชหัตถเลขากองพระเจ้าหยวนจงเดินทางกลับมาถวายแก่นานเจ้าอ่อง ในพระราชสาสน์มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“การปลุกความดี ก็ต้องบำรุงจึงจะงอกงาม ส่วนการปราบความทรามก็ต้องโค่นต้นถอนรากจึงจะหมดภัย ขวดฮี้และไห่ทง สองเมืองนี้เป็นเสี้ยนหนามอยู่มาก ถ้าปราบเสียได้ จะเป็นที่สุดสรรเสริญ”

นานเจ้าอ่องเมื่อได้รับพระบรมราชโองการนั้นแล้ว บัญชาให้นายทหารเอก สองกวางเซ่ง ไทวโลเสง ดวนฟูโก เจี้ยวฟู หวางโลเขียน ทว่าเขียนโลฟง (大軍將洪光乘, 杜羅威, 段附克, 趙附于, 望羅遜, 王遜 羅奉) กับขุนนางผู้ใหญ่ เซงเฟงกัวเจี้ยวชวนเตง (淸平官趙恽鄧) และคณะระดมพลชาวพื้นเมืองซีและเมืองยู (緄 เมืองซีคือเมืองลุงเลง อยู่ทางทิศตะวันตกใต้เมืองตาลี่ฟู และ 于 เมืองยู คือเมืองจอลฮง อยู่ทางภาคกลางมณฑลหยุนนาน) จัดเข้าประจำในกองทัพ ให้เคลื่อนขบวนมารวมกันที่ เมืองกุนมิ่ง แล้วให้เดินทัพตามถนนกุนมิ่งขึ้นเหนือ เข้าตี เมืองขวดฮี้ ทางทิศตะวันออกทัพหนึ่ง กับขอร้องไปยัง อัครเสนาบดีธิเบต ก็เสียงเยโล (宰相倚祥葉樂) และสมุหนายกทิเบต เสียงเกี่ยมฉาง (節度尚儉贊) ยกกองทัพเข้าพิชิต เมืองขวดฮี้ ทางทิศตะวันตก ทัพหนึ่ง (越嵩 เมืองขวดฮี้ หรือเรียกเมืองขวดซุช อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้มณฑลเสฉวน ติดต่อกับเขตมณฑลซี้กั้งและใกล้เคียงประเทศธิเบต) ส่วนนานเจ้าอ่อง กับ ไท่จื่อ (ยูพราชฟงเกียหยี่) ยกกองทัพอีกทัพหนึ่งข้ามแม่น้ำลูเข้าตีเมืองไห่ทง (คือเมืองไห่วลี่ เดิวนั้นอยู่ใต้เมืองขวดฮี้ใกล้แม่น้ำลู) เมืองขวดฮี้ ไม่ยอมอ่อนน้อม ต่อสู้อย่างเหนียวแน่น แต่ถูกทหารนานเจ้าอ่องรบหนัก เข้ายึดเอาเมืองไว้ได้ และราษฎรในเมืองถูกสังหารมากมาย ทั้งถูกระงับทำทารุณสาหัส ส่วนเมืองไห่ทง ได้ออกมาอ่อนน้อม

ต่อนานเจ้าอ่อง และราษฎรในเมือง ไม่ว่าผู้ใหญ่ หญิง ชาย หรือ เด็กเล็ก มิได้ถูกทหารนานเจ้ารังแกหรือข่มเหงอย่างใดเลย พวกราษฎรพากันนำเครื่องหอก แพร ไหม เดินตามถนนแน่นขนัดเป็นแถวยาวตั้ง ๑๐๐ ตี มาถวายแก่นานเจ้าอ่อง เฉพาะเสบียงอาหาร เช่น วัว ควาย แพะ แกะ ที่ราษฎรนำมาให้นั้น พอเพียงเลี้ยงดูเหล่าทหารอย่างอุดมสมบูรณ์ได้หนึ่งเดือน

ลู่ศักราชจหยวนปีที่ ๖ (ตรงกับ ค.ศ. ๑๕๗ และ พ.ศ. ๑๓๑๐) ทางประเทศจีน ได้แต่งตั้ง ยางเท่งจิน (楊庭圭) เป็นผู้บัญชาการทหารครองเมืองยวตสี ยางเท่งจิน ทำการซ่อมกำแพงเมือง บ่อน้ำ และคูเมืองไทยเตง ให้มั่นคงแข็งแรง (เมืองไทยเตง คือ เมืองเมียนหนึ่ง 兗州 เดียวกันอยู่ติดเมืองยวตสีทางตะวันตก)

เจ้าลางโป กษัตริย์ประเทศธิเบต ได้มีรับสั่งให้ข้าหลวงมาฝ่านานเจ้าอ่อง แจ้งให้ทราบว่ “ทางประเทศจีนได้ทำการซ่อมกำแพงเมืองยวตสี เสริมสร้างคูเมืองให้แข็งแรงเป็นการใหญ่ สืบได้ความว่า กำลังสร้างฐานทัพใหญ่ที่นั่น เตรียมการจะลงมายึดเมืองคุณมิ่ง หากไม่ไปปราบเสียก่อนในขณะนี้ ปลดปล่อยให้สร้างมั่นคงเสียแล้วจึงจะแก้ไขในภายหลังนั้นเกรงว่าจะสายเกินไป”(๑)

นานเจ้าอ่อง พิจารณาแล้วเห็นด้วยกับคำแนะนำ ทรงมีบัญชาให้ฟังเกียหยี่ โอรสหัวปีของพระองค์ รับยกกองทัพไปตั้งค่ายขัดทัพจีนอยู่ ณ ฝั่งใต้แม่น้ำลู่ (คือแม่น้ำยงจื่อเกียงตอนที่ยกั้นมณฑลเสฉวนตอน

(๑) เจ้าผู้ครองประเทศธิเบตได้โดยส่ง ศีเสียงเฮ โลกุมทัฬหามาช่วยนานเจ้าอ่องปราบเมืองยวตสีนี้เมื่อปีก่อน เมื่อนานเจ้าอ่องตีเมืองยวตสีได้เมื่อปีก่อน ได้ถวายเมืองยวตสีแก่พระเจ้าหยวนจง ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ ตำบลเกียงเกียม มณฑลเสฉวน นานเจ้าอ่องมิได้ยึดเมืองยวตสีไว้เป็นกรรมสิทธิ์

ได้ กับมณฑลหยุนนานตอนเหนือ (แม่น้ำตอนนี้เรียกว่าแม่น้ำลู่) คอยสกัดกั้นไม่ให้ทัพเงินขกข้ามแม่น้ำลู่ลงมาได้

แล้วนำหน้าเจ้าอ่องทรงบัญชาให้ นายทหารเอกยางชวนโมมุน กับ นายทหารเอกกิมลู่ (大軍將楊傅磨伴, 欺急歷如) รับผิดชอบกองทหารแบ่งออกเป็นหลายกองทัพ ยกขึ้นไปเป็นหลายทาง ให้ทุกกองทัพพร้อมกันเข้าโจมตี เมืองยวตสี และเมืองไทเตง จับได้กวาดล้างเหล่าทหารจีนให้หมดไปจากเมืองทั้งสองนี้ เพื่อความปลอดภัยของประเทศน่านเจ้า

กองทัพน่านเจ้าได้ยกเข้าตี เมืองยวตสี และ เมืองไทเตง แฉกและกุมตัวผู้บัญชาการทหารจีนไว้ได้ ทั้งจับทหารไว้ได้เป็นอันมาก

ครั้นแล้วนำหน้าเจ้าอ่องบัญชาให้ตั้งค่ายใหญ่ชุมนุมพลทัพอยู่ ณ เมืองเกียงปู้ (呷 呷 อยู่ทางเหนือและใกล้เมืองยวตสี เมืองเกียงปู้ได้ถูกยุบลงมาเป็นตำบลเกียงปู้และขึ้นกับเมืองยวตสีเดิวนั้น) มีแสนยานุภาพเป็นสง่าและเป็นทีเกรงขามแก่ข้าศึก ฝ่ายนายทัพนายกองทหารจีนต่างหนีเอาตัวรอด ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ผิดหวังที่ไม่ได้เมืองคุณมิ่ง กลับต้องเสียเมือง ทั้งเสียศักดิ์ศรีที่ต้องก้มพักตร์แก่คู่อริให้เป็นที่เย้ยหยัน

การได้ชัยชนะของประเทศน่านเจ้าครั้งนี้ อาจพูดได้ว่า “ประเทศน่านเจ้านั้น มีพลเมืองสืบสายวงศ์วานกันมาช้านาน เมื่อสืบสันตติวงศ์มาได้ยดยาว ประเทศน่านเจ้าย่อมไม่ไร้คนดี ”

ตอนนี้เท่าความถึงขงเบ้งกับเบ้งเฮกในสมัยสามก๊ก แต่ไม่ได้ออกนามขงเบ้งและเบ้งเฮกในต้นฉบับจีน ผู้แปลขอเติมลงเพื่อเข้าใจง่าย “ ในปางก่อน ขงเบ้งกุมทหารตั้ง ๑๐๐,๐๐๐ พิชิตศัตรูสี่ทิศ ทั้งจับ

ทั้งปล่อยเบี่ยงเสกตั้ง ๓ ครั้ง ๓ ครา ก็ยังนับว่าความสามารถและกลยุทธ์
ของขงเบ้งในครั้งกระโน้น มิได้มีแบบฉบับยิ่งไปกว่าซันเซิงและยุทธวิธี
ของน่านเจ้าอ่องพระองค์นี้”

โบราณคดีมีกล่าวไว้ว่า ภายหลังจากพื้นโลกได้เต็มไปด้วยรุกขชาติ
และพฤษภชาติแล้ว มนุษย์กับสิ่งอื่น ๆ จึงได้เกิดขึ้นตามมา แผ่นดินทาง
ทิศใต้มีไปจดทะเล ทางตะวันตกไปจดประเทศโรมัน (大秦 โบราณจีน
ถือว่าประเทศจีนกว้างใหญ่จดทะเลตะวันออก จึงเรียกต้าจิ้นตะวันออก
และประเทศ Roman Empire ก็กว้างใหญ่จดทะเลตะวันตก จีนจึงเรียก
ประเทศโรมันว่า ต้าจิ้นตะวันตก) และจำเดิมตั้งแต่สร้างโลกจนถึงสมัย
หลังจากพระเจ้าฟู่อี้ (伏羲 ฟู่อี้เป็นกษัตริย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์)
ผู้ยิ่งใหญ่ (กษัตริย์หรือมหากษัตริย์) ปกครองประเทศ ให้ทหารสวม
ใส่เสื้อเกราะและหมวกหุ้มโลหะไว้ประหัดประหารกันเป็นลำดับมา แต่
น่านเจ้าอ่องพระองค์นี้ทรงมุ่งหวังจะให้เหล่าทหารสวมใส่เสื้อหมวก
ธรรมดาแทนเสื้อเกราะ โดยพระองค์ทรงเป็นผู้นำเอาตำรากรรมและแบบ
แผนที่ถูกต้องตามกรรมมาใช้แก่ประชากร หยุดยังการราษฎรอนกันเพื่อ
สันติสุขทั่วประเทศ

ลุมมาถึงจังหววนปีที่ ๑๑ (ตรงกับ ค.ศ. ๗๖๒ และ พ.ศ. ๑๓๐๕)
เหมันตฤดู น่านเจ้าอ่องเสด็จประพาสหัวเมืองต่าง ๆ พร้อมกับข้าราชการ
บริวารฝ่ายพลเรือนและทหารโดยเสด็จ พระองค์ทรงบัญชาการด้วยพระ
องค์เอง ชี้แจงให้เหล่าทหารลงมือโค่นต้นไม้ดงป่า ตัดทาง ถมถนน ให้
ราษฎรใช้ไปมาสะดวก ไม้ที่โค่นล้มลงนั้นทรงบัญชาให้ทหารเลื่อยตัดแล้ว
ต่อเป็นเรือใหญ่น้อยไว้ใช้การ และใช้ก่อสร้างสะพานข้ามน้ำลำคลองให้
ความสะดวกแก่การคมนาคม ทั้งราษฎรเห็นชัดว่า พระองค์สนพระทัย

ฝึกใฝ่ในความสุขของราษฎร และพากันดีใจมเหย บรรดาทแกล้ว
ทหารของพระองค์นั้น ไม่เพียงแต่ข้าของในเพลงอาวุธ ยังมีสมรรถภาพ
ฝีมือหัตถการเป็นอย่างดีอีกด้วย

อนึ่ง บรรดาผู้ทมาสามีภักดี พระองค์ก็เอื้อเฟื้อเจือจานให้
ความสุข ส่วนผู้ที่แข็งกระด้าง พระองค์ก็หาทางชักนำชี้แจงให้เห็นผิด
และชอบ จนสำนึกตัวกลับร่ำยกลายเป็นคนดี บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ สมักร
มาอ่อนน้อมตาม ๆ กัน เช่น ชาวเผ่าจวนใน เขตแคว้นเมืองอันหนึ่ง เมือง
สงเตียน ตำบลภูเขาวิฆงชัน ตำบลภูเขาปลีชัน (ภูเขาสองลูกนี้อยู่ทาง
ทิศตะวันตกของเมืองคุณมิ่ง) ตำบลนาเกลือไปวันโกเจียะ (อยู่ทางทิศใต้
ของเมืองคุณมิ่ง) อีกทั้งยังขยายความนิยมนับถือไปกุมเอาเมืองยางโค
มาไว้ในอุ้งมือ (峇株 เมืองนี้อยู่ติดกับเมืองไกวยางในมณฑลอุยจิว)

พระองค์ได้ปฏิสังขรณ์บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ จัดตั้งตำบลหมู่บ้าน
ให้พวกชาวเผ่าขงและเผ่าฟู (戎 獫狁 อยู่ทางภาคตะวันตกของมณฑลหยุน
นาน) ตั้งรกรากอยู่กันเป็นหมวดหมู่ และให้หัวหน้าผู้เป็นนายเมืองเป็น
ผู้ดูแลทุกข์สุขด้วย บรรดาราชกรไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล ได้รับความ
ดูแลคุ้มครองเป็นอย่างดีประดุจมีรั้วมีประตูป้องกันศัตรู ปลอดภัยทุก
ประการ

ถึงจงหยวนปีที่ ๑๒ (ตรงกับ ค.ศ. ๗๖๓ และ พ.ศ. ๑๓๐๖)
ระหว่างฤดูหนาว นานเจ้าอ่องเสด็จประพาสหัวเมืองเข็มเข็มราษฎร
ได้เสด็จไปถึง เมืองคุณจิว (คือเมืองคุณมิ่งเดีวนี้) ทรงดำริว่า ใน
บริเวณเขตแคว้นเมืองคุณจิวนี้ แม้ภูมิประเทศจะมีภูเขามากแต่ก็มี
ลำน้ำหล่อเลี้ยงที่ดิน ไม่ควรจะปล่อยให้เปลี่ยวเปลี่ยวให้ปราศจากประโยชน์
เหมาะแก่การเพาะปลูกที่ชะพืช เพื่อไว้เป็นธัญญาหารแก่พลเมือง จึง
จะเป็นการสมควรอย่างยิ่ง

ลุถึงจังหววนปีที่ ๑๔ (ตรงกับ ค.ศ. ๗๖๕ และ พ.ศ. ๑๓๐๘) ฤดูใบไม้ผลิ นานเจ้าอ่องมีรับสั่งให้ ฟงเกียหยี่ ผู้เป็นโอรสหัวปีของ พระองค์ไป เมืองกุนจิ้ว ทำการก่อสร้างกำแพงเมืองใหม่และเปลี่ยนชื่อ เมืองว่า เมืองเจียะตุงเซง^(๑) (拓東城) และนานเจ้าอ่อง ทรงแต่งตั้ง เจ้าเซอพระวงศ์ ๒ พระองค์เป็นผู้บัญชาการทหารองค์หนึ่ง เป็นผู้ว่าราชการเมืององค์หนึ่ง ร่วมกันปกครอง เมืองเจียะตุงเซง กับให้อำนาจ การกตีกิจตามโครงการมอบให้ไว้

กิตติศัพท์การฟื้นฟูกิจการในแคว้น เมืองเจียะตุงเซง และ เมือง เกียกเจ็ง ได้เลื่องลือไปทั่วทิศ ทวยราษฎร์ทั่วประเทศเคารพนับถือนานเจ้าอ่องพระองค์นี้ ก็มเสียนอ้อมรับเอาพระดำรัสของพระองค์ไป ปฏิบัติด้วยความจงรักภักดี

ข้าพขอล่าวสดุดีเฉลิมศรีพระนรนาถ ขัตติยราชของเราทรงธรรม อำพน เป็นมหาเอกอัครบุรุษชน ทรงปฏิภาณโวรหารปัญญา เเดินรัฐ ประศาสนบายสายกลางมัชฌิมา ทางสันติมรรคารักษาสามัคคี บุรณะ มั่นประชาสถาพรบุรี ทวยราษฎร์สุจริตเปรมเกษมสานต์

氣受中和(中者也天下之大本也和者天下之達道也)

ปราศจากคำทักท้วงคัดค้านใดใด กูวไนยทรงศักดิ์บุรุษบดวีรชน ทรงอาจหาญก่านกล้าถือหลักธรรมาด เกียรติดลกลทรงพลองอาจชาติทหาร เห็นแจ้งกลศึกกลีตันทนาประการ ทรงชำนาญรู้ทันนัยเลศเหตุการณ์ไกล เฉลี่ยฉลาดปราษฎ์เป็รื่องรู้เท่าเข้าใจ การใดไหนเหมาะตึงหย่อนผ่อน

(๑) เมืองเจียะตุงเซงนี้ต่อไปในสมัยเหลนสี่ปายตระกูลซัวที่ ๖ ของนานเจ้าอ่องโทะล่อส่งชื่อ ฮงหยู (豐祐) ครองประเทศนานเจ้าระหวาง พ.ศ. ๑๓๖๗ - ๑๔๐๑ ได้เปลี่ยนชื่อเมืองนี้ใหม่ ว่าเมือง ซานซาน (鄯巽) คือเมืองกุนมิงปัจจุบันนี้.

สนอง ผดุงประเทศประเวศปกปกรอง เถลิงช่อดอกทองพระยศเสริม
เฉลิมวงศ์

辯稱世雄 高視則卓爾萬尋 運籌則決勝千里

ทรงวางระเบียบกฏราชันย์ จอมโศทไฟ่นำประเทศให้รุ่งเรือง แต่ง
ตั้งเจ้าหน้าที่บริหารการเมือง ผู้ใดมีสัจธรรมที่ชอบประกอบดี ทรง
ประทานเกียรติยศเป็นศักดิ์ศรี มียศถาเก้าชั้นเป็นรางวัลความชอบตอบ
สนอง(๑)

官設百司，列尊釁卑，位分九等

(๒)

ทรงนับถือไตรศาสน์เกิดธรรม นำนิกรชนประกอบกุศลโมฆโณถวิล
มีจินตนาเมตตากรุณาเป็นอาจิน ประคั้นคุณบุญทวีศรีสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล

(๑) ในสมัยราชวงศ์เซ็ง (พ.ศ. ๒๑๘๗-๒๔๕๔) ได้วางระเบียบยศไว้เก้าชั้นเหมือนกัน

(九品至一品) จากต่ำไปหาสูงมีดังนี้:-

ก. ยศชั้น ๙-๘-๗ (九品, 八品, 七品) ยศดหมวกเป็นโลหะสีทอง

ยศชั้น ๖ (六品) ยศดหมวกเป็นหินสีเขียว

ยศชั้น ๕ (五品) ยศดหมวกเป็นหินสีน้ำค้างใส

ยศชั้น ๔ (四品) ยศดหมวกหินสีเขียว

ยศชั้น ๓ (三品) ยศดหมวกเป็นหินสีแดงเรื่อ

ยศชั้น ๒ (二品) ยศดหมวกเป็นหินสีแดงเข้ม

ยศชั้น ๑ (一品) ยศดหมวกเป็นหินสีแดงใส

ข. ราชอิสริยาภรณ์เรียก เล็ง 翎 ทำด้วยขนนกยูงประดับติดต่อยศดหมวกพัดไปทางด้านหลัง

ข้าราชการตั้งแต่ชั้น ๕ ขึ้นไปหาชั้น ๑ จึงจะได้รับพระราชทาน เล็งมี ๔ ชั้น

ชั้น ๔ เรียก ช่วยเล็ง (雙翎) ทำด้วยขนนกยูงเส้นยาวธรรมดา

ชั้น ๓ เรียก ก้นมกเล็ง (單眼翎) ขนนกยูงมีตาหนึ่งตา

ชั้น ๒ เรียก ช้างมกเล็ง (花眼翎) ขนนกยูงมีตาสองตา

ชั้น ๑ เรียก ซามมกเล็ง (三眼翎) ขนนกยูงมีตาสามตา

ค. แพร่สีเหลี่ยมปักไหมและก้นทอง ติดอยู่กับหน้าอกเสื้อและหลังเสื้อยศชั้นนอก (前胸後背)

บอกสังกัศพลเรือนและทหาร คือ พลเรือนปักรูปนก ทหารปักรูปเสือ

(๒) ไตรศาสน์ คือ ๑. ศาสน์ของพระพุทธเจ้า ๒. ศาสน์ของเหล่าจื้อ ๓. ศาสน์ของขงจื้อ

關三教 (佛教, 道教, 孔教)

ทรงประทับบนราชนิเวศน์พร้อมเสนา โสภาปราศรัยกับแขก
 สยามมิตร ทิศประตุมืองประดับรับรอง เนื่องนองอากาศนตุกะจาก
 บัจฉิตเหยา เข้าเฝ้าถวายสัตย์พันธจักรักภักดี

四門穆穆

จันทราคลาเคลื่อนเลื่อนลับทางบังฉิม ทิศปริมทินกรส่องหล้า
 กาญจนกันต์ เข้าตรูสายัณห์ที่สารธรรมสัมพันธ์ ทรงขยันกอบปรกิจตาม
 ธรรมสกล ประโยชน์เกิดแก่ไพร่ฟ้าประชาชน ประสพผลมงคลการสุข
 สานต์หรรษา

陰陽序而日月不愆 (陰陽和而後雨澤降)

ทรงดำรัสธรรมวาทแก่ทวยนิกร เป็นรัตนกรส่องสว่างทางสวรรค
 อันกุศลเก่านามาวาสนาสารพัน อยามัวผันหลงข่มองเมินซึ่งเมืองแมน
 จะเข้าแดนเมืองนรกอันโศกแสน เกิดเป็นมนุษย์อย่าเสียที่ที่เกิดมา ให้
 อุตส่าห์รักษาข้อไว้ ณ ไต้หล้า วัฒนาคุณบุญประสาธน์ชาติหน้าสถาพร

通三才而制禮 (三才者天地人-天堂地獄人間)

ทรงแนะนำพสกนิกรชน ให้รู้ผลกาลกรรมของธรรมชาติ มีษัทวีช
 หรือหกชนิดกิจสัมพาส ก็ธาดู น้ำ ไฟ แร่ ไม้ ดิน และพืชคาม
 ส่วนเป็นสิ่งที่ยังผลล้นหลาม ทว่าภาวี่ปฏิพัทธ์มีถม เป็นทรัพย์ากรของ
 โลกโชคอุดม จึงนิยมเพาะปลูกให้วิวัฒน์พัฒนา

用六府以經邦 (六府者, 水, 火, 金, 木, 土, 穀)

ทรงเมตตาเอ็นดูแก่หมู่สัตว์ รวมมีจลาจล (ปลาที่เลี้ยงในสระหรือบ่อน้ำ) และสัตว์เลี้ยง (ต้นฉบับจีนเขียนว่าหมูอย่างเดียว) ตามท้องถิ่น ให้ปลูกหญ้า (หญ้าที่แปลว่าสมุนไพร) พกขนานานบนพื้นดิน จงถางพงพรรณดินทำเป็นสวนและนาไร่ เพาะพืชผลให้ออกดอกออกไสว ทรงสอนคนจนสร้างตนเป็นคนมี ผู้ไร้ทรัพย์ก็กลับกลายเป็นเศรษฐี กับสามัคคีแบ่งปันสรรพสิ่งสะดวกแก่พวกกัน (คือเอาสิ่งที่มีมากมาแลกเปลี่ยนที่ไม่มี)

下隰樹園林之業，易貧成富。從有之無。

ทรงชมเชยหญิงสาวชาวเผ่าจวน พรวนดินขนหินช่วยผู้ชายหลายสถาน ทั้งใจหนักก็ดี समाจาร คราวว่างงานหน้าที่หญิงไม่นั่งได้ ร้องรำทำเพลงปลูกต้นหม่อนเพื่อหย่อนใจ ตามผู้เฒ่าสอนไว้แต่ไรมา (รำหมู่ละ ๕ คน)

饒五畝之桑

ทรงให้เจ้าหน้าที่เก็บเสบียงสำรองไว้ในยุ้งหลวงให้ราษฎรกินอยู่ได้ถึง ๕ ปี ข้าวเปลือกที่เสื่อมเสียคุณภาพทรงโปรดให้คัดออกเป็นโทษทานแก่สัตว์เล็กสัตว์น้อยเช่นมอดหนอน ส่วนพลอยนิลและแพรไหมที่ผู้นำมาถวายแต่พระองค์นั้น ทรงแจกจ่ายให้แก่ผู้เฒ่าที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เป็นของขวัญแก่ผู้มีอาวุโส

蕩穢之思屢沾蠢動。珍帛惠遍及耆年

ทรงสร้างเสริมบ้อมกำแพงเมืองให้แข็งแรงแน่นหนา กับจัดเจ้าหน้าที่เป็นหมู่หมวดคอยตรวจตรา เพื่อรักษาความปลอดภัยจากไฟ

設險防惡非。隘起堅城之固

ทรงแนะนำให้ราษฎรที่ป่วยเจ็บไปอาบ น้ำในลำธารน้ำร้อนที่ไหล
ลาดลงมาจากซอกหินช่องผาเป็นชั้น ๆ คนไข้ก็หายป่วยได้อย่าง
อัศจรรย์^(๑)

靈津痲疾重巖湧湯沐之泉

มีดีมีอยู่ตามชายเขตเมืองยวดยักษ์ ทรงแนะนำให้ไปจับเอามา
เพื่อใช้ในการงาน เพราะเป็นน้ำที่ฝักง่ายและขึ้นเขาสูงได้ดีเลิศ^(๒)

越賸天馬生郊

น้ำใสไหลโครกตามลำธารกระแสนุ่นเป็นลูกคลื่น ใช้ในการชำระ
ล้างไหมที่ข้อมสีต่าง ๆ ไว้ให้สะอาดเป็นอย่างดี

大利波流利濯錦

ทางทิศประจิม ทรงเปิดอนุญาตเขตแคว้นเมืองลูปี ให้ราษฎรขุด
ร่อนหาแร่ทองคำตามลำธารน้ำใส

西開尋傳祿帛出麗水之金(金生麗水玉出崑崗)

ทางทิศอุดร ตั้งแต่เทือกภูเขาทางชานและเมืองฮ่วยฉวน ลงมา
กระแสนมโหฬารไม่ขาดสาย เป็นท่าเล่ฟันภูมิที่เป็นบ่อเกิดของ
เพชรพลอยนิลจินดามากมาย

北接陽山會川收瑟瑟寶南

(๑) ที่เมืองมู่ตู 彌渡縣, 距大理府不遠, 有瑟瑟湧泉 มีน้ำไหลออกจากซอกหิน
แล้วไหลลาดลงมาเป็นชั้น ๆ น้ำนี้มีชื่อแร่กำมะถัน ผู้ที่ป่วยเป็นโรคผิวหนัง ไปอาบน้ำนั้นจน
บัดนี้

เมืองมู่ตูนี้ ห่างจากเมืองทาดิไม่ไกลนัก ตั้งอยู่บนเส้นทางที่จะไป เมืองคุนมิ่ง ในจดหมายเหตุ
ชีวิตประวัติของซงแม้ง กล่าวว่า ซงแม้งได้มาชุมนุมทหารที่นี่ แล้วภายหลังสร้างเมือง
ขึ้น ณ ที่นี้ ในสมัยโบราณเรียกเมืองนี้ว่า เมืองจุกัดเหลียง

相傳諸葛亮會築城於此, 故名諸葛亮城

(๒) มีชนิคินเป็นม้าผสมพันธุ์มาจาก เมืองต้าฮ้วน อยู่ทางทิศตะวันตกเขตเมืองซินเกียง เป็นม้า
ที่ออกทันขึ้นเขาสูงชันได้เป็นอย่างดีจีนเรียนว่า เทียนแม็ 天馬-丁大利流波

ทางทิศทักษิณ พวกเจ้านายที่อับเฉา (คือเจ้านครจำนวนห้าเจ้าที่
ถูกน่านเจ้าปราบปรามหมดไปและมารวมอยู่ภาคใต้) ขอม่ออ่อนน้อม
สวามิภักดิ์ ทรงรับไว้เป็นข้าราชการบริพารภายนอกราชสำนัก

南荒濼法覆詔願為外臣

ทางทิศบูรพา พวกชาวเผ่าจวนพวกนั้นมาเผ่าอันอ้อมเกล้า ๆ ถวาย
ดินแดนเมืองปุมเตา ทรงรับเข้าไว้รวมเป็นอาณาจักรภายในประเทศ

東蠻悉歸步頭已成內境

ได้ลงมือสร้างนครหลวงเรียกว่านครเงินเซง (銀生府) เพื่อเป็น
ที่ประทับ นครนี้มีกำแพงเมืองและค่ายพักทหาร เมื่อสร้างเสร็จพระ
องค์จะเสด็จมาประทับ ณ นครนี้ จะทรงตำราญพระทัยประจูดังประทับ
อยู่ ณ เมืองท่งเทง (เมืองท่งเทงเป็นเมืองที่สวายนามมีชื่อของประเทศ
จีนภาคใต้ ตั้งอยู่ริมทะเลสาบ ท่งเทงโอ้ว (洞庭湖) ในมณฑลชุนาน
ทางใต้แม่น้ำแยงซีเกียง) จะทรงประทับอยู่ที่ท่ามกลางข้าราชการที่ภักดี
และทอดพระเนตรภูมิประเทศอันเพลินพิศ และสรรพสิ่งที่แวดล้อม
ล้วนสวายนาม ทั้งอากาศบริสุทธิ์จะเป็นที่เบิกบานพระหฤทัย^(๑)

建都鎮塞銀生

บรรดา แรด ช้าง เพชร นิล จินดา และสิ่งของที่แปลกประหลาด
หายากเหล่านี้ จะมีผู้ที่ภักดีนำมาถวายเพื่อขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง

於是犀象珍奇貢獻畢至

(๑) เมืองเงินเซง เป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยน่านเจ้า มีเขตกว้างถึงสามเมือง คือ เมือง
เคียนหยวน เมืองเกงคุง และเมืองถันซ่าง (คือเมืองปาซานเดียน) 銀生府, 唐
時南詔所置, 今雲南鎮院. 景東. 瀾滄三縣之地

จตุรทิศ (ตะวันออก ตะวันตก ใต้ และเหนือ) ปรบึกขริบอุปสง
 ราบ เพราะเดชอานุภาพพระภูมินทร์ กวั้นฝุ่นแห่งสงครามระงับสิ้น
 ไพรฟ้าข้าแผ่นดินทั่วทั้งบุรี ราเริงเพลงร้องสอดคล้องเสียงเกร็ พระบารมี
 กุ่มปกอำนวยการช่วยพยุง มีเอกราชเสรีชูเกียรติเกียรติสูง อารุงชื้อลือชา
 ทั่วหล้าสากล เพราะบุญฤทธิ์พระภูมิพล สุกผลเห็นประจักษ์หลักฐาน
 ศรีสวัสดิ์พระจอมกษัตริย์ฉ่างไป ทรงปรโมพรบวรรังสรรค์ เรืองบุญญา
 เดชาราชัน แฝ่सानติสุขทั่วเขตขัณฑ์ ขจัดความมืดมนนานาสารพัน
 เหมือนสุริยันส่องสว่างจักรวาล ให้เห็นการทั่วหล้าทุกสถาน ทรงจรจรโลง
 สุขเสริมทวยราษฎร์ให้หรรษา

ไม่ถือโทษเอาผิดผู้คิดร้ายในอดีต ทรงติดต่อดวยสารแด่พระ
 มหากษัตริย์จีน มีสันติสุขทุกนิเวศน์ทั่วบัดพิณ สองธานีทร์มีตรสมาน
 แต่นั้นมา

弱侮亡册漢帝而繼好

ในเวลานั้นมีขุนนางผู้ใหญ่เซ่งเผงกัว มีนามว่า ดวนจงก๊ก ดวน
 เกียนชวน (時清平官段忠國段恭銓) กับคณะได้บริหารราชการแผ่นดิน
 นำประเทศก้าวหน้าสู่ความรุ่งเรือง และพระราชกษัตริย์ครองประเทศก็เป็นที
 ชมเชยสรรเสริญ หากว่าการชมเชยสรรเสริญในองค์ พระราชาผู้ครอง
 ประเทศไม่แพร่กว้างไพศาลในหมู่ประชากร ความบกพร่องย่อมนตกแก่
 ข้าราชการซึ่งไม่ประกอบคุณงาม อันคุณงามนั้นเป็นที่ตั้งให้เกิดความชอบ
 ส่วนความชอบเป็นที่ตั้งให้เกิดผลดีของการกระทำ และผลดีของการ
 กระทำไม่มีการบันทึกไว้ ในภายหน้าจะไม่มีผู้ทราบถึงผลดีของการ
 กระทำของผู้นั้น ๆ จึงสมควรจะมีการสลักไว้บนหิน บ่งความดีงามของผู้

นั้นไว้เป็นสักขีที่ระลึกแก่ชนรุ่นหลังในอนาคต ทั้งเป็นที่เชิดชูเกียรติ
ตระกูลข้าราชการแผ่นดินจีนที่ได้กระทำความดีงามสืบสายวงศ์วาน
มาถึง ๘ รัชกาล^(๑) และเป็นต้นวงศ์สืบลูกหลานในตระกูลที่มีความ
ชอบต่อประเทศนานเจ้าต่อ ๆ ไปอีกชั่วกาลนาน

สมัยรัชกาลพระเจ้าถังหยวนจง ข้าราชการได้หลบหลู่พระเดชา-
นุกาพพระมหากษัตริย์จีนพระองค์นี้ ถึงกับความสงบสุขต้องมาประสบ
กับความหายนะ ส่วนประเทศนานเจ้านั้น เดชะกุศลบุญของนานเจ้า-
อ่ององค์ที่ล่วงลับไป ได้ดลบันดาลให้อ่องของเราพระองค์นี้ ทรงมี
ขุนนางผู้ใหญ่เซงเผงกัว ซึ่งเอาหูตากอยสอดส่องกิจการแผ่นดิน ทั้งมี
จิตห่วงใยในสันติภาพของประเทศ ซึ่งสันติสุขของประชาราษฎร์
นานเจ้าที่มีปรากฏการณ์อยู่ในขณะนี้มิได้ด้อยไปกว่าสันติสุขสมัยนคร
กู^(๒) ซึ่งมีบทโคลงสดุดีคุณงามความดีของจิวกั้งไว้ในสมัยราชวงศ์จิว

อันเกียรติคุณงามความดีในราชกิจต่าง ๆ ที่นานเจ้าอ่องพระองค์นี้
ได้ทรงปฏิบัติมานั้น สมควรได้รับความชมเชยสรรเสริญ ดังร้อยกรอง
โคลงประพันธ์ไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ๘ รัชกาลแผ่นดินดังนี้คือ ๑. พระเจ้าถังเกาโจ้วหลี่เยียน ๒. พระเจ้าถังไทจงหลี่ซื่อหมิน
๓. พระเจ้าถังเกาจง ๔. พระเจ้าถังตงจง ๕. พระเจ้าถังชู่จง ๖. พระนางเจ๋นบูโหว
พระนางได้ประหารบรรดาเชื้อพระวงศ์เสียมากจนแผ่นดินเกิดคร่าระสาย ๗. พระเจ้าถัง
หยวนจง พระองค์ได้ไต่ตั้งหนีออกจากราชธานี ณ มณฑลโชนานเมื่ออันลกซันเป็นกบฏ ไป
ประทับ ณ มณฑลเสฉวนเมื่อปี พ.ศ. ๑๒๙๘ ข้าราชการตามหาพระองค์ไม่พบ จึงได้อัญเชิญ
พระราชโอรสของพระองค์ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๑๒๙๙) ๘. พระเจ้าถังชงจงผู้เป็นราช
โอรสของพระเจ้าถังหยวนจงขึ้นครองราชย์ ณ มณฑลเซนต์

(๒) ในสมัยราชวงศ์จิว จิวกั้งผู้เป็นพระอนุชาของเจ้านู้อ่องและเป็นเจ้าครองนครกู เมื่อ ๕๕๗ ปี
ก่อนพุทธศักราช ได้ปกครองหวยราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้าในนครกู

เทพยพรจากฟ้า
ประสิทธิ์วรบุญญา
อานิสต์สังวาสนา
ถวัลย์ศุภผลไปแคล้ว

เฉลิมศักดิ์องค์หน่อไท้
บุญระป้อเซยชม
ครองราชย์สืบวงศ์บรม
ทรงสัตย์วัตรกิจเกื้อ

กำจัดภัยปราบร้าย
บูรณะถนนเมืองฉนวน
บูรพาเผ่าชาวจวน
พินิตสิ่งแยบเยื้อ

องค์พระบุเรศเจ้า
บารมีปกคุ้มทวยราษฎร์
ยังชำระราชเปรี๊ยะปราชญ์
คอยสนับสนุนไพร่ฟ้า

ครานั้นเรียงฤทธิร้าย
ก่ออมิตรระคายเคือง
เดี่ยวเสียนท้อ ผู้เรื่อง
ต้นเหตุเกิดโกรธแค้น

ประทานมา
ผ่องแผ้ว
ไข่กุ กล่าวแฮ
กลาดไฉ่ย้าแคลง

กุมรณ์
เชิดเชื้อ
นรเทพ พงศ์เฮย
เกียรติก้องไถ่ไถ่

ก่อกวน
ประโยชน์เอื้อ
สับสนุ ศานต์เฮ
หยุดยั้งคดีความ

จอมนาค
ท้าวหน้า
ผดุงมัน นครเฮย
ฟอกเฟ้นสามัคคี

เจ้าเมือง
แยกแคว้น
แรงขั่ว ข้ำแฮ
เกียดขันประจัญบาน

กรรมวิบากตอบโต้
เขียนท้อ ดมฺยาพิษ
เซนยฺจงท่งมุงกิด
ไคล่ไส้เราเข้าด้วย

ลูกคามขู่อวดอ้าง
รุดทัพมาตำบล
เราส่งทูตหลายหน
ทูตถูกจับกลับเหย้า

เราหมดหวังสุดสิ้น
จำจิตทำสงคราม
มีชัยอย่างงดงาม
นายทัพจงท่งต้อง

หล่มิด แค้นกราดเกรี้ยว
ยกโยธชลมรรคา
รีบเร่งเท่ากรีธา
แต่ทัพเราก่านกล้า

ดวงชาติหล่มิดร้าย
จงท่งชาตาขาด
สองสหายถูกฟันฟาด
ทั้งทัพก็มอดม้วย

อมิตร
ชีพม้วย
อาฆาต เราเฮย
กับผู้วายปรารถ

พหล-โยธาเอย
เกยงเก้า
ขอสงบ สึกแฮ
เยาะเย้ยโยไพ

พยายาม
อาตมบ้อง
ตีฟ่าย สึกเฮย
เตลิดลิหนี่ไป

โกรธา
รุกหน้า
หวังเผด็จ สึกแฮ
ฆ่าด้วยดาบคม

ถึงฆาต
อีกด้วย
ชีพปลิด ตายเฮย
หมดสิ้นไปเหลือ

หยุนนานอ่องสดเสรำ
 อโหสิกรรมต่อกัน
 สองศพเก็บถวัล
 ฝังสุสานเสร็จแล้ว

จอมฉางโปนเรศเรือง
 ทรงดั่งรู้จักดี
 จีนเป็นประเทศมี
 กลายเสื่อมอำนาจแล้ว

เมื่อทหารเรบุกเข้า
 ง่ายยึดเมืองยวตสี
 กับ ไหว่ท่ง บุรี
 พระฤทธิบุญครั้งโน้น

องค์ภูเนตส์บขัตติย์เจ้า
 พระเป็รื่องปราชญ์เมธี
 ทรงจงรักภักดี
 ยังกตัญญูพระผู้

พระบัญญัติเลิศล้ำ
 ทรงฉลาดเฉลียววิภา
 ยังทรงสุขุมวุฒา
 คุณสคุดี้งามพุง

อัดตัน ฤทัยเอษ
 จิตแผ้ว
 ไหว้เช่น วิญญาณแฮ
 สุดสิ้นมิตรการ

รังสี
 แจ่มแจ้ว
 ขัณฑ์เขต กว้างเฮษ
 อาจด้อยชายแดน

โจอมตี
 ก่อนโพ้น
 ขอมนอบ น้อมเฮษ
 นิमितให้มีชัย

จอมศรี
 รอบรู้
 พระมหา กษัตริย์แฮ
 ชนกให้ชเนศวร

ลือชา
 โโรจนี้รุ่ง
 เลอสุ ชีเฮษ
 สุธธี่สะอ้านภาสาย

雄雄嫡嗣-高名英烈-惟孝惟忠

乃明乃哲-性惟温良-才稱人傑·

ตั้งแต่เขตเมืองเกียงปู้ (邛 卭 ซึ่งอยู่ที่ทิศเหนือเมืองยวตสีหรือ
ยวตชุย ภาคใต้ของมณฑลเสฉวน) มาจดแม่น้ำโลสุย (洛水 ก่อชื่อ
แม่น้ำยวตสีตอนต้นเขตมณฑลเสฉวนกับมณฑลหูหนาน) ทหาร
และเจ้าเมืองที่เป็นคนจีนที่ถูกทหารนำนเจ้ากวาดล้างไปหมดเมื่อครั้งกระ
โน้น บัดนี้ได้อ่อนน้อมสวามิภักดิ์โดยดี นานเจ้าอ่องได้ต้อนรับด้วยอัช
ยาศัยไมตรี และสันติสุขในเขตแคว้นนี้ก็ดำรงตลอดมา^(๑)

邛 洛一掃。軍 郡 雙 滅。觀 兵 尋 傳。舉 國 來 賓。

เสด็จประพาสทั่วแคว้น	อาณา- จักรเยย
เยี่ยมเผ่าจวนบูรพา	ทุกหย้า
พระราชาราชฎีหรรษา	สาธุ การแฮ
สวามิภักดิ์เข้าเฝ้า	ฝากสิ้นสิ้นเสียด
พระบารมีเลิศล้ำ	เหลือพรรณนา
ดุจสมุทรชลธารา	ใหญ่กว้าง
พรูพรั่งสรรพพรักษา	ไหลหลั่ง มาเฮย
บุญอนเนกเสริมสร้าง	สิ่งสะอาดอันสมานคุณ

(๑) เขตเมืองยวตสี รวมทั้งเมืองเกียงปู้ ลงมาจดแม่น้ำลู่ ทั้งหมดได้ตกอยู่ภายใต้ปกครองของ
น่านเจ้าในขณะนั้น

อนึ่ง แม่น้ำโลสุย หรือ ลูสุย มี ๒ แห่ง โลสุย ตอนแม่น้ำยวตสีถึงแบ่งเขตมณฑล
เสฉวนกับหูหนานแห่ง ๑ โลสุย ตอนแม่น้ำสาละวินแบ่งเขตประเทศพม่ากับประเทศจีนอีก
แห่ง ๑ โลสุยตอนแม่น้ำสาละวิน มีเชื้อไขมาเลเรียชนิดรุนแรงเรียกว่า Black water fever
ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ จีนเรียกแม่น้ำสาละวินว่า แม่น้ำโกรธา (怒江) อีกชื่อหนึ่ง

เพื่อขจัดความสงสัย โปรดสอบดูในหนังสือสามก๊กภาษาไทย เล่ม ๔ ตอน ๖๘ หน้า
๑๕๕๗ และตอน ๖๙ หน้า ๑๖๐๖

การมีพระกษัตริย์ผู้
เป็นลาภกุศลกรรม
บารมีพระอุปถัมภ์
สບสุขสันต์ถ้วนหน้า

แจ่มจรัสทั่วฟ้า
สิ่งมีดมนร่าคาญ
ประชากรยงูร้ตำราญ
นุ่งห่มใหม่ปักดิน

การพาณิชย์กิจค้า
มีเสปียงรัชัญญา
เก็บปีผนวกรักษา
ถือประเทศทั่วหล้า

ฉางไปเจ้าฤทธิ์กล้า
ทรงฉลาดปัญญาไว
ชั้นเชิงเหลี่ยมพริบไหว
สมศักดิ์ราชันย์ผู้

ทั่วถำธารแม่น้ำ
ทุกยอดเขาไกลไกล
พดกษาชาติทั้งไพร
ขอศุภสันต์อยู่ยัง
河帶山磯

กรองธรรม

ไพโรฟ้า
อวยมิ่ง ขวัญแฮ
แจ่มซ้องสรรเสริญ

ซัชवाल
ขจัดสิ้น
เริงร่า กั้นเฮย
ซิกซันนุกสนาน

วัฒนา
โกชน่ห้า
เตรียมเพื่อ เหตุแฮ
เกียรติเรือเรืองาม

เกรียงไกร
เล่ารู้
เห็นถ่อง แท้แฮ
ผนวกด้าวเฉลิมวงศ์

ระรันไหล
อ่าตั้ง
เจียวชะ อุ่มแฮ
ซัวฟ้าดินสลาย
地久天長

พระปัญญาทั่วดำ
ทรงสัทคุณเมธี
พระทัยแจ่มปรานี
สุกสว่างดังเพชรรู้ง

บารมีพระธีรไท
ปกเกศประชากร
ควรแก้จัดอนุสรณ์
หินสลักจารึกไว้

สตุดี
ศักดิ์พึง
หม่อสต์วี ด้วยเฮย
รุ่งเมื่อนมณีฉาย

กูธร
สุขไต้
วันฉวาท สตุดีเฮ
ช้วนันรันดร.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

สี่แยกราชวิถี ถนนเข้ามสธ. พระนคร
นายเฉลียว จันทารักษ์ ผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา

กศ. ๒๕๑๐

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท